

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Т. А. Денищич

**УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

**ПРАКТИКУМ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ:
6.020302 “Історія”
6.030104 “Політологія”
6.030201 “Міжнародні відносини”**

УДК 811.161.2'276.6

ББК 812 Ук

Д 33

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського державного університету імені Петра Могили (протокол № 2 від 09.10.2014).

Рецензенти:

Пентилюк М. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства Херсонського державного університету;

Крутогорова О. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української філології, теорії та історії літератури Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Д 33

Денищич Т. А.

Українська мова (за професійним спрямуванням).
Практикум : [навч. посіб. для студентів напрямів підготовки: 6.020302 "Історія", 6.030104 "Політологія", 6.030201 "Міжнародні відносини")] / Т. А. Денищич. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 188 с.
ISBN 978-966-336-332-5

Навчальний посібник є практичним курсом з української мови (за професійним спрямуванням), який укладено відповідно до типової програми дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)", затвердженої наказом МОН України від 21.12.2009 № 1150. Структурування матеріалу здійснено відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У посібнику розглянуто особливості культури професійного спілкування, фахову термінологію, норми сучасної української літературної мови, основи документознавства. Уміщені в посібнику практичні та тестові завдання, додаток та короткий термінологічний словник сприятимуть розвитку практичних умінь і навичок, формуванню професійно-комунікативної компетентності.

Для студентів вищих закладів освіти, які навчаються за напрямками підготовки: "Історія", "Політологія", "Міжнародні відносини", та всіх, хто прагне досягти високого рівня культури професійного спілкування.

УДК 811.161.2'276.6

ББК 812 Ук

© Денищич Т. А., 2015

© ЧДУ ім. Петра Могили, 2015

ISBN 978-966-336-332-5

ЗМІСТ

Передмова	4
Діагностична робота.....	5
Змістовий модуль 1	
Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування	8
Тема 1. Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування	8
Тема 2. Професійна комунікація в аспекті теорії стилів мовлення.....	14
Тема 3. Основи культури професійного мовлення	20
Модульний контроль 1	27
Змістовий модуль 2	
Професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця.....	34
Тема 4. Професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця	34
Тема 5. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	44
Тема 6. Ораторська компетентність майбутнього фахівця	52
Тема 7. Культура усного фахового спілкування	60
Тема 8. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. Документація з кадрово-контрактних питань	66
Тема 9. Довідково-інформаційні документи. Етикет ділового листування. Рольова гра “Влаштування на роботу”	75
Модульний контроль 2	82
Змістовий модуль 3	
Наукова комунікація як складова фахової діяльності	91
Тема 10. Науковий стиль і його засоби в професійному спілкуванні	91
Тема 11. Українська термінологія в професійному спілкуванні	98
Тема 12. Переклад наукових текстів фахового спрямування.....	106
Тема 13. Особливості редагування наукових текстів	113
Модульний контроль 3	122
Підсумкові тестові завдання.....	132
Модуль індивідуальної роботи	154
Відповіді на тестові завдання	162
Додаток	164
Короткий термінологічний словник	172
Література.....	182

ПЕРЕДМОВА

Підготовка висококваліфікованих професіоналів є головним завданням вищої школи. Сучасні вимоги до формування фахівця передбачають оновлення змісту навчання, що пов'язане з приєднанням України до Болонського процесу, розширенням міжнародних зв'язків, інтеграцією та інтернаціоналізацією світової вищої освіти. Відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, Державної національної програми “Освіта (XXI століття)”, Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, концепцій мовної освіти пріоритетним завданням вищої школи в Україні є підготовка фахівця, який має високий рівень професійної компетентності. Останнім часом у фахових джерелах посилюється увага й до впровадження нових концептуальних вимог та підходів щодо мовної підготовки сучасних фахівців-гуманітаріїв, зокрема істориків і політологів.

Проблема формування комунікативних умінь і навичок студентів нині набуває особливого значення, оскільки саме від цього залежить становлення професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Зміщення акценту на розвиток умінь комунікації в професійній сфері є потребою сьогодення, оскільки передбачає вміння використовувати мовні знання задля реальних професійно-комунікативних цілей.

Сьогодні політичний розвиток України значною мірою залежить від нагромадження знань, досвіду, досягнень та їх обміну, що здійснюється в професійному спілкуванні. Процес комунікації забезпечує встановлення внутрішньополітичних і зовнішньополітичних зв'язків, налагодження ділових партнерських відносин, вирішення важливих економічних проблем, підвищення ефективності управління, підтримання доброзичливих товариських взаємин. Успішність його залежить від культури спілкування – дотримання моральних та комунікативних установок, знання з етики та психології, уміння застосовувати їх на практиці. Основою культури професійного спілкування є володіння комунікативним етикетом, знання норм сучасної української літературної мови, культури ділового мовлення – володіння мистецтвом усного й писемного фахового висловлювання.

У посібнику викладено науково-методичний матеріал з культури української мови, писемного й усного фахового мовлення, визначено орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, правописні, пунктуаційні, стилістичні мовні норми.

Навчальний посібник може бути корисним для всіх, хто прагне підвищити рівень фахового мовлення й набути практичні вміння й навички усної та писемної комунікації.

ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА

Завдання 1. Прочитайте текст. Визначте тему, головну думку тексту, його стиль. Відповідь обґрунтуйте. Перекажіть текст, використовуючи слова-терміни.

Важко переоцінити вплив, що його справив на перебіг української історії Богдан Хмельницький. Українські, російські та польські історики порівнюють його здобутки з досягненнями таких гігантів XVII століття, як Олівер Кромвель в Англії та Валенштайн у Богемії. В дослідженнях, присвячених гетьманові та його добі, часто наголошується на його вмінні здобувати так багато, маючи так мало. Хмельницький відновлює український політичний організм там, де він перестав існувати. І, що найважливіше, у суспільстві, позбавленому впевненості в собі й виразного відчуття самобутності, він відроджує почуття гідності й рішучість боронити свої інтереси.

Зрозуміло, що не оминули Хмельницького невдачі, помилки та прорахунки. Це й Берестечко, й катастрофічна молдавська кампанія, й провал спільного козацько-семигородського походу на Польщу, й нарешті, нездатність визнати цілісність України. Провину за ці помилки історики й письменники квапилися покласти на Хмельницького. У середині XIX століття батько сучасної історіографії Микола Костомаров вихваляв Хмельницького за те, що він установив зв'язки з Росією, й закидав йому закулісні відносини з турками.

На відміну від нього геніальний український поет Тарас Шевченко дорікав Хмельницькому за те, що він віддав Україну під зверхність Росії. Ще гостріше критикував Хмельницького інший видатний український мислитель XIX століття – Пантелеймон Куліш – за те, що той нібито започаткував добу смерті, розрухи, анархії та культурного занепаду України. У XX столітті Михайло Грушевський висловлював сумніви щодо наявності у Хмельницького чітко окреслених цілей, доводячи, що вчинки гетьмана визначалися скоріше обставинами, а не навпаки. Проте більшість видатних українських істориків на чолі з В'ячеславом Липинським дійшли висновку, що гетьман намагався закласти підвалини української державності свідомо та послідовно й що без цих спроб відродження української держави у новітні часи було б неможливим. Радянські історики одностайно схвалювали дії Хмельницького, хоч і з інших причин. Вони підкреслювали його роль як провідника повстання пригноблених мас і – особливо – здійснене ним об'єднання (чи, за їхньою термінологією, возз'єднання) України та Московії.

Незалежно від тонкощів наукових оцінок український народ завжди проявляв любов до “батька Богдана”. У свідомості величезної більшості українців, починаючи з тих часів аж дотепер, Хмельницький залишається великим визволителем, героїчною постаттю, яка силою своєї індивідуальності й розуму підняла їх із багатовікового паралічу бездіяльності і безнадії й вивела на шлях національного і соціально-економічного звільнення (за *О. Субтельним*).

Творче завдання: доповніть текст міркуванням про власне ставлення до особистості й політичної діяльності Б. Хмельницького.

Завдання 2. Перекладіть текст українською мовою. Поясніть значення виділених термінів. Поставте пропущені розділові знаки.

Столетняя война между Англией и Францией имела большое значение и для внутренней истории участвовавших в ней стран. Она непосредственно влияла на экономическое и политическое состояние государств налоговую политику финансы развитие торговых связей обострение **классовой борьбы** народных масс. Война оказала заметное влияние на зарождение элементов национального самосознания в воюющих странах особенно во Франции. Здесь многочисленные военные поражения **оккупация** и расчленение страны обострили этот процесс. Народ Франции несколько раз на протяжении истории войны поднимался на защиту интересов страны. Учитывая это именно в Столетней войне рельефно проявилась решающая роль народных масс в историческом процессе.

Возникла угроза включения Франции в универсальное “объединенное королевство”. Глубокий **сепаратизм** высшей знати и ослабление достигшей **централизации** привели к тому что королевская власть какое-то время была не в состоянии выполнять объективно-прогрессивную функцию сплочения всех центростремительных политических сил. Это определило более высокую чем прежде даже ведущую роль широких масс населения страны.

Завершение Столетней войны было связано не только с военным поражением Англии. Самый главный ее итог состоял в том что были разрешены основные международные проблемы составлявшие существо англо-французских противоречий периода развитого **феодализма**. Была устранена реальная опасность попыток английской **монархии** восстановить былые владения Анжуйского дома.

Столетняя война оказала значительное влияние и на исторические судьбы стран вовлеченных в орбиту англо-французских противоречий. Таким образом в международном плане Столетняя война может рассматриваться как первая война европейского масштаба (за *Н. Басовською*).

Завдання 3. Прочитайте речення, визначте помилки, зредагуйте. Запишіть правильний варіант.

1. Верховна Рада України – представницький орган державної влади України, який складається з чотирьохста п'ятидесяти народних депутатів, вибраних строком на п'ять років.

2. Закон вступив в силу з моменту його підписання на минулому тижні.

3. Я вибачаюсь за те, що в моєму виступі зустрічаються помилки, та розраховую, що Ви згідно діючого законодавства підтримаєте мою пропозицію.

4. В цьому році два кандидата на пост мера Миколаєва не подали своїх заявок і не змогли прийняти участь у виборній кампанії.

5. Після виступу самого видатного історика м. Херсону Валентина Забудько, куди були запрошені всі бажаючі, було задано багато питань.

Завдання 4. Складіть промову на одну із запропонованих тем: “Патріотизм, націоналізм, нацизм. Де межа?”, “Еміграція – зрада Батьківщині?”, “Мовна політика нашої держави”, “Скажи мені, щоб я тебе побачив” (Сократ).

Завдання 5. Висловіть своє ставлення з приводу наведеної думки, використовуючи фахову термінологію.

Український націоналізм був і залишається могутньою й продуктивною ідейною силою. Про це свідчить безліч фактів, а найголовніший із них – постання в минулому сторіччі Української держави, до чого завжди наполегливо змагав український націоналізм. Важко заперечити й таке твердження: фактор націоналізму – це найістотніша політична домінанта сучасної геополітики. Процес розпаду імперій та творення національних держав – це результат ідеологій націоналізму, які становлять цілісну ідейно-політичну концепцію, що сьогодні істотно впливає на перебіг подій у світі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

ТЕМА 1. Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування

ПЛАН

1. Предмет і завдання курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.
2. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
3. Функції літературної мови.
4. Поняття мовної норми. Типологія мовних норм.
5. Мовна політика та мовна ситуація в Україні. Мовне законодавство.
6. Основні етапи становлення української мови як державної.

Список рекомендованої літератури

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навчальний посібник] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 2002. – С. 26–38.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 602 с.
3. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : [навчальний посібник для вузів]. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
4. Залізняк Г. Мовна ситуація Києва: день нинішній та прийдешній // Українознавчі зошити журналу “Урок української” (окрема відбитка) : [вид. друге, зі змінами] / Г. Залізняк, Л. Масенко. – К. : Урок української, 2002. – 32 с.
5. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – С. 14–43.
6. Лопушинський І. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти: досвід, проблеми та перспективи : [монографія] / І. Лопушинський. – К., 2006. – С. 12–37, 52–75.
7. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 592 с.
8. Пентилок М. Культура мови і стилістика : [пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю] / М. Пентилок. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.

9. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова : [монографія] / Г. Півторак. – К. : Наукова думка, 1993. – 200 с.

10. Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки / [Й. Ф. Андерш, С. А. Воробйова, М. В. Кравченко та ін.]. – К. : Наукова думка, 2001. – 600 с.

11. Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини / [уклад. П. Зеленський, О. Зеленська]. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – 560 с.

12. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2007. – 288 с.

13. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – 696 с.

Контрольні питання

1. Як співвідносяться поняття “загальнонародна” й “літературна мова”?

2. Чи збігаються поняття “літературна мова” та “мова художньої літератури”?

3. Окресліть основні функції мови.

4. Що таке мовна норма? Наведіть власні приклади порушення мовних норм.

5. Як ви розумієте поняття “регіональні мови”?

6. Яка взаємодія відбувається між українською літературною мовою та територіальними діалектами?

7. Хто є зачинателем та основоположником української мови?

8. До чого нас зобов’язує статус державної української мови?

9. Назвіть основні чинники впливу на мовну ситуацію в Україні.

10. У чому полягає реформованість мовної ситуації України?

11. Окресліть типи мовної ситуації певної держави.

12. Які типи мовної політики держави вам відомі?

13. Якою ви бачите перспективу розвитку української мови?

14. Поясніть виникнення назви “Україна”.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення таким поняттям: *мова, рідна мова, літературна мова, державна мова, національна мова, офіційна мова, регіональна мова, мовна політика, мовна ситуація.*

Завдання 2. Опрацюйте монографію І. Лопушинського щодо мовної політики та мовної ситуації в Україні.

Завдання 3. Опрацюйте чинні закони стосовно статусу й функціонування української мови на території України.

Завдання 4. Розкажіть, яке місце займає українська мова серед інших мов світу.

Завдання 5. Вивчіть напам'ять статтю 10 Конституції України (1996 р.), прочитайте її в аудиторії, дотримуючись орфоепічних норм української мови.

Завдання 6. Заповніть пропуски в тексті.

Правовий статус української як державної мови забезпечує ...

Поняття “державна мова” та “офіційна мова” потрібно розглядати як ...

Під регіональними мовами я розумію ...

Мова є дзеркалом національної ментальності, про це яскраво свідчать такі факти ...

Питання української мови завжди було питанням політичним, оскільки ...

Завдання 7. Прочитайте уривок. Письмово викладіть ідеї щодо стабілізації мовного питання в Україні, спираючись на історичний досвід інших країн.

У нинішній складній ситуації державна мовна політика має поєднувати цілеспрямованість і рішучість з розсудливістю і навіть обережністю в засобах. Цей підхід полягає в поступовому створенні об'єктивних обставин, які робитимуть українську мову потрібною і престижною для всіх, а українську культуру – привабливою і конкурентоспроможною на всіх рівнях. Зробити це непросто з огляду на глибину зрусифікованості українського суспільства та могутню дію стихії подальшої русифікації. Тут науковці – політологи, культурологи, соціологи, історики – повинні запропонувати систему дій, вигрунтовану на аналізі реальності й передбаченні перспектив (*І. Дзюба*).

Завдання 8. Поясніть значення поданих слів. Із чотирма словами складіть речення.

Брифінг, автентичний, маргінальний, ратифікація, перлюстрація, інкримінувати, аудієнція, форсувати, консенсус, аташе, нонсенс, імпичмент, реекспозиція, нотабене, дискредитувати, постскрипtum, інтендант, комюніке, наративний.

Завдання 9. Перекладіть текст українською мовою. Поставте розділові знаки.

Власть одно из фундаментальных начал общества и политики. Она существует везде где есть устойчивые объединения людей в семье производственных коллективах различного рода организациях и учреждениях во всем государстве в этом случае мы имеем дело с верховной политической властью. Политическая власть способность одного человека или группы лиц контролировать поведение граждан общества исходя из общенациональных или общегосударственных задач. Слово “власть” означает государственное управление и его органы. Властью также иногда называют людей которые имеют полномочия решать правительственные и административные задачи. В простом гражданском смысле власть это право и возможность человека или группы людей подчинять что-то или кого-то своей воле и распоряжаться им. Человек видит во власти средство “улучшения жизни” приобретения богатства престижа свободы и т. д. В то же время по словам Лассуэлла власть это и самоцель позволяющая наслаждаться её обладанием.

Завдання 10. Прочитуйте три-чотири вислови видатних людей про красу української мови з дотриманням орфоепічних норм.

Завдання 11. Підготуйтеся до проведення інтерактивної гри “Карусель” (тема “Державність української мови та мовний досвід світу”). Розкрийте основні підходи до розв’язання проблеми дво- чи багатомовності на офіційно-державному рівні в різних країнах світу.

Вправа 1. Запишіть сполучення слів, уставляючи на місці крапок потрібне службове слово.

У/в: ... червні 2014 року, навчається ... Чорноморському державному університеті, ... роботі уважна, довідку видано для подання ... Шевченківську районну адміністрацію, ...читися ... Львові, віра ... свої можливості, фахівець ... галузі політології, мова перебуває ... трьох вимірах, слово ... цілому, позначити ... дужках, скільки мов існує ... світі, мікротеми ... висловлюванні, термін ... етнології, ... інших випадках.

З/зі/із/зо: витяг ... протоколу, народи ... традиційною писемністю, розмовляти ... виборцями, кожний ... них, згідно ... постановою, розмова ... звичайної робилася політичною, згідно ... законом, виняток ... правила, години ... дві, народи ... схожими культурами, ... сказаного можна зробити висновок.

І/й: мова газет ... журналів, минуле ... майбутнє, працювати день ... ніч, мешканці міст ... сіл, Марія ... Олег, забуто ... втрачено, розвиток техніки ... освоєння її.

Вправа 2. Запишіть текст, вибираючи правильний варіант із дужок.

Величезним винаходом (в, у) історії людства був винахід письма десь на межі четвертого (і, й) третього тисячоліття до н. е. Це було (в, у) Африці (і, й) на Близькому сході (і, й), дещо пізніше, також (в, у) Індії (і, й) Китаї.

Писемні знаки поступово утворили(ся, сь) (з, зі, із) малюнків (з, зі, із) схематичних зображень предметів довкілля. Спочатку це було так зване ієрогліфічне письмо, (з, зі, із) нього розвинуло(ся, сь) буквене письмо.

Різні типи писемних знаків розвивали(ся, сь) (в, у) напрямку від знаків, які виражали ідеї, до знаків, що передавали слова певної мови, потім поєднання звуків (і, й), нарешті, окремі звуки певної мови, це (в, у)же були букви. Від греків буквене письмо перейшло (в, у) Італію до етрусків (і, й) римлян. Це найбільш поширене тепер латинське письмо (з, зі, із) деякими його видозмінами. Слов'янські азбуки – кирилиця (і, й) глаголиця – сформували(ся, сь) на основі грецького письма. Видозміною кирилиці (з, зі, із) часів Петра I є російська абетка, а також українська (і, й) білоруська (*А. Білецький*).

Вправа 3. Уведіть подані слова в речення, дотримуючись правил евфонічності мови. Поясніть, чи всі подані слова мають фонетичні варіанти.

Ідеться, об'єднатися, імовірний, влада, уважаємо, удосконалюватися, Ужгород, уперше.

Вправа 4. Запишіть слова фонетичною транскрипцією. З'ясуйте, коли [о] наближається до [у].

Колорит, конфуз, брошура, повітряний, монумент, споруда, модулятор, котушка.

Вправа 5. Прочитайте слова, дотримуючись норм української орфоєпії.

Правда, кров, дивися, на дощі, Вітчизна, студентство, вокзал, навчання, сміється, Миколаїв, кривда, завдання, вранці, шістсот, мовив, зазначив, Київ.

Вправа 6. Прочитайте словосполучення відповідно до акцентуаційних норм української літературної мови. Усно складіть речення з наведеними словосполученнями.

Визвольна боротьба, учення про анархію, український отаман, всесвітній хаос, фаховий довідник, неочікуване запитання, громадянин країни, історичне видання, характерна ознака, типові вирази, стародавній римлянин, політична помилка, рукописний варіант, атестаційна відомість, громадське засідання.

Вправа 7. Користуючись орфоепічним словником, поставте наголоси в словах.

Каталог, жалюзі, бюлетень, листопад, кулінарія, разом, фаховий, вести, помилка, завжди, договір, ознака, завдання, відомість, читання, рукопис, одинадцять, чотирнадцять, вимога, корисний, вигода, випадок, довідник, бармен, квартал, металургія, адже, середина, реєстровий, вимова, сільськогосподарський, маркетинг, диспансер, приріст, обіцянка, псевдонім, одноразовий, вичерпний, експерт, показник, гроші (грошей), зручний, витрата (витрати), недоторканність, курятина, реєстровий, заміжня, переобрання, мережа, флюорографія.

Вправа 8. Зі словника термінів вашого фаху випишіть десять слів із дублетним наголосом і десять слів, наголос у яких є смислорозрізнявальним. Поясніть лексичне значення цих слів і введіть у самостійно складені речення.

ТЕМА 2. Професійна комунікація в аспекті теорії стилів мовлення

ПЛАН

1. Поняття “мовний стиль”, “функціональний стиль”, “стилістична норма”.
2. Функціональні стилі сучасної української літературної мови та сфери їх застосування. Основні ознаки функціональних стилів.
3. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового й розмовного стилів.

Список рекомендованої літератури

1. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навчальний посібник для вузів / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : навчальний підручник для вузів / М. Г. Зубков. – Харків : Торсінг, 2005. – 447 с.
3. Культура фахового мовлення : навчальний посібник/ [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – 496 с.
4. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 592 с.
5. Українська ділова і фахова мова : практичний посібник на щодень / за ред. М. Д. Гінзбурга. – К. : Інкос, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.
6. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2010. – 288 с.

Контрольні питання

1. Що таке стиль? Чим викликана поява стилів мовлення?
2. Від чого залежить вибір стилю мовлення?
3. Які основні стилі сучасної української мови вам відомі?
4. Із чим пов'язують повернення конфесійного стилю мовлення? Які його основні ознаки?
5. Розкрийте особливості епістолярного стилю мовлення.
6. У якому стилі мовні штампи є стилістичним засобом, а не помилкою?
7. Які стилі здебільшого функціонують у сфері писемного мовлення?
8. Чи допускається взаємопроникнення стилів? Наведіть приклади.

Практичні завдання

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Стилі мовлення, підстилі	Жанри, у яких стиль реалізується	Мета мовлення, призначення	Сфера використання	Основні ознаки стилю	Мовні особливості стилю

Завдання 2. Складіть власні приклади зразків різних функціональних стилів, використовуючи для опису один об'єкт (фахова лексика). Назвіть основні ознаки та мовні особливості, які доводять належність до кожного стилю мовлення (зразок виконання завдання див. у Додатку).

Завдання 3. Напишіть біографію відомого українського політика (або історичного діяча) в офіційно-діловому, публіцистичному та розмовному стилях.

Завдання 4. Поміркуйте над тим, яким стилем мовлення користуються відвідувачі мережі Інтернет, спілкуючись на професійно орієнтованих форумах. Риси усного чи писемного мовлення переважають? Обґрунтуйте свої міркування. Наведіть приклади.

Завдання 5. Запишіть пропонований текст у розмовному (у формі діалогу), офіційно-діловому й епістолярному стилях.

Викладач української мови, яку звать Тетяна Альбертівна, поставила студентіві 131 групи оцінку “незадовільно”. Цей студент, на ім'я Олександр Марченко, з оцінкою не погодився та звернувся до декана факультету політичних наук. Більше того – засмутився й не пішов до університету наступного дня.

Завдання 6. Визначте, до якого стилю та підстилю можна віднести ці тексти. Поясніть чому. Висловіть своє ставлення з приводу наведеної думки. Другий уривок перекладіть українською мовою. Випишіть терміни, поясніть їхнє значення.

Текст 1. Український націоналізм був і залишається могутньою й продуктивною ідейною силою. Про це свідчить безліч фактів, а найголовніший з них – постання в минулому сторіччі Української держави, до чого завжди наполегливо змагав український націоналізм.

Важко заперечити й таке твердження: фактор націоналізму – це найістотніша політична домінанта сучасної геополітики. Процес розпаду імперій та творення національних держав – це результат ідеологій націоналізму, які становлять цілісну ідейно-політичну концепцію, що сьогодні істотно впливає на перебіг подій у світі (*із носіб.*).

Текст 2. Стоит еще раз подчеркнуть, что националистическое чувство может быть чисто негативным. Националист – это тот, кто мыслит исключительно или главным образом понятиями соперничества и престижа. Он может быть позитивным или негативным националистом – то есть может направить свою психическую энергию либо на возвышение, либо на очернение чего-то, – но в любом случае его мысли вращаются вокруг побед, поражений, триумфов и унижений. Историю, в особенности современную историю, он видит как беспрестанное возвышение или упадок каких-то могущественных сообществ, и всякое событие представляется ему доказательством того, что его сторона на подъеме, а какой-то ненавистный противник катится под уклон. Но важно не путать национализм с простым культом успеха. Националист не руководствуется принципом: примазаться к сильнейшей стороне. Наоборот, выбрав сторону, он убеждает себя, что она и есть сильнейшая, и способен держаться этого убеждения, даже когда все факты говорят об обратном. Национализм – жажда могущества, умеряемая самообманом. Каждый националист способен на самую вопиющую бесчестность, но, поскольку он сознательно служит чему-то большему себя, всегда непоколебимо уверен в своей правоте (*Дж. Оруел*).

Текст 3. Щоб збагнути похибку в переважній більшості критичних закидів на адресу націоналізму, необхідно нагадати головні положення цієї доктрини й головні ідеали націоналістичних рухів. Ось вони:

I. Світ поділений на нації, кожна з яких має власний характер і долю.

II. Нація є джерелом будь-якої політичної влади, і лояльність до нації перевищує всі інші лояльності.

III. Щоб бути вільними, люди мають ідентифікуватися з певною нацією.

IV. Щоб бути самобутньою, кожна нація має бути автономною.

V. Задля миру та справедливості на землі нації мають бути вільними й захищеними (*Е. Сміт*).

Вправа 1. Визначте умови вживання в офіційно-діловому та інших стилях мовлення присвійного займенника *їхній* (*їхня, їхнє, їхні*) та форми родового відмінка займенника *вони* – *їх*. Відповідь обґрунтуйте.

Вправа 2. Визначте стилістичні умови використання та значення (відтінки значення) кожного слова з наведених рядів. Складіть речення з одним синонімічним рядом, довівши стильову незалежність слів.

Хист – уміння – Божа іскра, хизуватися – гоноритися – кпити – сміха правити (діал.), тема – предмет – лейтмотив, інструкція – порада – напоумлення, копія – дублікат – подобизна, висловлюватися – базікати – говорити, з’ясувати – довідатися – відшукати.

Вправа 3. Доберіть приклади (п’ять і більше) фразеологічних одиниць наукового, офіційно-ділового та розмовного стилів мовлення. Складіть із трьома з них речення.

Вправа 4. Поясніть значення та з’ясуйте походження поданих сталих сполучень. Складіть діалог, у якому незнання значення сталого словосполучення призвело до непорозуміння між співрозмовниками.

Геростратова слава, ахіллесова п’ята, вавилонський полон, витати в емпіреях, усі дороги ведуть до Риму, через терни до зірок, чотири “К”, троянський кінь, іти в Мекку, менторський тон.

Вправа 5. Запишіть на місцях пропусків одне з наведених у дужках слів. Поставте розділові знаки, обґрунтуйте їх вибір.

1. На мою думку люди мають мати (уяву, уявлення) про політичну стратифікацію.

2. Це було (особове, особисте) досягнення Макіавеллі в написанні книги “Державець”.

3. Нині в розвитку політичної думки України настало(в) скрутне(ий) (становище, стан).

4. Як відомо, Моріс Дюверже був (лівшою, шульгою).

5. Просимо (вислати, прислати, надіслати) інформацію про зміни умов договору.

6. В обговоренні цього питання активну участь повинні (брати, прийняти, взяти) всі члени парламенту.

Вправа 6. Уважно прочитайте текст, знайдіть у ньому стилістичні помилки або випадки, що можуть мати кращий варіант вираження змісту. Запишіть виправлений текст.

Університети і ордени. Очагами, в яких в середні віки розвивалась філософія, були виникаючі університети. До ведучих відносились університети в Парижі, Кельні, Оксфорді, Болоньї, Падуї. Головною університетською метрополією на протязі всього середньовіччя був Париж. Другим видним науковим і філософським центром був англійський Оксфорд. Середньовічні університети були наднаціональними духовними організаціями. Як показує назва (*universitas litterarum* – сукупність наук), вони охоплювали усі відгалуження наук, в яких ведучу роль грала християнська теологія. Університети замінювали бувші монастирські і церковні вищі теологічні школи. Філософія вивчалась в них не лише тільки на теологічних факультетах, но і на факультетах, пов'язаних, з мистецтвом.

Наряду з університетами не менш важливими центрами теологічного і філософського мислення були монаші ордени домініканців і францисканців, Між ними спочатку не було доктринних спорів, вони виникають лише в середині XIII ст.: домініканці проголошували переважно нові доктрини, тоді як францисканці орієнтувалися, як правило, на августинізм. У францисканському вченні появились даже деякі опозиційні, еретичні думки, але пізніше стало переважати ортодоксальне спрямування.

Вправа 7. Перекладіть словосполучення українською мовою, поясніть відмінності вживання паронімів в українській та російській мовах.

Военная кафедра – военный конфликт – воинские почести – военный оркестр; личные привязанности – документы в личном деле; денежный перевод – перевод на английский язык – перевод в другую местность; отношение к коллеге по работе – гражданско-правовые отношения – отношение к судебному делу; определение меры наказания – определение (как термин, член предложения).

Вправа 8. Замініть словосполучення синонімічними, використовуючи слова з дужок. З'ясуйте значення паронімів.

Ремонт із гарантією – (гарантійний, гарантований), родина гірника – (гірника, гірницька), зал для демонстрацій – (демонстративний, демонстраційний), внески акціонерів – (акціонерські, акціонерні), шафа в аптеці – (аптечна, аптекарська), працівник банку – (банковий, банківський), знайомий батька – (батьковий, батьківський), майстерність

виконавця – (виконавча, виконавська), ранок із вітром – (вітровий, вітряний), деталь із дефектом – (дефективна, дефектна), диплом інженера – (інженерний, інженерський), виставка книжок – (книжна, книжкова), театр на периферії – (периферійний, периферичний), лист із рекомендацією – (рекомендований, рекомендаційний), пояс для рятування – (рятувальний, рятівний, рятівничий), лікування в санаторії – (санаторне, санаторське), людина з тактом – (тактовна, тактична), екран телевізора – (телевізійний, телевізорний), будівля з цегли – (цегельна, цегляна, цегляста).

ТЕМА 3. Основи культури професійного мовлення

ПЛАН

1. Культура мови та культура мовлення в житті професійного комунікатора. Рівні володіння культурою мовлення.
2. Комунікативні ознаки культури мовлення.
3. Словники в професійному мовленні. Типи словників. Роль словників у підвищенні рівня мовленнєвої культури.
4. Поняття про етикет спілкування. Мовний, мовленнєвий, комунікативний (спілкувальний) етикет.
5. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації.

Список рекомендованої літератури

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навч. посіб.] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 2000. – 208 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 602 с.
3. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : [навчальний посібник для вузів]. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
4. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – 572 с.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – С. 68–73.
6. Пентилюк М. Культура мови і стилістика : [пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю] / М. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
7. Радевич-Вінницький Я. Етикет і культура спілкування : навчальний посібник / Я. Радевич-Вінницький. – К. : Знання, 2006. – 291 с.
8. Стахів М. Український мовленнєвий етикет : [навч.-метод. посіб.] / М. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
9. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / [Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко]. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 272 с.
10. Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини / [уклад. П. Зеленський, О. Зеленська]. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – 560 с.
11. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2010. – 288 с.

Контрольні питання

1. Розкрийте різницю між культурою мови та культурою мовлення.
2. Які рівні володіння культурою мовлення вам відомі? Визначте свій рівень, відповідь обґрунтуйте.
3. Охарактеризуйте основні комунікативні ознаки культури мовлення.
4. Поясніть зв'язок між поняттями *мислення – мова – мовлення*. В основі формування якої ознаки культури мовлення лежить цей зв'язок?
5. Яку ознаку культури мовлення порушує вживання жаргонізмів, діалектних слів, слів-паразитів і лайливих та вульгарних слів?
6. Які існують типи електронних словників?
7. Поміркуйте, від чого залежить рівень мовленнєвої культури людини.
8. Які правила комунікативного етикету під час вітання відомі?
9. Як ви розрізняєте поняття “мовний”, “мовленнєвий” і “спілкувальний” етикет?
10. Визначте національні особливості ділового спілкування представників зарубіжних країн.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначте, які комунікативні властивості мовлення порушуються і яка помилка є в кожному з таких речень. Виконайте редагування.

1. У тексті цього виступу багато дефектів. 2. Фактори свідчать, що обсяг вітчизняного виробництва зростає. 3. Мій лист перешліть тому, хто відповідає у вас за наші безобразія. 4. Я знаю, ми зараз живемо в палеозойській ері, а планета Земля квадратна. 5. Ми живемо на Україні. 6. Більшість дореволюційних інтелігентів ставилося індиферентно до питань релігії. 7. Гей, ти, як пройти до Всеукраїнського музею археології? 8. Мене не лише цікавлять нормативні акти, а й закони. 9. Усі студенти-соціологи вже повернулися із занять, які вчилися у другу зміну. 10. Зі Святом Перемоги! Усе. 11. Політика, спрямована на позбавлення будь-яких прав євреїв, – расизм. 12. Виступаючи на конференції, він не звертав уваги на вади своєї доповіді.

Завдання 2. Складіть власні приклади порушення комунікативних ознак культури мовлення (із використанням професійної лексики).

Завдання 3. Доберіть приклади порушення комунікативних ознак культури мовлення (для аналізу взяти мовлення відомих політичних діячів).

Завдання 4. Доведіть правильність поданих тверджень або спростуйте їх (речення починайте словами: “Я згоден(на) / я не згоден(на)...”).

1. Культура мови й культура мовлення – поняття тотожні. 2. Основними рівнями володіння культурою мовлення є: рівень мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, володіння фаховою метамовою. 3. Виразність мови – це відповідність структури мовлення предметно-речовій дійсності. 4. Доречність мовлення – це добір мовних засобів відповідно до мети й ситуації спілкування. 6. Основою формування логічного мовлення є навички логічного мислення, знання мовних і позамовних засобів, якими можна оформити думку, і володіння технікою смислової зв’язності. 7. Багатство й різноманітність мовлення є абсолютними синонімами. 8. Комплімент – це слова, які містять точне відображення позитивних рис людини. 9. Лінгвістичні словники подають стислу характеристику предметів, явищ, історичних подій, видатних політичних діячів, провідних учених, діячів культури, різних понять, що позначаються тими чи іншими словами.

Завдання 5. Укладіть бібліографію різних типів словників, що використовуються під час вивчення мовних та фахових дисциплін.

Завдання 6. Назвіть спільне й відмінне в побудові тлумачного, орфографічного словника та словника іншомовних слів. Поясніть значення поданих слів.

Автократія, кремація, пектораль, моноцентризм, люстрація, скіпетр, стратифікація, фация.

Завдання 7. Підготуйте десять запитань для ваших одногрупників щодо знання ними основних правил комунікативного етикету.

Завдання 8. За поданими словниковими статтями визначте тип словника, якому вони властиві.

1. Одн / о / рід / н / ий.

2. **ОДНОРІДНИЙ** (який має однаковий склад, однакові властивості в усіх своїх частинах), **НЕДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ**, **ГОМОГЕННИЙ** книжн. *Метали, скло, кераміка, полімери – це матеріали однорідні, або гомогенні (із журналу).*

3. **Однорідний** [о̀днорі́дниґий], м. (на) -дному / -д'н'ім, мн. -д'н'і.

4. Однорідність, -ності, ор. -ністю.

5. **ОДНОРІДНИЙ**, -а, -е. 1. Який належить до того самого роду, розряду, характеризується однаковими рисами, ознаками. ****Однорідні члени речення** – члени речення, які виконують однакову синтаксичну функцію щодо спільного для них члена, з яким вони граматично зв'язані. 2. Який має однаковий склад, однакові властивості в усіх своїх частинах. ****Однорідний хор** – хор, до складу якого входять лише однорідні голоси (дитячі, чоловічі або жіночі).

6. **Однородний** однорідний; (*одинаковий, подобний*) однаковий, подібний, такий самий, однакий, однастайний.

Завдання 9. Укладіть словникові статті до п'яти термінів відповідно до вашого напрямку навчання за зразком, поданим у попередньому завданні.

Завдання 10. Схарактеризуйте структуру одного зі словників (довідників, енциклопедій) відповідно до вашого напрямку підготовки за схемою:

- повна назва словника (довідника, енциклопедії); прізвища й ініціали укладачів; кількість слів; місто й рік видання;
- структура словника (довідника, енциклопедії);
- функціональне призначення словника (довідника, енциклопедії).

Вправа 1. Поставте, де потрібно, м'який знак чи апостроф у словах іншомовного походження. Слова випишіть у три колонки: у першу – із м'яким знаком, у другу – з апострофом, у третю – без м'якого знака й апострофа. Поясніть правопис та значення поданих слів.

Пхен...ян, Х...юстон, авен...ю, автопавіл...йон, прем...ера, батал...йон, бл...юз, бл...юмінг, бутон...ерка, ін...екція, вар...ете, В...етнам, вол...ера, дез...інформація, дос...е, комп...ютер, П...емонт, Ф...езоле, бар...ер, кон...юнктура, п...юпітр, ад...ютант, б...еф, ар...ергард, ател...е, г...яур, б...язь, транс...європейський, ф...юзеляж, верф...ю, порт...е, шев...йот, ад...ю, Руж...е, монпанс...е, д...юшес, ж...урі, з...економити, камарил...я, конферанс...е, Мін...юст, ал...янс, кс...ондз, кур...йоз, к...юрі, Лавуаз...е, л...юкс, л...ютня, мад...яр, барел...еф, мезал...янс, кон...як, модел...ер, Мол...ер, м...юзик-хол, н...юанс, Н...юфаундленд, п...едестал, порт...ера, прес-пап...е, рант...е, Рив...ера, інтерв...ю, б...юджет, грав...юра, деб...ют,

інтер...єр, к...ювет, ком...юніке, кур...йоз, кон...юктивіт, кур...єр, к...юре, Лур...є, Монтеск...є, б...юлетень, л...є.

Вправа 2. Поставте, де потрібно, м'який знак чи апостроф у словах іншомовного походження.

Подорожуючи Францією, ми відвідали такі міста та містечка: Ам...єн, Д...єпп, Мез...єр, Авін...йон, Монпел...є, Перпен...ян, Пуат...є, В...єрзон, Лор...ян, Комп...єнь, Понтарл...є, Т...йонвіль.

Вправа 3. Виберіть правильний варіант написання, обґрунтуйте відповідь.

Медалістці – медалісці, компостний – компосний, інтригантський – інтриганський, проїздний – проїзний, брязкнути – брязнути, агенство – агентство, доблесний – доблестний, хруснути – хрустнути, капосний – капостний, ад'ютанський – ад'ютантський, очисні – очистні, дилетанський – дилетантський, прихвостні – прихвосні, зап'ясний – зап'ястний, писнути – пискнути, хвасливий – хвастливий, невістці – невісці.

Вправа 4. Перепишіть, уставляючи, де треба, пропущені букви. Обґрунтуйте написання слів.

Пристрас...ний, проїз...ний, випус...ний, верес...нути, облас...ний, свис...нути, перехрес...ний, піс...ний, пис...нути, шелес...нути, перс...надцятий, радіс...ний, бриз...нути, гіган...ський, студен...ський, перс...ні, ях...смен, корис...ливий, передвіс...ник, учас...ник, безвіз...но, швидкіс...ний, буревіс...ник, тис...нути, улес...ливий, у повіс...ці, влас...ний, кож...ний, совіс...ні, жаліс...ливий, зліс...ний, прихвос...ні, ціліс...ний, навмис...не, надкіс...ниця, турис...ський, захис...ний, аген...ство, зап'яс...ний, контрас...ний, доблес...ний, дилетан...ський, форпос...ний, плюс...нути, очис...ний, балас...ний, медаліс...ці.

Вправа 5. Замість крапок поставте, де потрібно, пропущені літери відповідно до правил подвоєння приголосних.

Числе...ний, варен...ий, л...ян...ий, бездоган...ий, невин...ий, захоплен...ий, нездолан...ий, вогнян...ий, вогнен...ий, несказан...о, обез...броїти, нескінчен...ий, натхнен...ий, самовід...ан...ий, багатомільйон...ий, священ...ий, шален...ий, незлічен...ий, письмен...ий, незбагнен...ий, бездон...ий, пташин...ий, впевнен...о, змушен...ий, невпин...о, стомлен...ий, востан...є, бе...закон...ість, незрівнян...о, гостин...о, від...ален...ий, воз...єднаний, старан...о, бов...аніти,

священ...ик, печен...ий, здійснен...ий, юн...ат, стриман...ий, прихован...о, від...зеркалюватися, зацікавлен...ий, незнан...ий, напружен...ість, зрошен...ий, довгождан...ий, блажен...ий, благословен...ий, священ...ий, Над...ніпрянина.

Вправа 6. На місці крапок поставте, де потрібно, пропущені букви. Підкресліть слова, де збереглося подвоєння приголосних.

Ас...імільяція, компрес...ор, Ат...ика, профес...ор, кор...ектор, Андор...а, ак...орд, фін..., ан...али, кас...ета, ак...ордеон, Марок...о, ак...умулятор, конгрес..., вет...о, тон...а, Ліс...абон, буд...изм, фортис...имо, грип..., Мек...а, ком...ентатор, бон...а, Гол...андія, дрес...ирувати, бул...а, п'ятитон...ка, ас...орті, ван...а, мот...о, мот...оперегони, біл...ь, ін...овація, кол...оїд, гол...андка, ат...естат, брут...о, сюр...еалізм, Ас...ирія, п'ятитон...ий, крос..., ахіл...есова п'ята, труп...а, Брюс...ель, бар...икада, ал...ея, піаніс...имо, Кентук...і, ім...ігрант, ем...ігрант, Ліл...ь, бал...істичний, дур...а, шас...і, Яф...а, ап...еляція, Тор...ічел...і, марок...анець, крос...ворд, Тал...ін..., кор...ектний, бул...а, інтермец...о, гал...ерея, Апар...ат, бюл...етень, гам...а, барок...о, дес...ерт, стак...ато, новел...а, кол...екція, клас...ицизм, мул...а, гум...анізм, Ельзас..., віл...а, кас...ир, Дік...енс, мір...а, прус...ак, Апен...іни, Пан...ама, Гарон...а, діаграм...а, депрес...ія, ам...іак, нет...о, пан...о, бал...онний, бел...етристика, дол...ар, дон...а, ан...отация, ім...унітет, дис...ертація, кол...ега, ат...аше, бел...адон...а, ат...ракціон, іл...юзія, суф...ікс, стел...аж, диф...узія, ком...юніке, мас...аж.

Вправа 7. Перекладіть подані слова українською мовою, розкрийте значення. Визначте основні правила правопису слів іншомовного походження. Із виділеними словами складіть речення.

Резолюція, *гедонізм*, акмеїзм, католицизм, альтруїзм, *булла*, *камарилья*, екзит-пол, рантє, саммит, емпіриокритицизм, шовинізм, локальний, *антагонізм*, генерація, *легитимність*, конформізм, окупація, *геноцид*, теософія, конгрес, альянс, криптографія, ренесанс, сюрреалізм, *аннали*, *пацифізм*, *кон'юнктура*, гильдія, ажитація, *агностицизм*, арьергард, барокко.

Вправа 8. Від поданих іменників утворіть прикметники за допомогою суфікса *-ськ(ий)*, враховуючи зміни приголосних під час словотворення.

Бобичі, Веллуга, Карабах, Бучач, Грянчиха, Острог, Запоріжжя, Сиракузи, Казбек, Рига, Ніцца, узбек, Гринвіч, чуваш, Чикаго,

Хмельницьк, Гамбург, Люксембург, Париж, Сабадаш, Цюрих, Прилуки, таджик, Лодзь, Овруч, Збуж, Мекка, Умань, Ясси, Лейпциг, Лепетиха, казах, Суми, Дамаск, Санкт-Петербург, Кобеляки, Залісся, Париж, Черемош, Дрогобич, Прага, Воронеж, Золотухи, Волинь, Гурзуф, Золотоноша, Гамбург, Кременчук, Кривий Ріг, Полісся, латиш, Губин, Волинь, Случ, Іртиш, Чехія, Галич.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1

1. Національна мова – це:

- а) сукупність усіх територіальних діалектів, соціальні жаргони, національний фольклор і літературна мова як вища форма національної мови, що об'єднує народ (або народи) в націю;
- б) мова, затверджена Конституцією країни;
- в) мова, якою розмовляють усі представники національних меншин;
- г) мова, якою розмовляє або вміє розмовляти більшість населення країни незалежно від національної або територіальної належності її громадян.

2. Державна мова – це:

- а) унормована форма загальнонародної мови, яка в усному та писемному різновидах обслуговує всі сфери суспільної діяльності;
- б) рідна мова, якою відбувається процес мислення людини;
- в) мова, яку використовують як засіб спілкування в межах певної території компактними національними групами;
- г) закріплена традицією або законодавством мова, уживання якої є обов'язковим в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.

3. Літературна мова – це:

- а) єдина національна мова;
- б) мова, затверджена Конституцією країни;
- в) оброблена, унормована форма національної мови (як у писемному, так і в усному різновидах), що обслуговує культурне життя народу та всі сфери його суспільної діяльності: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей;
- г) правила вимови звуків, звукосполучень і граматичних форм слів.

4. Зачинателем нової української літературної мови вважається:

- а) Т. Шевченко;
- б) Г. Сковорода;
- в) І. Котляревський;
- г) Леся Українка.

5. Мовний стиль – це:

- а) усталені, загальноприйняті правила, регламентації, взірці вживання мовних засобів у писемній та усній формі спілкування;
- б) сукупність мовних засобів, вибір яких зумовлюється змістом, метою та характером висловлювання;
- в) різновид національної мови, уживання якого обмежене соціальною групою людей;
- г) стійкі правила усного й писемного мовлення, зорієнтованого на професійну специфіку.

6. Стабільність композиції тексту, чіткість, стислість, висока стандартизація тощо є головними ознаками такого функціонального стилю сучасної української мови:

- а) офіційно-ділового;
- б) наукового;
- в) публіцистичного;
- г) епістолярного.

7. З'ясуйте, яке твердження є правильним: “Граматичні норми – це ...”:

- а) правила вимови звуків і звукосполучень, правила наголошування слів, їхніх форм під час словозміни тощо;
- б) правильна передача звуків на письмі;
- в) правильне вживання варіантів морфологічної форми слова, варіантів її поєднання з іншими словами в словосполученні й реченні;
- г) доречний відбір мовних елементів відповідно до умов спілкування.

8. Визначте, у чому виявляються акцентуаційні норми сучасної української літературної мови:

- а) у правильному творенні й уживанні слів;
- б) у правильному виборі орфограми в словах;
- в) у правильній вимові звуків і звукосполучень;
- г) у правильному наголошуванні слів.

9. Зазначте, які мовні норми сучасної української літературної порушено в словосполученнях *більш веселіший, списки студентів по групам*:

- а) морфологічні;
- б) лексичні;

- в) орфографічні;
- г) синтаксичні.

10. Зазначте, які мовні норми сучасної української літературної порушено в словосполученнях *займати посаду, позитивні наслідки*:

- а) орфографічні;
- б) лексичні;
- в) морфологічні;
- г) орфоепічні.

11. Виберіть рядок, у якому порушено морфологічні норми сучасної української літературної мови:

- а) товар у продажі, наукова ступінь;
- б) доповідна прокуророві, написав листа;
- в) пане голово, далекий Сибір;
- г) технічне приладдя, актова зала.

12. Визначте, у якому рядку всі словосполучення відповідають нормам сучасної української літературної мови:

- а) згідно до постанови, взяти участь;
- б) відповідно до постанови, приймати участь;
- в) за постановою, приймати участь;
- г) згідно з постановою, брати участь.

13. Доповніть речення: “... функція мови полягає в тому, що мова є засобом вираження волі співрозмовників (вітання, прощання, прохання, вибачення, спонукання, запрошення)”:

- а) ідентифікаційна;
- б) волюнтативна;
- в) гносеологічна;
- г) номінативна.

14. Доповніть речення: “... функція мови полягає в тому, що мовні одиниці, передусім слова, служать назвами предметів, процесів, якостей, кількостей, ознак тощо”:

- а) ідентифікаційна;
- б) волюнтативна;
- в) номінативна;
- г) гносеологічна.

15. Визначте речення, що належить до наукового стилю:

- а) Підручник з геодезії, який ми уклали, дуже коротенький, схематичний.
- б) Комп'ютер – електронний пристрій для виконання складних обчислень і перетворення даних, керований спеціальними програмами; складається з процесорів, внутрішньої та зовнішньої пам'яті.
- в) Дослідники називають наших предків екоцентричними, тобто такими, що жили в злагоді з природою, берегли землю, водою та джерела, змалечку наставляючи дітей: не плюй у криницю, бо доведеться води напиться.
- г) Орендар має право вимагати перерахунок плати за оренду за умови невиконання орендодавцем обов'язків, передбачених у п. 2 (із договору).

16. Визначте речення, що відповідає вимогам офіційно-ділового стилю:

- а) Прошу Вас дозволити мені пропустити третю пару з української мови в зв'язку з хворобою.
- б) Прошу надати мені академку на рік із-за погіршення стану здоров'я.
- в) Прошу дозволити мені достроково скласти сесію у зв'язку з виїздом за кордон.
- г) Прошу зачислити мене на перший курс навчання до Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

17. З'ясуйте, до якого функціонального стилю української мови належить цей уривок:

“Дорога старенька!

Живий і здоровий. Одержав від тебе “передачу”: сіру сорочку, кальсони, три пари панчіх, рушник, хустки, масло, сало й цукерки. І грошей 20 карбованців. Сердечне спасибі. Тільки ти не турбуйся передачами, бо я ж знаю, яке в тебе скрутне матеріальне становище. То “передача” тільки завдаватиме мені невеселого думання. Я тут не голодую й не мерзну. Не одривай у дітей. А що буде потрібно, то я напишу.

Привіт. Цілую тебе, дітей і бабушку.

Ваш чоловік-батько. М. Куліш.

Черкни про здоров'я твоє й дітей. Адреса: Київ, НКВД УРСР (Інститутська, 5), Спецкорпус, Кулішу":

- а) конфесійний;
- б) розмовний;
- в) епістолярний;
- г) художній.

18. Установіть відповідність між типами словників і призначенням їх.

Словники

- 1. Тлумачний.
- 2. Перекладний.
- 3. Орфографічний.
- 4. Орфоепічний.

Призначення словника

А. Словник подає правила нормативної вимови голосних і приголосних звуків у словах, ураховуючи особливості сучасного літературного наголошування.

Б. Основне призначення словника – бути довідником з орфографії (граматичні форми змінюваних слів наведено в такому вигляді, який цілком відбиває чергування, спрощення або подвоєння звуків, зміну наголошення в словах із рухомим наголосом та ін.).

В. Словник із достатньою повнотою подає синонімічне багатство української мови.

Г. У словнику наведено слова та словосполучення найуживанішої лексики сучасної російської й української мов усіх стилів і підстилів.

Д. Словник є універсальним довідником із сучасної української мови, у якому стисло розкривається значення слів і їхніх відтінків.

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

19. Стисло характеристику предметів, явищ, історичних подій, видатних політичних діячів, провідних учених, найважливіші відомості про ту чи іншу галузь людських знань подано в:

- а) тлумачному словнику;
- б) орфоепічному словнику;

- в) орфографічному словнику;
- г) енциклопедичному словнику.

20. Назвіть комунікативні ознаки культури мовлення:

- а) зв'язність, інформативність, логічність, структурованість, усна й писемна форма мовлення;
- б) правильність, стислість, різноманітність, нормативність, завершеність, милозвучність;
- в) правильність, точність, чистота, логічність, багатство, доречність, різноманітність, змістовність, виразність;
- г) чистота, ввічливість, монологічність, різноманітність, наявність усіх стилів української мови.

21. Визначте, яку комунікативну ознаку культури мовлення порушено в реченні: “Мене цікавлять не лише нормативні акти, а й закони”:

- а) логічність;
- б) чистоту;
- в) виразність;
- г) доречність.

22. Визначте, яку комунікативну ознаку культури мовлення порушує вживання жаргонізмів, діалектних слів, слів-паразитів, лайливих та вульгарних слів:

- а) виразність;
- б) чистоту;
- в) доречність;
- г) змістовність.

23. Доповніть речення: “Сукупність вербальних і невербальних засобів спілкування, якими послуговуються в різних комунікативних ситуаціях, становить ... етикет”:

- а) мовний;
- б) мовленнєвий;
- в) спілкувальний;
- г) дипломатичний.

24. Визначте, яка стаття Конституції України визначає статус української мови як державної:

- а) стаття 10;
- б) стаття 6;

- в) стаття 12;
- г) стаття 8.

25. З'ясуйте, яке твердження є правильним: “Мовна політика – це ...”:

- а) система правил, що регулюють усне й писемне мовлення всіх громадян певної держави;
- б) система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин у державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі;
- в) система засадничих нормативних постанов, які ґрунтуються на компетентному оцінюванні мовної ситуації в країні;
- г) галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

ТЕМА 4. Професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця

ПЛАН

1. Компетенція та компетентність. Структура професійно-комунікативної компетентності.
2. Специфіка мови професійного спілкування. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового й розмовного стилів мовлення.
3. Функції мови професійного спілкування.
4. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності. Основні ознаки тексту.

Список рекомендованої літератури

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навчальний посібник] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 2002. – С. 26–38.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 602 с.
3. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : [навчальний посібник для вузів]. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. проф. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – С. 245–250.
6. Мацько Л. Культура української фахової мови : [навчальний посібник] / Л. Мацько, Л. Кравець. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – С. 53–57.
7. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – С. 68–73.
8. Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки / [Й. Ф. Андерш, С. А. Воробйова, М. В. Кравченко та ін.]. – К. : Наукова думка, 2001. – 600 с.

9. Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини / [уклад. П. Зеленський, О. Зеленська]. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – 560 с.

10. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2007. – 288 с.

Контрольні питання

1. Чому нині у виші найбільш актуальним є компетентнісний підхід до формування майбутніх фахівців?

2. Розкрийте співвідношення понять “компетенція” та “компетентність”.

3. Яке поняття є ширшим: “комунікативна компетентність” чи “професійно-комунікативна компетентність”?

4. Розкрийте основні складові професійно-комунікативної компетентності майбутнього політолога.

5. Чи тотожні поняття “мова професійного спілкування” та “ділова мова”?

6. Які форми вираження професійного мовлення?

7. Визначте основні функції мови професійного спілкування.

8. Як ви розумієте поняття “текст” і “дискурс”?

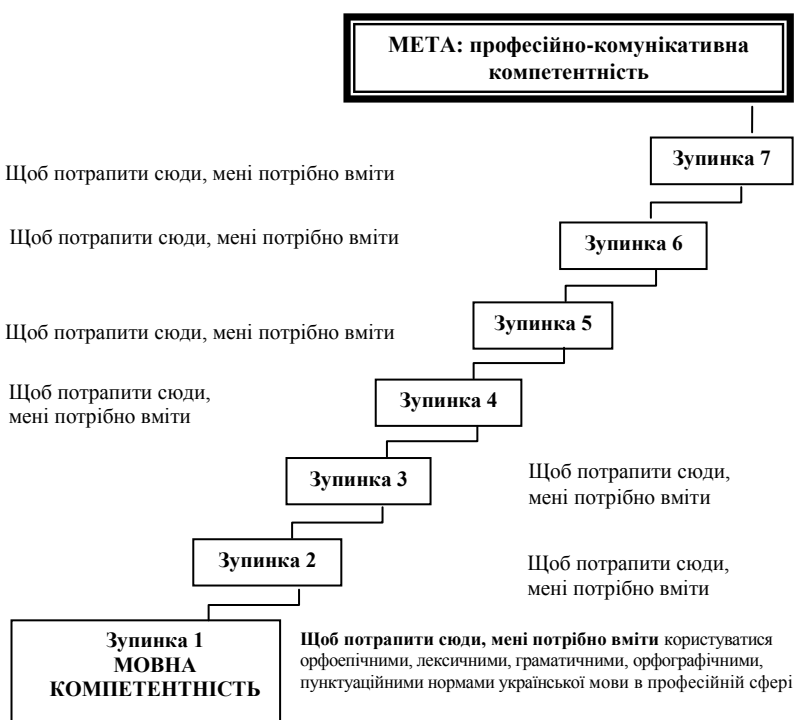
9. Чому розвиток зв’язного мовлення (як довгий час уважалося в школі) не є основним завданням формування мовленнєвої компетентності?

10. Назвіть основні ознаки тексту, схарактеризуйте їх.

Практичні завдання

Завдання 1. Заповніть схему “Карта моєї мети”, визначаючи основні складові професійно-комунікативної компетентності (зупинки) та відповідні вміння й навички, оволодіння якими сприятиме формуванню майбутнього фахівця (зразок *див.* мовна компетентність).

КАРТА МОЄЇ МЕТИ

Завдання 2. Розташуйте подані речення так, щоб кожне наступне продовжувало й доповнювало попереднє, водночас сприяючи висвітленню загальної теми. Визначте мікротеми поданого уривка. Допишіть поданий текст, висловлюючи власну точку зору на постать Богдана Хмельницького, його внесок у розвиток української державності.

Важко переоцінити вплив, що його справив на перебіг української історії Богдан Хмельницький. І, що найважливіше, у суспільстві, позбавленому впевненості в собі й виразного відчуття самобутності, він відроджує почуття гідності й рішучість боронити свої інтереси. У дослідженнях, присвячених гетьманові та його добі, часто наголошується на його вмінні здобувати так багато, маючи так мало. Українські, російські й польські історики порівнюють його здобутки з досягненнями таких гігантів XVII століття, як Олівер Кромвель в Англії та Валенштайн у Богемії. Хмельницький відновлює український політичний організм там, де він перестав існувати.

Зрозуміло, що не оминули Хмельницького невдачі, помилки та прорахунки. Провину за ці помилки історики й письменники квапилися покласти на Хмельницького. У середині XIX століття батько сучасної історіографії Микола Костомаров вихваляв Хмельницького за те, що він установив зв'язки з Росією, й закидав йому закулісні відносини з турками. Це й Берестечко, й катастрофічна молдавська кампанія, й провал спільного козацько-семигородського походу на Польщу, й нарешті, нездатність визнати цілісність України.

Завдання 3. Опрацюйте Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, визначте основні компетенції досвідченого мовця.

Завдання 4. Складіть текст професійного спрямування (діалогічний і монологічний) із дотриманням усіх вимог оформлення тексту (тему виберіть самостійно).

Завдання 5. Переставте речення так, щоб вони становили текст. Запишіть утворене висловлювання. Визначте структурні частини в змодельованому тексті: зачин – розвиток думки – кінцівка (висновок).

1. По суті, і все становлення його наукової творчості проходило в Україні, і далі теж було пов'язано з Україною. 2. Недаремно він називав Київ своїм улюбленим містом, прирівнюючи до нього лише Париж. 3. Народившись 1909 року в Нижньому Новгороді в Росії, після того як батьки переїхали на українську Полтавщину, він усе

життя вважав себе українцем, мав відповідний запис у паспорті та носив вишиванки. 4. Людина-парадокс... 5. У тяжкі для України часи, коли почали знищувати українську інтелігенцію, а українські книги горіли, – визнав себе українцем і вважав себе ним усе своє життя. 6. Таким був один із найвизначніших українських науковців ХХ століття, засновник Інституту теоретичної фізики Академії наук України, який зараз носить його ім'я – Боголюбов. 7. У Миколи Миколайовича було дві батьківщини – Росія й Україна та дві рідні мови – російська й українська.

Завдання 6. Дослідіть способи зв'язку між складовими частинами текстів. Назвіть істотні ознаки послідовного й паралельного способів зв'язку.

1) Шевченко – наш поет і перший історик. Шевченко перше всіх запитав наші німі могили, що вони таке, й одному тільки йому дали вони ясну відповідь, ясну, як Боже слово. Шевченко перше всіх подумався, чим наша старосвітчина славна й за що проклянуть її грядущі роди.

2) Призвичасні до землі переселенці бралися за плуга і вирощували хліб. Вони годували й випасали худобу, полювали на хижого звіра, займалися рибальством, бджільництвом. Праця цих роботящих людей давала плоди.

3) Саме інженери примусили вчених подумати, як втрутитися в найглибші тайники кристалів, перетворити графіт на алмаз. Інколи вони вкраплені в метеоритах, що прилітають із космосу на землю. Очевидно, створюють їх височенні температури, надвисокі тиснення удару під час падіння на землю.

4) Леся Українка – одна з найоригінальніших поетес світу. Багатогранний талант Леся Українка успадкувала від своєї матері, Ольги Косач, що виступала під літературним псевдонімом Олена Пчілка. Від своєї матері Леся Українка перейняла й літературний хист, і замилювання до фольклору та етнографії.

Завдання 7. На основі заголовків доведіть, якого типу мовлення має бути оформлене зв'язне висловлювання. Свою думку обґрунтуйте. Запишіть заголовки у відповідну колонку таблиці.

Тексти-описи	Тексти-розповіді	Тексти-роздуми

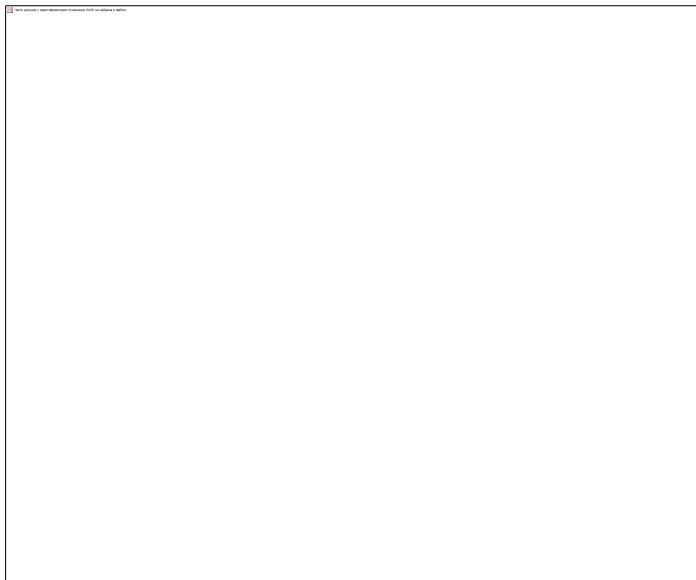
1. Теорія вічності. 2. Історія схоластики. 3. Чому варто навчатись на політолога? 4. Життя – пізнання світу. 5. Сучасна політологія. 6. В української нації є майбутнє! 7. У пошуках щастя. 8. Великий українець.

Завдання 8. Визначте межі речень. Запишіть, розставляючи потрібні розділові знаки. Виразно прочитайте текст і з'ясуйте, яке речення в ньому ключове (виражає основну думку висловлювання).

Межі вживання іншомовних слів є дуже важливим питанням культури мовлення неодноразово проблема запозичення слів ставала предметом наукових дискусій на яких обговорювалося питання чи загрожують українській мові іншомовні слова чи необхідно обмежувати потік запозичень тощо наведемо міркування видатного українського поета та перекладача М. Рильського у його статті про іноземні слова читаємо один науковий працівник бажаючи зробити приємність іншому сказав нашому колективу дуже хотілося б щоб цю роботу очолила така одіозна постать як ви його спокусило звучання іноземного слова одіозний яке в його уяві асоціювалося мабуть із грандіозний чи що коли тому науковцеві пояснено було що термін латинського походження одіозний означає ненависний небажаний неприйнятний і т. ін. то він звичайно зніяковів але потяг до прикрашання своєї мови непотрібними і раз у раз неправильно чи неточно уживаними іноземними слівцями властивий багатьом нашим товаришам і він цей потяг здається мені лихом проти якого треба боротись і боротись (*із посіб.*).

Творче завдання

Якщо ви правильно виконаєте завдання, то зможете прочитати вислів відомого англійського письменника О'Генрі.

1. Писемний чи усний мовленнєвий масив або твір, що становить лійну послідовність речень, об'єднаних смисловими та граматичними зв'язками.
2. Процес спілкування людей між собою.
3. Функціональний стиль мови, яким люди користуються в побуті.
4. Складова професійно-комунікативної діяльності, уміння використовувати ті одиниці й засоби мовлення, що найбільш властиві ситуації, стилю, умовам комунікації.
5. Функція професійного спілкування, уміння співвідносити спеціальні найменування з об'єктами дійсності.
6. Спеціаліст у галузі політичної науки.
7. Складова професійно-комунікативної діяльності, уміння здобувати, обробляти та накопичувати інформацію.
8. Складова професійно-комунікативної компетентності, що передбачає вміння використовувати набуті мовні знання у власному мовленні (уміння читати, писати, слухати, говорити).
9. Відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки особистості, необхідна для її якісної, продуктивної діяльності в певній сфері.
10. Одна з основних ознак тексту.

11. Функція професійного спілкування. Фахова та морально-етична оцінка різних політичних процесів.

12. Живе мовлення, що передбачає комунікативний контакт мовців і слухачів.

13. Функція професійного спілкування, нагромадження знань і практичного досвіду.

14. Складова професійно-комунікативної компетентності, що передбачає розвиток умінь використовувати мову в різноманітних ситуаціях з урахуванням культури поведінки, стереотипів, соціальних норм, мовленнєвого аспекту.

Вправа 1. Напишіть слова та словосполучення з великої або малої літери. Поясніть правила їх написання.

I. (п)резидент (у)країни, (д)епутат (в)ерховної (р)ади (у)країни, (п)рем'єр-(м)іністр (р)осії, (г)енеральний (п)рокурор (у)країни, (з)аслужений (у)читель, (г)енеральний (к)онструктор, (д)екан (ф)акультету (п)олітичних наук, (м)іністр (о)світи, (н)ауки (у)країни, (п)резидент (ф)ранції, (д)октор (п)едагогічних (н)аук, (ч)лен-(к)ореспондент НАН (у)країни, (г)олова (р)ади (н)аціональностей, (г)енерал-(л)ейтенант, (з)аслужений (д)іяч (м)истецтв, (м)аршал (а)віації, (а)дмірал (ф)лоту, (п)редставник (п)резидента (у)країни в (л)уганській (о)бласті, (п)осол (р)еспубліки (п)ольща, (с)тарший (н)ауковий (с)півробітник (і)нституту (м)овознавства НАН (у)країни.

II. (з)бройні (с)или (у)країни, (т)имчасовий (у)ряд, (к)ієво-(м)огилянська (а)кадемія, (к)ієво-(п)ечерська (л)авра, (з)олоті (в)орота, (і)нститут (к)ардіології ім. М. Д. Стражеска при (а)кадемії (м)едичних (н)аук України, (д)ень (н)езалежності (у)країни, (м)аріїнський (п)алац, (у)країнська (е)кологічна (а)соціація “(з)елений (с)віт”, (н)аціональний (б)анк (у)країни, (т)ранснаціональна (р)адикальна (п)артія, (м)іністерство (з)акордонних справ (у)країни, (у)правління (в)нутрішніх (с)прав (к)іївського (м)іськвиконкому, (с)пілка (о)фіцерів (у)країни, (б)удинок (у)чителя.

III. (г)рінченків словник, (ш)евченкові поезії, (п)ушкінські рукописи, (г)ордіїв вузол, (ш)евченківські читання, (а)ндрієві книжки, (б)ертолетова сіль, (р)ентгенівські промені, (ф)ранківські сонети, (н)обелівська премія, (с)ізіфова праця, (п)отебнянські читання, (г)айморова порожнина, (ч)ернігівські дівчата, (ф)ранківська кімната, (ф)ільчина грамота.

Вправа 2. Правильно напишіть слова та словосполучення з великої або малої літери, обґрунтуйте написання.

(к)онституційний (с)уд (у)країни, (с)татут ООН, (а)ндріївський (у)звіз, (л)ауреат (д)ержавної премії імені Тараса Шевченка, (м)уза, (д)ід (м)ороз, (д)охристиянська (д)оба, (р)еспубліка (м)олдова, (с)узир'я (ч)умацький (ш)лях, (а)соціація міст (у)країни, (м)іжнародний (б)лагодійний (ф)онд конкурсу В. Горовиця, (п)апа (р)имський, (р)имський (п)апа, (є)пископ, (р)ектор (к)иївського (у)ніверситету, (р)осіянин, (п)рокурор, (п)резидент України, (г)еркулес, (і)ссик-(к)уль, (м)итрополит, (а)нгел, (б)огородиця, (і)сус (х)ристос, (н)ародний (а)ртист України, (а)рхангел (м)ихаїл, (р)обінзон, (м)іністр (о)світи і (н)ауки України, (а)кадемік ВШ України, (г)олова профкому, (к)обзар, (у)країнська (с)оціал-(д)емократична (п)артія, (ч)атир-(д)аг, (в)улиця (г)енерала (п)отапова, (м)іністерство (к)ультури (у)країни, (з)ал (з)асідань (в)ерховної (р)ади (у)країни, (м)істо (ж)овті (в)оди, (п)енсільванія-(а)веню.

Вправа 3. Запишіть: а) п'ять міжнародних організацій; б) п'ять українських політичних партій; в) п'ять державних посад України. Поясніть написання.

Вправа 4. Перекладіть текст українською мовою.

Рационально-правовая легитимность характерна для демократических государств. Это преимущественно структурная или институциональная легитимность, основанная на доверии граждан к устройству государства, а не к отдельным личностям. Хотя нередко, особенно в молодых демократиях, легитимность власти может основываться не столько на уважении к выборным институтам, сколько на авторитете конкретной персоны руководителя государства. В современном мире легитимность власти нередко отождествляют лишь с ее демократической легитимностью.

Вправа 5. У поданих тестових завданнях знайдіть іменники, які неправильно називають людей за національністю чи місцем проживання, або вкажіть, що помилок немає.

- A)
- I. Албанка.
- II. Корейка.
- III. Данка.
- IV. Датчанка.
- V. Помилко немає.

Б)

I. Карелка.

II. Миколаївка.

III. Інгушка.

IV. Сирійка.

V. Помилки немає.

Вправа 6. У кожній групі з п'яти словосполучень одне побудовано правильно, підкресліть його; інші зрєдагуйте.

I. Більша половина студентів, завтра в університеті день відчинених дверей, на чердаку світло, потолок вже побілили, мене викликають до деканату.

II. Працювали, не дивлячись на перешкоди, вільна вакансія, вакантна посада, на протязі року, необхідно зняти налоги на додану вартість.

III. На протязі року була велика нагрузка, цікава брошюра, купити у розстрочку, завідувач кафедри, завідувач кафедрою.

IV. Святкова відкритка, весела ярмарка, розмовляти на українській мові, враження про зустріч, воєнна загроза.

V. Приводити приклад, наріжна кімната, шарикова ручка, оборотні кошти, магазин пам'ятних сувенірів.

ТЕМА 5. Спілкування як інструмент професійної діяльності

ПЛАН

1. Спілкування та комунікація. Специфіка мови професійного спілкування, її функції.
2. Види, типи й форми професійного спілкування.
3. Основні закони спілкування.
4. Стратегія й тактика спілкування.
5. Невербальні компоненти спілкування.
6. Гендерні аспекти спілкування.

Список рекомендованої літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : ВЦ “Академія”, 2004. – 344 с.
2. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навч. посіб.] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 2000. – 208 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 602 с.
4. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навчальний посібник для вузів / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
5. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – 572 с.
6. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – С. 68–73.
7. Пентилюк М. Культура мови і стилістика : [пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю] / М. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
8. Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки / [Й. Ф. Андерш, С. А. Воробйова, М. В. Кравченко та ін.]. – К. : Наукова думка, 2001. – 600 с.
9. Філоненко М. М. Психологія спілкування : [підручник] / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
10. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / [Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко]. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 272 с.
11. Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини / [уклад. П. Зеленський, О. Зеленська]. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – 560 с.
12. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2007. – 288 с.

Контрольні питання

1. Розкрийте спільне й відмінне в поняттях “комунікація” та “спілкування”.
2. Розкрийте особливості процесу спілкування.
3. Назвіть основні функції спілкування.
4. Охарактеризуйте основні закони спілкування.
5. Стисло прокоментуйте види, типи й форми професійного спілкування.
6. Як ви розумієте поняття *стратегія* й *тактика спілкування*?
7. Які характерні риси чоловічого та жіночого стилів спілкування вам відомі?
8. Які невербальні засоби спілкування, на вашу думку, найбільше впливають на перебіг ділової комунікації?

Практичні завдання

Завдання 1. “Павутинка дискусії” (висловіть свою думку, погоджуючись чи спростовуючи наведені твердження)

1. Поняття “спілкування” ширше за поняття “комунікація”.

Я згоден(на)

Я не згоден(на)

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Висновок*: _____

2. Закон залежності ефективності спілкування від комунікативних потреб полягає в тому, що чим менше комунікативних зусиль витрачає адресант, тим вищою є ефективність його мовленнєвого впливу.

Я згоден(на)

Я не згоден(на)

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Висновок*: _____

3. Закон мовленнєвого поглинання емоцій можна пояснити відомим у народі явищем “поскаржитися комусь на життя”.

Я згоден(на)

Я не згоден(на)

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Висновок*: _____

4. Стратегія спілкування є важливою складовою тактики спілкування.

Я згоден(на)

Я не згоден(на)

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Висновок*: _____

5. Найчастіше жіночий стиль спілкування зорієнтований на систему домінування, чоловіки ж репрезентують демократичний стиль спілкування.

Я згоден(на)

Я не згоден(на)

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Висновок*: _____

* Висновок записується після прочитання запропонованих відповідей представником іншої групи, що буде свідченням уміння студентів викласти свою точку більш аргументовано.

Завдання 2. З'ясуйте лексичне значення слів. Поділіть їх на дві групи: а) ті, які можна вживати під час ділового спілкування; б) ті, які не можна використовувати під час ділового спілкування. Вибір обґрунтуйте.

Аргументація, дефективний, ескулап, матрикул, засідання, кредит, донечка, респектабельний, фінний, дипломант, брак, метрика, паритет, претензія, нехворощ, адоптація, ухвалити, перст, вельмишановний, інтерпеляція, ефектний, комісія, шкандибати, професіонал, емітувати, зорепад, діалог, альтанка, візаві, комунікація, плюралізм, парцела, рапорт, реквізит, парубійко, очікування, кохання, спис, відносини.

Завдання 3. Доберіть до кожного виду невербальних засобів спілкування приклади, які ілюструють кожен вид (кінетичні, проксемічні, ольфакторні, тактильні і т. д.). Підготуйтеся до демонстрації найбільш типових жестів, які мають важливе значення під час ділового спілкування.

Завдання 4. Запишіть загальноприйняте значення кожного жесту або пози. Доповніть таблицю власними прикладами (сім і більше).

	Жести, пози	Значення
1	Прикривання рота рукою	
2	Голова нахилена вниз і вбік, очі опущені	
3	Потирання долонь	
4	Почухування й потирання вуха	
5	Постукування пальцями по столу	
6	Вказівний палець спрямований до скроні, а великий підтримує підборіддя	
7	Прикривання рота рукою	
8	Тримання рук за спиною	
9	Складення пальців гостроверхим дашком	
10	Ходіння по кімнаті	

Завдання 5. Прокоментуйте наведену ситуацію.

Під час народних заворушень у Литві, яка прагнула державного суверенітету й виходу з СРСР, на засіданні Верховної Ради президент

М. Горбачов сказав: “Проблему з Литвою ми будемо розв’язувати демократичним шляхом!” – і при цьому вдарив кулаком по трибуні. Наступного дня у Вільнюс увели війська.

Визначте роль невербальних засобів етикету в діловому спілкуванні. Наведіть приклади значущої ролі невербальних засобів комунікації під час вирішення важливих соціально-політичних питань. Проаналізуйте типові жести, міміку, пози українських чи зарубіжних політичних діячів.

Завдання 6. Схарактеризуйте особливості спілкування представників чоловічої та жіночої статі. Доберіть по п’ять прислів’їв, які ілюструють специфіку спілкування чоловіків і жінок.

Завдання 7. Проведіть спостереження за особливостями спілкування представників чоловічої й жіночої статі та визначте, як залежить стиль комунікації від статі мовця та слухача. Під час спостереження дотримуйтеся таких порад:

- бажано, щоб було проведено спостереження за трьома парами: жінка – жінка, чоловік – чоловік, чоловік – жінка;
- стиль комунікації залежить від віку та статусу, тому виберіть людей приблизно однакового віку (студенти, викладачі, батьки);
- визначте час, протягом якого будете спостерігати за кожною парою (1, 3 хвилини);
- комунікації між знайомими та незнайомими людьми відбуваються по-різному, тому для спостереження виберіть однаковий тип пар;
- для аналізу процесу комунікації враховуйте такі комунікаційні змінні:

1. Час розмови:

- а) як довго говорить даний співрозмовник;
- б) як довго він говорить кожен раз;
- в) як часто він говорить.

2. Переривання співрозмовника:

- а) завершення фрази за співрозмовником;
- б) передчасні відповіді (людина починає говорити до того, як закінчить його співрозмовник);
- в) недоречні, нетактовні зауваження, зміна теми.

3. Зміна теми:

- а) уведення нової теми;
- б) розвиток нової теми, розпочатої співрозмовником.

4. Питання (іноді на них вказує тільки інтонація):

- а) з метою критики;
- б) з метою отримання інформації;

в) з метою висловити сумнів.

5. Інтенсифікатори (слова, що збільшують силу твердження: “дуже”, “безсумнівно”, “точно”...).

6. Прояви ухилення (слова, що зменшують силу твердження: “неначебто”, “щось схоже на те, що”, “якби”, “я здогадуюсь”, “я припускаю”...).

Завдання 8. Укладіть словник іншомовних запозичень, який містить:

а) іншомовні запозичення, які є обов’язковими у вашому професійному спілкуванні;

б) іншомовні слова, уживання яких не зумовлене доконечною фаховою потребою, бо в рідній мові є повноцінні відповідники.

Завдання 9. Прочитайте текст, запишіть свій варіант професійного кодексу.

На підприємствах, в організаціях розробляються кодекси спілкування та поведінки працівників. У науці найчастіше вживається поняття “етичні кодекси”. Серед основних типів етичних кодексів виокремлюють професійні кодекси, які визначають міжособистісні стосунки в організації. Професійні кодекси виходять із професійної етики і регулюють відносини у професійних спільнотах та ефективні для “вільних професій”. Професійна етика – це конкретно визначений набір моральних норм, який слугує керівництвом поведінки в тій чи іншій професійній діяльності. Кодекси регламентують поведінку спеціалістів у складних ситуаціях, характерних для певної професії, підвищують статус спільноти у суспільстві, посилюють її значущість.

Одним із перших професійних кодексів стала клятва Гіппократа – кодекс лікарів. Нині кодекси професійної етики розробляють спілки підприємців, об’єднання банкірів, асоціації рекламних агентств тощо (Г. Л. Чайка).

Вправа 1. Поставте пропущені літери *e* або *є*, поясніть правопис.

Зайц...в, П...тров, Голуб...в, ...лізаров, Усп...нський, Єгорич...в, Мойс...в, Іса...в, Гур’...в, Пис...мський, Л...вітан, Тург...н...в, Ал...к...в, Л...сков, С...ров, В...рхоянськ, Горд...в, Малиш...в, Муромц...в, Перв...нц...в, Ор...хов, Бакш...в, Б...рьозкін, Прокоф’...в, Б...лгород, М...шков, Ал...к...вка, С...рг...в, Зу...вка, Губар...в, Тр...п...тов, Єфр...мов, Н...ва, Юр’...в, Мал...в, Собол...в, Іноз...мц...в, Ф...дос...в, Косар...в, С...нк...вич.

Вправа 2. Поставте пропущені літери *и, і, ї*, поясніть написання.

Звар...ч, Табачн...к, Бород...но, Гр...бачов, Пущ...н, Т...хонов, Бел...ков, Т...тов, Риж...ков, Дворн...ков, Браг...на, Іль...нський, Тат...щев, Чиж...ков, Мар'янов...ч, Гол...цин, Мельн...ков, Кл...мук, Гагар...н, Сокольн...ки, Ш...ршов, Шар...ков, Рибн...ков, Логв...нов, Тропк...н, Альох...н, Ш...роков, Уточк...н, Ситн...ков, Чурс...н, Н...к...т...н, Плонт...кова, Ключ...ков, Лев...тов, Та...ров, Огрн...ч, Дерюг...на, Вдов...н, Масленн...ков, Вас...льєва, Кольчуг...на, Дан...лов.

Вправа 3. Запишіть власні назви українською мовою.

А) Тютчев, Писарев, Гордеев, Лесков, Яковлев, Сергеев, Лебедев, Локтев, Зверев, Фадеев, Ананьино, Покрышкин, Ковалев, Третьяков, Озеров, Каменев, Кузнецов, Андреев, Юрьев.

Б) Татищев, Шуфрич, Ильин, Кривцун, Пушкин, Мельников, Герасимов, Малицын, Серик, Борисов, Привалов, Николаев, Никитин, Гришин, Воинов, Тихомиров.

В) Щипачёв, Воробьёв, Бугаёв, Ёлкин, Муравьёв, Золотарёв, Звонарёв, Грачёв, Семёнов, Артёмов.

Вправа 4. Утворіть від поданих імен форми по батькові для осіб чоловічої та жіночої статі.

А) Андрій, Володимир, Ілля, Кузьма, Сава, Броніслав, Лука, Валерій.

Б) Олексій, Микола, Олег, Василь, Сергій, Микита, Данило.

Вправа 5. Утворіть форму давального відмінка однини належних чоловікам і жінкам прізвищ.

Кутній(-я), Лимар, Перейбийніс, Слабуха, Товстоп'ятко, Назарок, Добрій, Вовканич, Чайка, Лебідь, Олексєєв, Поперека, Шевченко, Чухрай, Гребінець, Корнило, Курилів, Кузьо, Танцюра.

Вправа 6. Запишіть у потрібній формі чоловічі та жіночі прізвища, імена, по батькові.

Відвідали Дем'ян... Мирон... Чумак...; зустрілися з Анатол... Павл... Коломійц...; робота Серг... Ігор... Романчук...; перед Лукаш... Максим... Науменк...; подарували Юрі... Микол... Лукашенк...; прийшли до Опанас... Сав... Загоруйк...; напишіть Ганн... Ілл... Щербак...; відвідайте Марі... Юрі... Закуртн...; повідомте Вір... Мефоді... Макаренк...; зустрілися з Софі... Костянтин... Глушак...; документи Ірин... Вітал... Черненк...; книжка Наді... Петр... Пугач...; зайдіть до Ольг... Михайл... Яковенк...

Вправа 7. Запишіть у формі родового та давального відмінка подані сполуки.

Белих Сергій Іванович, Шевчук Ігор Антонович, Бідюк Андрій Георгійович, Гнатко Максим Леонідович, Дармохід Євген Дмитрович, Косонога Ілля Миколайович, Кузьо Олег Ярославович, Прибережний Дмитро Костянтинівич.

Залузька Світлана Олександрівна, Шуя Антоніна Олегівна, Костиha Світлана Миколаївна, Гречило Надія Валентинівна, Добридень Оксана В'ячеславівна, Чубаха Стефанія Валеріївна.

ТЕМА 6. Ораторська компетентність майбутнього фахівця

ПЛАН

1. Риторика як наука. Основні розділи класичної риторики.
2. Основні роди, види та жанри красномовства. Види публічного мовлення.
3. Публічний виступ як важливий засіб комунікації. Структура публічного виступу.
4. Мистецтво аргументації. Техніка й тактика аргументування. Мовні засоби переконування.
5. Культура сприймання публічного виступу. Уміння ставити запитання, уміння слухати.
6. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні й комунікативні принципи презентації.

Список рекомендованої літератури

1. Мацько Л. І. Риторика : навчальний посібник / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – С. 90–109, 238–243.
2. Перебийніс В. С. Методи дослідження стилістики мови і мовлення / В. С. Перебийніс // Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики – К. : Наукова думка. – С. 58.
3. Сагач Г. М. Загальна риторика: Сучасна інтерпретація / Г. М. Сагач, О. А. Юніна. – Частина I. – К. : Товариство “Знання” України, 1999. – С. 86–142.
4. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навчальний посібник / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
5. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алеута, 2010. – 696 с.

Контрольні питання

1. Що таке риторика: наука чи мистецтво?
2. Яку роль відіграє риторика в професійній діяльності політолога?
3. Яких видатних ораторів ви знаєте?
4. Які основні етапи підготовки виступу?
5. Яка структура публічного виступу? Охарактеризуйте кожну частину.
6. Які ви знаєте способи монологічного виступу? Які, на вашу думку, недоліки кожного?

7. Яких вимог потрібно дотримуватися під час виголошення промови?
8. Що таке аргументація? Назвіть основні компоненти.
9. Що таке слухання? У яких ситуаціях корисне нерефлексивне слухання?
10. Оволодіння яким типом слухання сприятиме кращому порозумінню співрозмовників?
11. Що потрібно робити, щоб утримувати увагу слухачів?
12. Як ви розумієте поняття “псевдослухання”?
13. Якими типами запитань послуговуються під час виголошення і сприймання публічного виступу?
14. Що таке презентація? Визначте основні види презентацій.
15. Від чого залежить успіх презентації?

Практична частина

Завдання 1. Вимовте скоромовки спочатку поволі, потім швидше.

1. Міністри на митниці мітингували, миттю митний мінімум міністри підняли.
2. Декларував депутат декларацію, декларував-декларував, та не задекларував.
3. Президент резиденту презентував презентацію президента.
4. Розпочався референдум, ліберали – за лобізм, усе закінчив інтернаціоналізм.
5. На Ковпаку ковпак, ковпак у Ковпака, Ковпачин ковпак у Калакура.
6. Пролетар пролетарію пролетаріат пропагує.
7. Давно-давно два друга депутати
Думали докінчити дрібні дебати,
Доречно докази дібрали,
Доктринами диспутів дивували.
Дізнались дорогу до доброї долі –
Дбайливого державця дістати доволі.

Завдання 2. Складіть скоромовки з використанням фахової лексики.

Завдання 3. Наведіть приклад прямого й непрямого доказів.

Завдання 4. Напишіть оповідання (нарис, есе, вірш) фахового спрямування, у якому всі слова починалися б з однієї літери.

Завдання 5. Аргументуйте або спростуйте рекомендацію: “В Україні спілкуватися з іноземцями українською мовою (звісно, якщо вони нею хоч трохи володіють), а за кордоном – мовою країни перебування”.

Завдання 6. У яких із зазначених далі ситуацій найдоцільніше використати певний вид публічного мовлення (за знаковим оформленням та закріпленням)? Поясніть свій вибір.

1. Виступ по радіо.
2. Відкриття меморіальної споруди.
3. Свідчення на суді.
4. Виступ на урочистих зборах студентів.
5. Виступ на підтримку політичної партії.
6. Вітальний адрес ювелярові.
7. Дипломатична нота.
8. Виступ на студентському семінарі.

Завдання 7. Прочитайте наведені далі тексти. Подумайте, який із них варто вивчити напам'ять, який – записати у вигляді тез, а який – детально законспектувати.

1. На 1 січня цього року в Державній службі зайнятості зареєстровано 1 млн 39 тис. безробітних. Офіційний рівень безробіття в Україні – 3,7 %. На 1 січня 1998 року було зареєстровано 677,9 тис. чоловік, офіційний рівень безробіття становив 2,3 %. Найвищий рівень безробіття сьогодні в Івано-Франківській області – 7,2 %, Чернігівській – 6,5 %, Волинській – 6 %. Найнижчий – у Києві – 0,7 % та Одеській області – 0,9 % (за матеріалами УНІАН).

2. Постановка голосу – 1. Система індивідуальних вокальних занять, спрямованих на оволодіння стійкою вокальною технікою, тобто здатністю свідомо і впевнено керувати процесом фонації залежно від вокально-технічних і художніх вимог музичного твору.
2. Навчальний курс музично-педагогічних та музичних навчальних закладів (*Словник музичних термінів*).

3. Після “перевороту Чентана” первісна родова община була зруйнована, замість неї виникла сільська, територіальна община, що дістала назву “Г” – “поселення”. На думку китайських істориків, “Г” була територією з певним населенням і представляла собою економічну одиницю. У стародавньому словнику “Еря” говориться: “Те, що знаходиться поза “Г”, називається передмістям, те, що за передмістям – пасовищем, те, що за пасовищем – пустою, те, що за пустою – лісом”.

Китайський історик У Цзе зазначає, що: 1) “Г” спочатку було поселенням кровних родичів – первісною общиною; земля общини в період Инь була власністю держави і члени “Г” платили певний податок в казну за право користуватися цією землею; 2) у винагороду за зроблені правлячому дому послуги видатним воєначальникам і старійшинам роду давалися ділянки на завойованих землях, що мали бути заселені і на яких треба було збудувати поселення; ці дарунки також називалися “Г”.

У територіальних общинах “Г” було об’єднане фактично все сільське населення країни (*Нариси історії Стародавнього Сходу*).

Завдання 8. Створіть за допомогою Power Point автоматичну презентацію вашого фаху, яка б допомогла зацікавити, привернути увагу майбутніх абітурієнтів. Скористайтеся наведеними питаннями.

Чим приваблює обрана професія?

Що вам відомо про цей фах? (Історичний екскурс).

Наскільки ваша спеціальність актуальна сьогодні, у перспективі?

Якими рисами повинен володіти сучасний політолог?

Ким ви бачите себе в майбутньому?

Завдання 9. Підготуйте до виголошення промову на одну із запропонованих тем:

1. “Еміграція – зрада Батьківщині?!”.
2. “Найкращий ритор усіх часів і народів”.
3. “Якщо відмовляються від традицій, то користуються плагіатом”.
4. “Чи потрібна українцям пам’ять про тридцять третій?”.
5. “Чи вважаю я себе патріотом?”.

! Пам’ятайте, що промова розрахована на п’ять хвилин, докази мають бути збалансованими, композиція – чітко продуманою.

Проаналізуйте (в аудиторії) промову вашого однокласника за таким планом:

1. Оцінювання з погляду комунікативних ознак культури мовлення.
2. Ясність і чіткість формулювання теми й тези виступу.
3. Характеристика вступу промови (традиційність/оригінальність, досягнення/недосягнення ефекту активізації уваги й зацікавленості, презентації теми, налаштування аудиторії на позитивне сприйняття).
4. Оцінювання з погляду володіння риторичними вміннями, навичками та прийомами (доведення, знаходження переконливих

аргументів, їхня доцільність, послідовність, володіння прийомами переконання, визначення моделі подання матеріалу).

5. Висновок: чи реалізовано головну мету промови? Власні думки й зауваження. Пропонована оцінка.

Порівняйте аналіз одnogрупників із самоаналізом доповідача.

Алгоритм самоаналізу виступу

1. Як аудиторія зустріла мене? (Доброзичливо, байдуже, стримано, із недовірою, із неприязню).

2. Як розпочав(ла) виступ? Чи викликав виступ зацікавленість, пожвавлення, байдужість, несприйняття?

3. Як можна схарактеризувати настрої аудиторії упродовж виступу? Він змінювався на мою користь чи ні? У якій частині виступу це було помітно? Як це проявлялося? Можливі причини цих змін.

4. Якщо аудиторія реагувала негативно, то чим це було зумовлено?

5. Як я реагував(ла) на невдачу/успіх?

6. Як я сам(а) оцінюю:

- вибір теми, її розкриття, свою позицію;
- план і композицію виступу, логіку побудови, вступ, висновки;
- якщо тему, факти, логіку я оцінюю позитивно, то чим пояснити невдачі, незадоволення, послаблення контакту?

7. Як я сам(а) оцінюю своє усне мовлення; дихання (не вистачало глибини дихання, утруднення дихання через носову порожнину, чи були вимушені паузи для вдиху; що можна сказати про темп, плавність мовлення: чи вільним було мовлення? Чи не було зайвого напруження?).

8. Як аудиторія реагувала на мої аргументи, приклади, жарти, запитання?

9. Як я тримався(лася):

- просто й вільно чи скуто?
- чи не зловживав(ла) жестами?

10. Що я врахую під час підготовки до наступного виступу?

Завдання 10. Проаналізуйте різні види запитань, наведіть приклади.

Завдання 11. Складіть зразки ділової розмови з використанням техніки активного слухання (з'ясування, дослівного повторювання, перефразовування й резюмування).

Вправа 1. Перепишіть речення, уставляючи пропущені літери.

1. На початку століття ООН сприя... міжнародному співробітництву в галузі економіки.
2. ШОС є найвпливовіш... на світовому ринку нафти.
3. На минулому з'їзді ЄС ухвали... рішення стосовно співробітництва з Україною.
4. У 50-ті роки ЮНЕСКО сприя... поверненню суспільства до мирного життя.
5. Загадков... ПАР знаходиться на півдні Африки та омивається океаном.
6. Після розпаду СРСР було створено СНД, до яко... ввійшли майже всі колишні радянські республіки.
7. Сучасн... ЗМІ майже цілковито володі... механізмами й можливостями політичної комунікації.
8. Після завершення переговорів із послом Польщі президент дав коротк... інтерв'ю.
9. МАГАТЕ бу... створен... в 1957 році для розвитку міжнародного співробітництва в галузі мирного використання атомної енергії.
10. МЗС України зверну... до генерального секретаря ООН із викладом своєї позиції з цього питання.

Вправа 2. Визначте рід поданих іменників.

Дрож, пектораль, консоль, папороть, шампунь, поні, аерозоль, путь, дріб, перекис, поступ, бандероль, псалтир, собака, покуть, антресоль, кужіль, нежить, підпис, ступінь, тунель, філігрань, тюль, авеню, Ай-Петрі, піаніно, візаві, рефері, сопрано, рандеву, шимпанзе, торнадо, какаду, пантера, інтерв'ю, ампула, аташе, Токію, Туапсе, кепі, шосе, ушу, барбекю, Хельсінкі, скерцо, заїка, білоручка, кір.

Вправа 3. До поданих іменників доберіть прикметники, узгоджуючи їх у роді, числі та відмінку.

1. Бра, цеце, комоніке, кюре, путасу, фрекен, марабу, тореро, бістро, бере, конферансьє, кольрабі, імпресарію, динго, колі.
2. Кіліманджаро, ЄС, Лімпопо, АТО, Тріполі, Осло, Юнеско, Сан-Ремо, Арагві, Кентуккі, Капрі, ООН, ЧДУ.

Вправа 4. Поділіть іменники за відмінами й групами та поясність, за якими ознаками вони групуються.

Слово, парламент, Батьківщина, дитя, торгівля, батько, Ілля, староста, суддя, тиша, мати, Дніпро, буря, основа, штраф, поле, станція, комар, Дігтяр, Дмитро, дівча, юнь, нехворощ, дочка, диспут, болото, житнище, тисяча, кобзар, розвідка, місяць, площа, армія, війна,

реєстрація, хабар, стаття, ескадрилья, рілля, ніч, душа, лихо, море, колесо, морока, куш, голова, бюлетень, шофер, сирота, Ігор, експозиція, Василь, Марія, гривня, сироватка, зустріч, базика, хлоп'я, скляр, прірва, дільниця, любов.

Вправа 5. Визначте форму родового відмінка наведених багатозначних слів та омонімів, враховуючи їхні значення.

Мічиган (озеро, штат), Борщ (прізвище, страва), Бурштин (селище) – бурштин (матеріал), тур (оберт по колу в танці, етап, тварина), фунт (грошова одиниця, міра ваги), Рим (місто, держава), талант (хист, людина з хистом, грошова одиниця), авантюрин (окремий кристал, мінерал), марш (ритмічна хода, музичний твір), папір (документ, матеріал), оригінал (першотвір, особа), гранат (плід, дерево, мінерал, камінь), Хінган (гірський хребет, місто), дзвін (знаряддя, звук), авторитет (вплив, особа).

Вправа 6. Розбийте іменники на дві колонки, поставивши їх у родовому відмінку однини. У першу запишіть слова із закінченням -а (-я), у другу – у (-ю). Поясніть правопис.

І. Процес, проект, паспорт, індекс, офіс, кемпінг, факс, документ, банк, статут, дипломат, сектор, диплом, сейм, розрахунок, парламент, симпозиум, інвестор, імпічмент, аванс, брелок, кошторис, шампунь, центнер, острів, сад, ринок, ваучер, інсайдер, зоопарк, шлях, ранок, телефон, директор, конденсатор, вік, центр, фініш, сміх, плач, сум, вівторок, вексель, дебет, курс, кандидат, округ, імідж, тюль, блок, факультет, мир, комітет, лауреат, вапняк, колектив, ювілей, виробіток, план, аналіз, вагон, мільйон, успіх, четвер, журнал, керівник, імпульс, декан, стандарт, актив, прогул, спеціаліст, брат, розвиток, прапор, внесок, снігопад, край, тролейбус, фейлетон, радіус, футбол, звук, благоустрій, пошук, соняшник, ступінь, гість, маршрут, інтер'єр, плащ, приріст, трамвай, випуск, фонд.

ІІ. Алтай, Париж, Іран, Іртиш, Кіпр, Берлін, Вашингтон, Лондон, Рим, Канів, Буг, Волгоград, Сахалін, Хуст, Донбас, Донецьк, Ватикан, Вільнюс, Кривий Ріг.

Вправа 7. Утворіть кличний відмінок іменників.

А) Соломія, Ігор, Маргарита, слухач, Петро, Адель, товариш, начальник, голова, пан, викладач, артист, учитель, бабуся, Ілля, викладач, Сергій, Олег.

Б) Іван Федорович, Марія Володимирівна, пан Олег, товариш Іваненко, площа, Милиця Дмитрівна, колега Іванчук, пан суддя, пані

міністр, Ярослав Андрійович, друг Фрідріх, синок Степан, Марія Василівна, пан бригадир, друг Гриць, ректор Клименко, Геннадій Мусійович, Генріх Ярославович, пан учитель, Ігор Іванович, Ілля Володимирович, депутат Литвин, пан голова, Ольга Дмитрівна, товариш майор, Василь Васильович, Микола Костянтинівич, професор Степаненко, добродійка Галина, пані Тетяна, пан Президент.

Вправа 8. Подані іменники поставте в давальному та кличному відмінках. Складіть і запишіть із ними речення. Поясніть особливості вживання таких іменників в офіційно-діловому стилі.

Добродій, колега Тарасенко, Володимир Прокопович, Галина Сергіївна, Ольга Вікторівна, друг Любомир, завідувач кафедри, пані Марія, товариш Ігор, пан Іванчук, шановний колега.

Вправа 9. Утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові від поданих імен. Поставте їх у кличному відмінку. Доберіть моделі офіційних звертань з цими іменами.

Зразок: Тетяна, Іван – Тетяна Іванівна, шановна Тетяно Іванівно.

Віталій, Іван; Марія, Кузьма; Інна, Яків; Євген, Ярослав; Іван, Віталій; Оксана, Григорій; Валентина, Микола; Кузьма, Сава; Олександр, Ігор; Леонід, Данило; Мирон, Григорій; Ілля, Лука.

ТЕМА 7. Культура усного фахового спілкування

ПЛАН

1. Особливості усного фахового спілкування.
2. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.
3. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем.
4. Етикет телефоної розмови та етичні питання використання мобільних телефонів.
5. Мистецтво перемовин. Дискусія, диспут, полеміка.

Список рекомендованої літератури

1. Бодалев А. А. Психология общения: избранные психол. труды / А. А. Бодалев. – [2-е изд.]. – М. : Москов. псих.-социал. институт, Воронеж : НПО “МОДЭК”, 2002. – 256 с.
2. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навч. посіб.] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 2000. – 208 с.
3. Гойхман О. Я. Речевая коммуникация : учебник / О. Я. Гойхман, Т. М. Надеина / [под ред. проф. О. Я. Гойхман]. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 272 с.
4. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення / С. І. Дорошенко. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – Х. : ОВС, 2002. – 144 с.
5. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – [изд. 3-е, стереотипное]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 284 с.
6. Казарцева О. М. Культура речевого общения: теория и практика обучения : [учебное пособие для студентов] / О. М. Казарцева. – М. : Изд-во “Флинта”, “Наука”, 1999. – 496 с.
7. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посіб. – [2-ге вид, виправ. і допов.] / К. Я. Климова. – К. : Ліра-К, 2007. – 240 с.
8. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – 572 с.
9. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2007. – 360 с.
10. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : [навч. посіб.] / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
11. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2012. – 288 с.

Контрольні питання

1. Назвіть найважливіші особливості усного спілкування.
2. Схарактеризуйте форми усного професійного спілкування.
3. Що таке діалог? Назвіть найхарактерніші ознаки діалогу.
4. Що таке полілог? Які ознаки йому притаманні?
5. Які функції виконують ділові бесіди?
6. Які види бесід ви знаєте?
7. Яких правил потрібно дотримуватися, щоб досягти успіху під час бесіди?
8. Що таке співбесіда з роботодавцем? Яку інформацію ви повинні знати про установу, у якій хочете працювати?
9. На які запитання треба підготувати відповіді задля успішної співбесіди?
10. Схарактеризуйте значення ділових перемовин у вашій майбутній професійній діяльності.
11. Що таке дискусія? Які є правила ефективної дискусії?
12. За яких обставин використовують “мозковий штурм”?
13. Чим відрізняються дебати від дискусії та які методи дебаткування використовуються?

Практичні завдання

Завдання 1. Як ви розумієте думку К. Станіславського? Висловіть свої міркування щодо культури спілкування сучасної людини.

Треба вміти не тільки самому для себе втішатися мовою, а й дати змогу присутнім... уловити й зрозуміти те, що заслуговує на увагу. Треба непомітно вкласти слова та інтонацію у вуха слухачів... Погана мова створює непорозуміння одне за одним. Їх набирається стільки, що вони затуманюють зміст (*К. Станіславський*).

Завдання 2. Змоделюйте бесіду (на вибір): а) між особою, що влаштовується на роботу, та роботодавцем; б) між учасниками наукової конференції з теми “Рівність у політиці: гендерний аспект” або “Політичний PR і реклама” (для студентів напрямів підготовки “Політологія”, “Міжнародні відносини”), “Ольвія: історія, сучасність, перспективи” або “Етнополітичні проблеми Другої світової війни в Україні” (для студентів напряму підготовки “Історія”); в) між викладачем і студентом, які обговорюють написання курсової роботи.

Завдання 3. Складіть короткий власний кодекс “Мовна поведінка під час дискусії”, використовуючи запропоновані словосполучення.

Мовна поведінка – це ...

Дискусія – це ..., її метою є ...

Вона відрізняється від полеміки тим, що ...

Основним етапами підготовки дискусії є ...

Моїм завданням у дискусії є ...

Під час дискусії я маю право на ..., при цьому варто дотримуватися ...

Я ніколи не повинен ...

Отже, щоб оволодіти мистецтвом дискутування, потрібно ...

Завдання 4. Перекладіть українською мовою, склавши з поданими фразами діалог (у першому варіанті – представників двох опозиційних партій, у другому – наукового керівника й студента, який пише дипломну роботу).

К сожалению, мы не можем ...; пользуясь случаем, хотели бы ...; благодарим Вас за оказанную “медвежью” помощь в ...; позвольте с Вами не согласиться...; считаем целесообразным обратить Ваше внимание ...; примите наши самые искренние пожелания ...; можем сказать, что это превзошло все наши самые худшие опасения

Следует отметить, делать акцент, к таким понятиям относятся, сделать наглядным, после исполнения задания, раз в неделю, под редакцией профессора, по этой теме есть несколько статей, по алфавиту, из-за нехватки времени, подводя итоги.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою вислови. Чи погоджуєтесь ви з думкою авторів? Підготуйте розгорнуту відповідь, добираючи приклади з історії.

а) Те, хто достаточнo умен, чтобы не лезть в политику, наказываются тем, что ими правят люди, глупее их самих (*Платон*).

б) Самый лучший пророк для будущего – прошлое (*Дж. Г. Байрон*).

в) История – это в первую очередь люди, их влияние на судьбы других людей, на ход исторических процессов. И степень этого влияния зависит от места человека в политической иерархии, особенностей его характера, мышления, таланта, от среды, воспитания и условий жизни (*В. Литвин, А. Слюсаренко*).

Завдання 6. Заповніть таблицю “Основні відмінності між дискусією й полемікою”. Запропонуйте актуальну для вас тематику наукових дискусій та полеміки, підготуйтеся до них.

	Дискусія	Полеміка
Мета проведення		
Роль учасників		
Засоби й прийоми переконання		

Ділова гра “Передвиборча кампанія”

Інструкція. Студенти розподіляються на “партії” (групи 5–7 осіб), які протягом 10 хвилин визначають назву своєї партії, передвиборчу програму, вибирають лідера, завдання якого – представити свою партію та переконати аудиторію на користь своєї програми. Усі інші члени “партій” одночасно виступають виборцями, уважно заслуховують кожного лідера, ставлять запитання, висловлюють свою думку. Потім у результаті проводяться два етапи голосування: по-перше, визначається найперспективніша програма; по-друге – найкращий лідер-оратор.

Вправа 1. Утворіть присвійні прикметники (чоловічого та жіночого роду) від іменників.

Андрій, Юля, Мелашка, дочка, Таня, Марійка, Марія, Євгенія, Євген, свекруха, Микола, Івасик, дідусь, донька, Палажка, Івга, листоноша, Настя, Тарас, Андрійко, Світланка, Анастасія, Ольга, Оля, Іванко, Іван, Соня, бабуся, Олександр, Олександра, Ярослав, мати, дочка, Олексій, Андрій, Ілля, Сергій.

Вправа 2. Перекладіть прикметники українською мовою. Поясніть правопис відмінкових закінчень.

Могучий, дикорастущий, волчий, кроличий, лисий, заячий, черепаший, медвежий, аистовый, коровий, батрачий, мужичий, бычий, воловий, куриный, вороний, петушиный, воробьиный, мышиный, лягушачий, певучий, цветущий, трудящийся, свиной, беличий, лошадиный, обезьяний.

Вправа 3. Визначте тверду та м’яку групу прикметників, запишіть відповідні закінчення.

Каламутн...й, дорожн...й, порочн...й, трикутн...й, житн...й, пересічн...й, природн...й, семилітн...й, народн...й, завтрашн...й, викликаюч...й, робоч...й, мідн...й, будн...й, верхн...й, сонячн...й, мужн...й, сердечн...й, лужн...й, самотн...й, весільн...й, обідн...й, самітн...й, пізн...й, учорашн...й, належн...й, середн...й, наступн...й, нижн...й, холодн...й,

творч...й, людн...й, білолиц...й, вранішн...й, величн...й, великодн...й, автодорожн...й, молочн...й, тутешн...й, місячн...й, порожн...й, культурн...й, сусідн...й, могутн...й, пшеничн...й, майбутн...й, ближн...й, солідн...й, справжн...й, прийдешн...й, художн...й, домашн...й, зовнішн...й, порожн...й, тотожн...й, бідолашн...й, заможн...й, продажн...й, книжн...й, осіпш...й.

Вправа 4. Утворіть, якщо можливо, форми ступенів порівняння від наведених прикметників.

Веселий, Іллін, глибокий, поганий, обґрунтований, дорогий, тяжкий, поганий, товстий, високий, білуватий, дерев'яний, репутабельний, широченний, прекрасний, чудовий, сучасний, нездійснений, міцний, дужий, салатовий, синій, легковажний, сіро-синій, буланий, лисий, босий, вишневий, переважний, гарний, качиний, український.

Вправа 5. Визначте неправильно утворені форми ступенів порівняння прикметників і запишіть їх правильно.

Старший, поганіший, старіший, менш мокріший, більш віддалений, найбільш здібніший, вузький, щонайдальший, найтовстіший, кращий, багатіший, багатший, менший, маліший, більш відданий, менш досвідчений, якнайдорожчий, блищий, найменш грамотний.

Вправа 6. Проаналізуйте правильність уживання прикметників. Зредагуйте речення.

1. Фірма має більш великий досвід роботи в цій галузі. 2. Це був самий напружений день спецоперації. 3. Дні стали більш коротшими. 4. Виборцеві завжди треба знати найбільш важливі питання програми кожної партії. 5. Стаж його роботи на підприємстві не більше чотирьох років. 6. Текст повідомлення має бути не більше 80 слів. 7. Вимогливіше Ольги Григорівни викладачки немає. 8. Це один з самих відомих політиків нашої країни. 9. Це порушення було більш серйознішим, чим попереднє. 10. Ця апаратура нас влаштовує тому, що вона дешевше тої. 11. Марія молодше мене на два роки.

Вправа 7. Повторіть правопис прикметникових суфіксів. На місці крапок поставте *е (є)* чи *о (ьо)*, *йо*, поясніть правопис суфіксів.

Сторож...вий, яблун...вий, овоч...вий, оранж...вий, грош...вий, ді...вий, коричн...вий, замш...вий, марганц...вий, марш...вий, деш...вий, ситц...вий, черепах...вий, свинц...вий, вол...вий, песц...вий, алич...вий, парч...вий, раді...вий, бо...вий, квітн...вий, емал...вий, овоч...вий, шагрен...вий, нул...вий, ясен...вий, промен...вий, ключ...вий, га...вий, плащ...вий, стал...вий, алич...вий, смуш...вий, вільх...вий, марганц...вий, плеч...вий.

Вправа 8. Випишіть складні прикметники та відповідні їм словосполучення в три колонки: у першу – ті, що пишуться разом, у другу – через дефіс, у третю – окремо.

Науково/технічний, вісімнадцяти/градусний, суспільно/шкідливий, вогняно/червоний, віце/адміральський, військово/повітряний, зовнішньо/політичний, культурно/освітній, яскраво/червоний, різко/виявлений, темно/шкірий, торгово/кооперативний, суспільно/політичний, всесвітньо/відомий, колісно/гусеничний, політично/зрілий, загально/демократичний, експериментально/дослідний, єдино/кровний, суспільно/корисний, всесвітньо/історичний, англо/сакський, близько/споріднений, внутрішньо/політичний, внутрі/класовий, водно/спортивний, північно/атлантичний, критико/бібліографічний, вище/зазначений, масово/політичний, мало/досліджений, старо/церковно/слов'янський, професійно/кваліфікаційний, соціально/культурний, соціально/небезпечний, високо/кваліфікований, бронь/бійний, вище/зазначений, водо/газо/непроникний, безмежно/відданий, повітряно/десантний, воєнно/стратегічний, військово/зобов'язаний, акуратно/складений, гамма/промені, агітаційно/пропагандистський, безмежно/самовпевнений.

Вправа 9. Перепишіть приклади, розкриваючи дужки. Перевірте правопис за “Орфографічним словником”. Поставте наголос. Обґрунтуйте написання.

(Взаємно)ізолюваний, однозначний, паралельний, перпендикулярний;
(високо)калорійний, піднятий, поважний, поставлений, оплачуваний;
(глибоко)водний, вкопаний;
(далеко)глядний, видний, розташований;
(мало)істотний, відомий, досліджений, відшліфований;
(науково)дослідний, фантастичний, подібний, пояснений;
(суспільно)економічний, корисний, трудовий, небезпечний, необхідний;
(соціально)свідомий, небезпечний, побутовий;
(прямо)рослий, протилежний, душний;
(швидко)плинний, діючий;
(ясно)блакитний, лиций, вельможний.

Вправа 10. Поставте наголоси в словах.

Напій, коледж, роздріб, надлишковий, валовий, гербовий, дешевизна, черствий, дебет, живемо, яловичина, щипці, пуловер, здобуток, значущий, кіоскер, помилки, порядковий, хто-небудь, збірний, залишити.

**ТЕМА 8. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації.
Документація з кадрово-контрактних питань**

ПЛАН

1. Документ як основний носій офіційно-ділового стилю.
2. Класифікація документів. Національний стандарт України.
3. Реквізити документа та основні вимоги до їх оформлення.
4. Вимоги до оформлення тексту документа.
5. Документація з кадрово-контрактних питань:
 - автобіографія;
 - резюме;
 - заява;
 - характеристика;
 - рекомендаційний лист;
 - трудовий договір;
 - контракт;
 - трудова угода.
6. Мовні особливості офіційно-ділового стилю (лексичний, морфологічний, синтаксичний рівні).

Список рекомендованої літератури

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери / С. В. Глущик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – К. : А.С.К., 1998. – 170 с.
2. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навчальний посібник для вузів / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : навчальний підручник для вузів / М. Г. Зубков. – Харків : Торсінг, 2005. – 447 с.
4. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – 496 с.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 592 с.
6. Українська ділова і фахова мова : практичний посібник на щодень : [навчальний посібник для вузів] / за ред. М. Д. Гінзбурга. – К. : Інкос, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.

7. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 272 с.

8. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2007. – 288 с.

Контрольні питання

1. Що таке документ?
2. Які є види документів: 1) за найменуванням; 2) за походженням; 3) за місцем виникнення; 4) за призначенням; 5) за формою; 6) за напрямом; 7) за термінами виконання; 8) за ступенем гласності; 9) за стадіями створення.
3. Охарактеризуйте за окресленими ознаками будь-який документ.
4. Коли роблять виписку з документа?
5. З яких елементів складається документ? Як ці елементи називаються?
6. Що таке формуляр?
7. Назвіть основні реквізити документів за державним стандартом.
8. Які основні способи засвідчення документа?
9. Яких правил слід дотримуватися, складаючи текст документа?
10. Наведіть приклади стійких (трафаретних) сполучень.
11. Які правила оформлювання сторінок документа?
12. Яке значення мають документи в різних сферах діяльності суспільства?
13. Який склад реквізитів передбачено для документів із кадрових питань?
14. Які типи резюме існують?
15. Назвіть реквізити характеристики.
16. Хто має підписувати характеристику?
17. Охарактеризуйте види заяв, назвіть відмінності.
18. Які відомості вказуються в автобіографії?

Практичні завдання

Завдання 1. Користуючись “Словником іншомовних слів”, розкрийте значення поданих термінів.

Абзац, стандарт, штамп, реквізит, бланк, копія, гриф, кліше, резолюція, рубрикація, індекс, формуляр.

Завдання 2. Прочитайте уривок з історичного документа. Знайдіть у ньому стильові ознаки, притаманні офіційно-діловому стилю сучасної української мови.

ДОГОВІР

МІЖ ТУРЕЦЬКИМ ЦІСАРЕМ І ВІЙСЬКОМ ЗАПОРІЗЬКИМ ТА НАРОДОМ РУСЬКИМ ПРО ТОРГІВЛЮ НА ЧОРНОМУ МОРІ, ЯКИМ ВІН МАЄ БУТИ

1.

Цісар й. м. турецький дозволяє козацькому війську та його державі плавати по Чорному морю до всіх своїх портів і до портів чужоземних володарів і християнських держав, а також по всіх ріках та містах, з якими мають вести торгівлю; товари, що їх захочуть продавати, купувати і міняти; за своєю волею зупиняться у портах, в'їжджати в них, коли захочуть, без жодної затримки, перешкоди і труднощів.

2.

Для підтримки нової торгівлі Запорізького Війська та його держави цісар й. м. турецький звільняє їх купців від усяких мит, оплат і податків, а також їхні товари, які вони схочуть возити до його держави, на сто років (якщо не може бути на сто, то хоч на 50 або принаймні 30) чого всі уряди мають додержуватися: як пройде, дай Боже, сто років, мають бути обтяжені не більшими податками, як самі турки.

3.

Цісар й. м. турецький дозволяє козацькому війську встановлювати і купувати будинки під склади по містах і портах цісаря й. м. турецького, що знаходяться як над Чорним, так і над Білим морем, та їх купцям проживати з усякою вільністю, без будь-яких податків, до ста згаданих років (*із проекту договору Запорізького Війська з Туреччиною про торгівлю*).

Завдання 3. Перекладіть подані словосполучення, які використовуються під час написання автобіографії, українською мовою.

В течение года, вступитъ в брак (с кем), выйти замуж (за кого), диплом с отличием, до сего (до настоящего) времени, жениться (на ком), занимает ... место по итогам соревнований, находится по адресу (о юридическом лице), по сей день, по специальности, получит образование, поступитъ в университет, привлечаться к работе (над чем), принимает участие, приобрести квалификацию, проживать по адресу.

Завдання 4. Напишіть автобіографію, визначте її реквізити.

Завдання 5. Складіть резюме від свого імені (резюме має бути датовано 2030 р.). Визначте посаду, на яку ви могли б претендувати з огляду на вашу освіту.

Завдання 6. Зредагуйте фрагменти автобіографій. Прокоментуйте зроблені виправлення.

1. Я, Петренко Надія, народилась в сім'ї службових в 1998 році, 25 жовтня, в м. Миколаїв.

2. Матір – Усенко Алла Генадіївна, народилася 1964 року (7 березня) в Одесі. За фахом – директор продовольчого магазину.

3. Тато – Усенко Євгеній Степанович, народився 1960 року (11 серпня) у Миколаїві. За фахом він водій. Працює водієм автомашини в м. Миколаїві.

4. Моя сім'я складається з трьох чоловіків: я, сестра, батько, матір.

5. Мати – Степанець Ольга Василіївна, працює в Українському науково-навчальному центрі. Керівник по проектам.

6. З 2007 року я займаюся мовою програмування.

7. Брат, Слободян Леонід, за спеціальністю – лікар, але працює в приватній фірмі як директор.

Завдання 7. З'ясуйте, які помилки містяться в прикладах, узятих із резюме.

1. Маю вищу освіту. Закінчила учбовий заклад з червоним дипломом.

2. Маю дві вищі освіти: закінчила ЧДУ по спеціальності політологія. А також Київський національний університет ім. Т. Шевченка по спеціальності міжнародне . Обидва вищі учбові заклади закінчила з червоними дипломами.

3. Маю хобі – грати у футбол, люблю музику та читання.

4. Додаткові данні: вільне володіння англ. та нім. мовами, добре володіння/знання комп'ютера.

5. Професійний досвід:

– з 1999 р. по 2001 р. працював в ТОВ “Пластик” головним менеджером;

– з 1995 р. по 1999 р. ВАТ “Укрпластмаса” працював менеджером.

6. 1998 – 2008 роках навчався у середній школі № 5 м. Дрогобич з золотою медаллю.

7. В 2002 році працювала в туристичній агенції “Травіс” менеджером по організації персоналу.

8. Закінчив комп'ютерні курси "Піко" в 2001 р. з навичками роботи з комп'ютерним дизайном.

9. Виконувала такі функції: праця з клієнтами, ведення діловодства, ведення особистих справ, ділове листування, пошук та підбір персонала (розміщення вакансій в ЗМІ, проведення співбесід з кандидатами, адаптація нових співробітників).

Завдання 8. Проаналізуйте тексти. Запишіть виправлені варіанти, зважаючи на особливості оформлення документів.

А)

*Панові Ковалю П. С.
директору Миколаївської школи № 18
від Павлюченко Віталія Григоровича,
проживаючого по адресу:
м. Миколаїв, вул. Радянська 5, кв. 54*

заява.

Прошу Вас прийняти мене на роботу на посаду вчителя з іноземної мови.

До заяви прикладаю:

- 1. Копія атестата про педагогічну вищу освіту (ступінь магістра).*
- 2. Особистий лист з обліку кадрів*
- 3. Трудова книжка.*

Б)

*Декану факультету політичних наук
Шевчуку Олександр Петровичу
від студента Клименко Сергія
Сергійовича*

заява

Прошу дозволити не здавати екзамен по українській мові 23 грудня 2010 року, а перенести його на більш пізніший час, так як із-за хвороби (дуже страшний грип) не встигаю підготуватися до нього.

Додаток: додаю справку від доктора щодо хвороби.

Вправа 1. Схарактеризуйте кожен числівник за значенням і структурою.

Зразок: п'ять – простий, власне кількісний числівник, *п'ятдесятий* – складний, порядковий, *три п'ятих* – складений, дробовий.

Сімнадцять, сто шістдесят п'ять, троє, двадцять восьмий, чотири дев'ятих, двохтисячний, сорок, триста, вісімдесят, третя, чотири тисячі тридцять два, дев'ятсот вісімдесят восьмий, кільканадцять, двадцятий.

Вправа 2. Провідмініяйте числівники.

А) Вісімсот сімдесят шість, сімсот шістдесят вісім, шістсот вісімдесят сім.

В) 4/5; півтора метра; 1/25 числа; 3/4 об'єму; 5,5 тисяч тонн; 39,2 відсотка.

Г) Триста сорок п'ятий, тисяча дев'ятсот дев'яносто перший.

Вправа 3. Напишіть порядкові числівники словами.

425 000-й, 6 000-й, 136 000 000-й, 248-й, 50 000 000-й, 143-й, 2000-й, 364-й, 8 000 000-й, 190 000-й, 5 000-й, 450-й, 899-й, 900 000 000-й, 60-й, 290 000-й.

Вправа 4. Напишіть цифри словами; поясніть відмінювання та правопис.

1. Чи може людина говорити 20–25 мовами? А 49? Історія зафіксувала: людина може оволодіти 26, 27, 28 мовами (є такі приклади) чи вільно розмовляти 19 і знати ще близько 12 мов, а працювати, користуючись словниками, із 54 мовами.

2. Найдовше слово, що вживалось у комедії Аристофана, складалось зі 182 букв. Складне слово зі 195 знаків, що може бути транслітеровано 428 буквами латинського алфавіту, було написано санскритом.

3. Більше 2 500 чоловік звернулось із проханням покращити житлові умови. Поїзд прибув із 287 екскурсантами. Найшвидші бігуни розвивають швидкість від 36 до 43 кілометрів на годину. Ми зустрілися з 568 представниками заводу. Не вистачало 357 підручників. Дипломи видали 879 студентам. На 985 гектарах росла пшениця. Літак зі 194 пасажирами піднявся в повітря і, пролетівши близько 486 кілометрів, приземлився. Місто пишається 1 683 видами оригінальних архітектурних споруд.

4. 1. З 50-х років ХХ ст. до 2001 року столиця України уклала угоди про дружбу та співробітництво із 46 містами світу. 2. У 1997–2000 роках підприємства Києва проводили зовнішньоторговельні операції з

організаціями 166 держав. 3. Суми застави, зверненої на користь держави, дорівнювала 1 478 тис. гривень. 4. Службою зайнятості пропонувалося навчання за 167 спеціальностями. 5. У рамках проекту було проаналізовано думки 17 870 споживачів із 17 країн. 6. Наступного року загальноміськими заходами передбачається виконати ремонтні роботи на 1 625 об'єктах, у тому числі: герметизацію стиків 262 будинків, ремонт балконів 186 будинків, ремонт фасадів 378 будинків. У заходах планується утеплення фасадів на 87 об'єктах. 7. У світі кредитні спілки об'єднують майже 100 млн членів й оперують вони 450 млн дол.

Вправа 5. Перекладіть словосполучення українською мовою та складіть із ними речення.

Шестидесяти депутатам, на дев'яносто п'яти бюллетенях, двомстам п'ятидесяти семи студентам, двум колегам, на восьми сторінках, п'ятью дітьми, о восьмидесяти двох постраждалих, двенадцятью столами, двум політологам, трем комп'ютерами, чотирма годами, шести акцій, п'ятью самолетами, шестидесяти археологам, сьмьюдесятью договорами, на дев'яноста семи участках, двомстам п'ятидесяти дев'яти дослідникам, сорока орендованих підприємств, двохсот п'ятидесяти чотирьох газет, п'ятнадцятью асоціаціями.

Вправа 6. Розкрийте дужки, поставте іменник у потрібному відмінку, узгодивши його з числівником.

Два (будинки) й справді було вже заселено. Три (поверх) вже збудували. Чотири (місяць) тривала облога міста. П'ять і дві десяті (кілометр) дороги заасфальтовано. Сім і одна десята (день) тривав експеримент. Три (тиждень) ішли дощі. Чотири (віз) стояли на подвір'ї. Шість з половиною (рік) вирощували сад. Шість і три п'ятих (рік) пройшло з того часу. Два (камінь) лежали на дорозі. Три (брат) жили разом. Чотири (дід) ловили рибу. Вранці стрілись два (сусід) й завели розмову. Два (півнік) горох молотили.

Вправа 7. Утворіть кількісно-іменні сполуки.

3 (примірник), 2 (завідувач), 42 (комп'ютер), 58 (боржник), 23 (стілець), 1/5 (кілометр), 4 (принтер), 342 (документ), 3 з половиною (метр), 7 і 1/10 (день), 133 (мешканець), 142 (американський долар), 3 (касовий апарат), 243 (слухач), 32 (будинки), 2 (сусід), 12 (місяць), 3 (місяць), 4 (директор), 102 (стілець), 44 (громадянин), півтора (зошит), 7,5 (кілограм), 8 $\frac{3}{4}$ (гектар), 174 (день, тиждень), 2 (наказ), 332 (селянин).

Вправа 8. Утворіть складні прикметники або іменники від наведених словосполучень.

500 км, 80 років, 120 років, 300 років, 22 поверхи, 400 тонн, 175 кг, 3 години, тисяча кг, 3 кімнати, 3 колеса, 23 проценти, 3 бали, тисяча тонн, 3 комплекти, 3 кути, 2 акти, 4 кольори, 2 елементи, 157 днів, 345 кілометрів, 50 років.

Вправа 9. Визначте конструкцію (якщо така є), у якій числівник стоїть у неправильній формі.

- I. Звіт надруковано на півторака сторінках.
- II. Проведено зустріч із шістьмастами шістьдесятьма виборцями.
- III. Двумстам п'ятьом студентам надано матеріальну допомогу.
- IV. Не вистачало трьохсот п'ятдесяти чотирьох підручників.
- V. У всіх правильно.

Вправа 10. У завданнях 1–3 визначте речення (якщо таке є), у якому числівник стоїть у правильній формі.

1.

- I. Текст складається з восьми тисяч семиста п'ятдесяти знаків.
- II. Допомогти ста дев'яносто трьом ветеранам.
- III. Урожай зібрано на восьмиста восьмидесяти шести гектарах.
- IV. Привітання розіслано вісімдесятьом чотирьом особам.
- V. Жодного правильного.

2.

- I. Із сімастами шістьдесятьма чотирьма жителями міста відбулася зустріч представників місцевої влади.
- II. На шестиста вісімдесяти п'яти гектарах заповідника жили рідкісні тварини.
- III. Усім двохстам сімдесяти восьми конкурсантам вручили нагороди.
- IV. Менше семидесяти шістьох днів залишилося до кінця року.
- V. Жодного правильного.

3.

- I. Виграш у лотерею залишився за двомастами п'ятдесятьма п'ятьма номерами.
- II. Я народився в тисячу дев'ятсот вісімдесят дев'ятому році.
- III. На півторах аркушах розміщено рекламний текст.
- IV. Ми вивчаємо творчість письменників-шестидесятників.
- V. Жодного правильного.

Вправа 11. Прочитайте вислови. З'ясуйте причини помилок, запишіть правильні варіанти.

Піднесений пафос, перспектива на майбутнє, головний лейтмотив, урочистий церемоніал, вільна вакансія, мій автопортрет, ручна мануальна терапія, виразна експресія, перша прима, уперше дебютувати, швидкий експрес, місцеві аборигени, найважливіші характерні риси, народні фольклорні твори, експонати виставки, передовий авангард, передові та прогресивні погляди, потенційні можливості, динаміка розвитку.

Вправа 12. Доберіть власне українські відповідники до слів іншомовного походження.

Анархія, ажіотаж, ажитація, апелювати, аргумент, валюта, генеральний, дебати, дефект, домінувати, електорат, автентичний, екстраординарний, еквівалент, імідж, сурогат, конвенція, координувати, легітимний, лімітувати, презентація, прерогатива, пріоритет, реєструвати, репродукувати.

Вправа 13. Поставте наголос у поданих словах.

Мережа, картопляний, недогарок, двоюрідний, гетьманська булава, судно, байдуже, черговий, типовий, сироватка, вершковий, лозунговий, ліжковий, шампур, дешеви́зна, дешеви́ти, шкода, позачергове скликання.

ТЕМА 9. Довідково-інформаційні документи. Етикет ділового листування. Рольова гра “Влаштування на роботу”

ПЛАН

1. Вимоги до оформлювання довідково-інформаційних документів:
 - прес-реліз;
 - звіт;
 - довідка;
 - пояснювальна записка;
 - протокол. Витяг із протоколу;
 - запрошення;
 - оголошення.
2. Класифікація листів. Вимоги до оформлювання.

Список рекомендованої літератури

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : [навчальний посібник для вузів] / С. В. Глущик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : А.С.К., 2002. – 398 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : [навчальний підручник для вузів] / М. Г. Зубков. – Харків : Торсінг, 2005. – 447 с.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : [навчальний посібник для вузів] / В. І. Мозговий. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – С. 68–73.
4. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / [Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко]. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 272 с.
5. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алеута, 2010. – 696 с.

Контрольні питання

1. Які документи належать до довідково-інформаційних?
2. Що таке прес-реліз? Які є підстави для написання прес-релізів?
3. Яких правил бажано дотримуватися, готуючи прес-реліз?
4. Назвіть основні реквізити прес-релізу.
5. Що таке звіт? Назвіть основні види звітів.
6. Назвіть основні реквізити довідки.
7. Які особливості розташування реквізитів пояснювальної записки.
8. За якими правилами оформлюються реквізити протоколу.

9. На які види поділяються протоколи?
10. Що таке витяг із протоколу?
11. На які групи поділяються довідки за змістом?
12. Що таке службовий лист?
13. Які виділяють листи за функціональними ознаками?
14. Назвіть реквізити листа та правила їх оформлювання.
15. Визначте основні відмінності між характеристикою й рекомендаційним листом.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуйте повідомлення за такими темами: “Сучасні технології паблік рілейшнз”, “Прес-реліз у PR-акціях”, “Стиль ділових листів”, “Рекламні листи”.

Завдання 2. Прочитайте заголовки звітів. Зредагуйте, якщо в тому є потреба. З’ясуйте відсутні відомості. Допишіть їх.

Звіт

- а) студентки політологічного факультету Данько Івана Сергійовича;
- б) про виробничу практику студента Науменка Н. Г.;
- в) миколаївської гімназії № 2 за 2010–2012 навчальний рік;
- г) про результати зимової сесії за 2010 рік.

Завдання 3. Прочитайте текст. Назвіть основні реквізити цього документа. Схарактеризуйте цей документ за такими ознаками: 1) найменуванням; 2) походженням; 3) місцем виникнення; 4) призначенням; 5) формою; 6) напрямом; 7) терміном виконання; 8) ступенем гласності; 9) стадіями створення.

*Деканові факультету політичних наук
проф. Морганцю В. І.
студента 191 групи
Бутейка Віктора Олександровича*

Пояснювальна записка

Я не з’явився на іспит з курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)” 15 квітня 2013 року через хворобу.

Довідка № 13-21/64, видана лікарем-терапевтом Миколаївської обласної поліклініки Виноградським Л., додається.

23.04.2013

(підпис)

Завдання 4. Складіть пояснювальну записку на ім'я декана факультету з приводу вашої відсутності на заліковому занятті (предмет визначте самостійно).

Завдання 5. Складіть за допомогою редактора Microsoft Word витяг із протоколу засідання вашої групи, розмістивши подані реквізити відповідно до правил та додавши необхідні відомості.

Витяг із протоколу, голова, порядок денний, слухали, про обрання делегатів на звітні профспілкові збори студентів, виступили, слухали, ухвалили, дата.

Завдання 6. Наведіть приклади оголошень, що містять помилки: лексичні, граматичні, орфографічні й пунктуаційні (для аналізу візьміть матеріали інтернету або різних друкованих видань).

Завдання 7. Підготуйте комплект документів, необхідних для проведення наукової конференції з теми “Мовна політика як інструмент влади: протиріччя сучасних реалій” (оголошення, запрошення, програма).

Завдання 8. Напишіть рекомендаційний лист від імені викладача про одного зі своїх одногрупників щодо його участі в Міжнародній програмі (програму визначте самостійно). Зверніть увагу на мовні штампи, що використовуються під час написання рекомендаційного листа.

Завдання 9. Прочитайте текст. Перекладіть українською мовою. Допишіть відсутні відомості.

Теперь о некоторых правилах деловой переписки. Во-первых запомните, что нигде в мире не принято писать длинных деловых писем. Экономьте свое и конечно чужое время, пишите по существу, старайтесь в одном и том же деловом послании по возможности не затрагивать различных аспектов ваших предложений, возражений и соображений. Служебные письма как правило пишутся по установленной форме. Ширина поля с левой стороны листа должна быть ... (для удобства хранения).

Каждая страница, кроме ..., нумеруется цифрами без Избегайте переносов слов, исправлений, помарок, не идущих к делу пометок.

Письмо делится на следующие части:

Завдання 10. Перекладіть українською мовою звороти листа-претензії.

1. Нам очень неприятно, что ...
2. Нас неприятно поразил тот факт, что ...
3. Жаль, что сложилась такая ситуация...
4. Мы очень обеспокоены таким положением дел ...
5. Это, к сожалению, противоречит условиям нашего соглашения ...
6. Мы не согласны с Вашим мнением относительно ...
7. Высказываем свое неудовлетворение по поводу ...
8. Нас абсолютно не удовлетворяет ...
9. Ваше пренебрежительное отношение к нашим просьбам наносит вред нашему сотрудничеству, которое было очень плодотворным ...
10. Направляем Вам претензию в отношении качества обслуживания ...

Завдання 11. Виправте помилки в документах.

I.

Шановний Володимир Андрієвич!

Дозвольте висловити щире вдячність за дружний прийом, який ви організували представникам нашого відділу на конференції по проблемі євроінтеграції України, яка проходила у вашому місті.

Цим листом підтверджуємо попередню усну домовленість про співробіття.

З повагою,

Самохін Артем Сергійович

II.

Запрошення

Шановний Ілля Володимирович Беліков!

Організаційний комітет просить вас прийняти участь в роботі конференції на тему "Соціально-політична ситуації на Україні", яка буде проходити 23 лютого 2006 року в актовому залі Миколаївської обласної державної адміністрації. Початок конференції розпочнеться в 11.00.

Організаційний комітет конференції

III.

Запрошення

Вельмишановний добродію!

Колектив редакції журналу "Мандрівник" з величезною радістю запрошує вас на презентацію нашого журналу, яка здійснюватиметься 12.03.2006 р. по адресу: Миколаїв, вул. адмірала Макарова, 4. Вас будуть чекати багато приємних несподіванок, а також фуршет.

Рольова гра “Влаштування на роботу”

Етапи

I. Опрацювання теоретичного матеріалу за планом:

1. Особливості усного фахового спілкування.
2. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.
3. Види та функції бесід. Співбесіда з роботодавцем.
4. Форми колективного обговорення професійних проблем.
5. Етикет телефонної розмови.

II. Підготовка пакету документів, необхідних для пошуку та влаштування на роботу: оголошення про конкурс щодо заміщення вакантної посади, резюме, характеристика, рекомендаційний лист, автобіографія, заява, наказ щодо особового складу.

III. Розподілення ролей між учасниками академічної групи: керівники установ (два колишніх та один нинішній), секретар, претенденти на посаду (чотири особи), відділ кадрів (начальник), менеджер з роботи з персоналом; виготовлення бейджиків із зазначенням посади, прізвища, імені, по батькові кожного учасника гри.

Хід гри

Менеджер з роботи з персоналом після обговорення з керівником установи оголошує конкурс на заміщення вакантної посади. Четверо претендентів пишуть резюме та надають його начальнику відділу кадрів. Потім претендентів запрошують на співбесіду, яку проводять керівник та менеджер з роботи з персоналом. Вони повинні чітко визначити перелік питань, що ставитимуть претендентам, які у свою чергу також повинні з'ясувати необхідні умови роботи. За результатами співбесіди залишаються три претенденти, які надають рекомендації з попереднього місця роботи.

Телефоном (із дотриманням усіх норм ведення телефонної розмови) претенденти через секретаря зв'язуються зі своїми колишніми керівниками та просять написати рекомендації. Двом із них надають позитивні рекомендації, де висловлюють готовність нести певну відповідальність за рекомендовану особу, одному ж претендентові надають негативну рекомендацію, у якій керівник вважає, що претендент не відповідає посаді, про яку клопочеться.

Вибрати між двома претендентами належить начальникові відділу кадрів, який після перевірки необхідних документів (резюме, автобіографії, характеристики), зокрема їх грамотного оформлення, проводить опитування за теоретичними питаннями практичного заняття. За результатами перевірки поданої документації та опитування визначається один кандидат на заміщення вакантної посади.

Цей кандидат пише заяву на прийняття на роботу, де проставляється віза керівника та резолюція начальника підрозділу. Далі підписує контракт або трудову угоду (за згодою сторін).

Вправа 1. Запишіть слова в три колонки: разом, окремо або через дефіс, поясніть правопис.

Коли(б)то, будь(що), казна(з)яким, (будь)коли, аби(коли), аби(що), так(то), (що)правда, тому(таки), (де)хто, (що)ночі, тільки(що), (як)найсерйозніше, тому(то), наче(б)то, куди(не)будь, все(ж)таки, де(в)кого, (що)хвилини, (таки)знайшов, (аби)куди, (все)таки, дарма(що), (таки)вивчив, (що)до, (будь)як, поки(що), де(в)чому, коли(сь), (де)інде, казна(як), (як)найкраще, (де)далі, аби(то), (аби)тільки, (як)таки, де(на)чому, написав(би), немов(би), так(таки), (як)небудь, надумав(таки), робить (аби)як, ні(до)кого, іди(ж)бо, пішов (аби)куди, (будь)куди, чого(б)небудь, (ні)скільки, стань(бо), тільки(но), отак(от).

Вправа 2. Напишіть частки *не, ні* зі словами разом чи окремо й поясніть їх правопис.

Не/збагнений, не/дочував, не/допущений до іспиту, не/задовільно, не/письменний, не/з'язовані факти, не/доля, ні/чий, не/врожай, не/закінчено, не/п'ятий, далеко не/досконала програма, не/гадано, зовсім не/великі обов'язки, не/вміння, не/доплатити, ні/трохи, не/похитиний, не/самовито, не/сказано, не/вблаганний, не/в'янучий, не/жить, не/підходячи, не/мічний, не/знаний, не/забутий усіма вчинок, ні/кроку далі, не/мовби, не/абиякий, не/щастя, не/йти, не/досушити, не/зважаючи на, не/здужати, не/привітний, не/далеко, не/спроста, ні/скільки не/доречний, не/абиякий, не/білений, не/доліт, не/дорого, а дешево, не/довиконати, не/зважаючи на, ні/один бюлетень, не/спростовуючи, ні/що, не/мій, не/дев'ятий, не/раз, не/досить, не/доведена до кінця, не/проворний, не/істотно, не/до/спілий, не/покоїтися, не/з'язоване досі питання, не/там, не/переконливий, ні/де не/знаний, не/активний, ні/сенітниця, не/вдогад, не/дарма, не/цілком, ні/звідки, не/зовсім, ні/трохи, ні/звідки, не/славити, а ганьбити, не/малюючи, не/дуже, не/нависть, ні/що, ні/сотні, не/активний, документ ще не/написаний, не/підписаний зошит, не/збудований, ні/живий ні/мертвий, не/по/українському.

Вправа 3. З'ясуйте всі можливі варіанти конструкцій на позначення часу.

1. Зараз (07.00; 13.00; 12.15; 18.55; 09.45; 19.10).
2. Зустріч розпочнеться (08.00; 11.30; 16.40; 17.55).
3. Поїзд прибуває (24.00; 16.00; 17.15; 12.00).

Вправа 4. Перекладіть українською мовою іменники з прийменниками та складіть із ними речення.

По собственному желанию, несмотря на трудности, выслать по почте, сейчас без четверти семь, по заказу, оценить по достоинству, на протяжении дня, приходи по служебным делам, отпуск по болезни, по имеющимся сведениям, согласно графика, встретимся без четверти семь, по истечении времени, в алфавитном порядке, по всем правилам, в девять часов, в защиту, в наш адрес, в сущности, ввести в состав, в адрес дирекции, в противном случае, вступать в силу, в те времена, в трех километрах, возводит в степень, получить в рассрочку поставит в пример, превратить в шутку, сказать в двух словах, по выходным дням, за недостатком сведений, идти за водой, ходить за грибами, началу года, к трем часам, говорить на двух языках, на следующий день, писать на украинском языке, смеяться над ним, вызвать по делам службы, старший по возрасту, важный по значению, издеваться над тобой, волноваться о тебе, идти около часа, при всех обстоятельствах, при жизни, при исполнении служебных обязанностей, при условии, при сем прилагается, согласно приказу.

Вправа 5. Зредагуйте речення.

1. У Бухаресті завершився всесвітня олімпіада по історії.
2. Зустрічаємось завтра без чверті десять.
3. По самим скромним підрахункам пожежа нанесла збитки для підприємства на 2 млрд. гривень.
5. Він вже давно не живе по цьому адресу.
6. Нарада по цьому питанню почнеться в десять годин.
6. Контракт був розірваний по нашій ініціативі.
7. Можна мені переглянути твій конспект по всесвітній історії?
8. Це заняття було проведене згідно плану.
11. По неуважності ти робиш багато помилок.
12. При вашій допомозі ми встигнемо виконати замовлення.
13. Хочу до вас звернутися по службових справах.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 2

1. Дайте визначення документа:

- а) друкована стандартна форма ділового папера з реквізитами, що містить постійну інформацію;
- б) сукупність реквізитів, розташованих у певній послідовності;
- в) матеріальний носій інформації;
- г) матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у встановленому порядку й має відповідно до законодавства юридичну силу.

2. Сукупність реквізитів, розташованих у певній послідовності на бланку, називається:

- а) заявою;
- б) формуляром;
- в) текстом;
- г) державним стандартом.

3. Змінним реквізитом, який містить інформацію про подальшу роботу з документами, називають:

- а) гриф погодження;
- б) резолюцію;
- в) візу;
- г) гриф затвердження.

4. Гриф обмеження доступу – це:

- а) внутрішнє узгодження документа;
- б) відмітка про конфіденційну інформацію;
- в) затвердження документа;
- г) реєстрація документа.

5. Довідково-інформаційні документи включають:

- а) службові записки, прес-реліз, звіт;
- б) договір, контракт, трудову угоду;
- в) заяву, автобіографію, характеристику;
- г) наказ, резюме, акт.

6. Доручення – це:

- а) офіційний документ, що підтверджує факти, події, вчинки, пов'язані з діяльністю установ, підприємств та окремих осіб;

- б) офіційний документ, що підтверджує дії, які мали місце, передавання й отримання документів, матеріальних цінностей;
- в) письмове повідомлення, за яким організація чи окрема особа надає право іншій особі від її імені здійснювати певні юридичні чинності;
- г) письмове повідомлення, за яким організація чи окрема особа підтверджує дії, які мали місце, передавання й отримання документів, матеріальних цінностей.

7. Документ, у якому дається оцінка ділових якостей та моральних рис працівника за підписами представників адміністрації:

- а) автобіографія;
- б) характеристика;
- в) резюме;
- г) рецензія.

8. Повторний примірник офіційного документа, що має юридичну чинність оригіналу:

- а) витяг;
- б) копія;
- в) дублікат;
- г) відпуск.

9. Копія офіційного документа, що відтворює його деяку частину й відповідно засвідчена:

- а) витяг;
- б) копія;
- в) дублікат;
- г) відпуск.

10. Документ, у якому особа, що його складає, подає опис свого життя та діяльності:

- а) автобіографія;
- б) резюме;
- в) характеристика;
- г) пояснювальна записка.

11. Резюме – це:

- а) опис свого життя;
- б) документ, що служить для встановлення загального, безперервного й спеціального стажу;

- в) документ, у якому особа власноруч повідомляє про основні події свого життя;
- г) документ, у якому подаються короткі відомості про навчання, трудову діяльність, професійні успіхи й досягнення особистості, яка його складає.

12. До якого виду документів за призначенням належить статут?

- а) організаційних;
- б) інформаційних;
- в) розпорядчих;
- г) обліково-фінансових.

13. Документ, у якому фіксуються хід і результати нарад, засідань:

- а) звіт;
- б) постанова;
- в) протокол;
- г) наказ.

14. Документ, яким регламентуються відносини між установою та позаштатним працівником:

- а) договір;
- б) трудова книжка;
- в) трудова угода;
- г) розпорядження.

15. Який із ділових паперів містить інформацію в такій послідовності: адресат, адресант, назва документа, текст, додаток (якщо потрібно), підпис, дата?

- а) резюме;
- б) заява;
- в) автобіографія;
- г) доручення.

16. Установіть, що додатково (крім ПШБ) зазначають у реквізиті “адресант” у зовнішній заяві:

- а) додаткові дані про організацію;
- б) гриф затвердження;
- в) дату й місце народження;
- г) адресу, телефон.

17. Виберіть правильний варіант оформлення додатка до заяви:

- а) до заяви прикладаються такі документи;
- б) до заяви додаються слідуючі документи;

- в) до заяви додаються наступні документи;
- г) до заяви додаю такі документи.

18. За стадіями відтворення документи поділяються на:

- а) рукописні, механічним способом;
- б) справжні, подробиці;
- в) оригінали, копії;
- г) первинні, вторинні.

19. Виберіть правильно оформлений варіант довідково-інформаційного документа:

- а) виписка з протоколу № 4 засідання профспілкового комітету від 17 жовтня 2013 р.;
- б) виписка з протоколу № 4 засідання профспілкового комітету, що відбулося 17 жовтня 2013 р.;
- в) витяг із протоколу № 4 засідання профспілкового комітету від 17 жовтня 2013 р.;
- г) витяг із протокола № 4 засідання профспілкового комітета від 17 жовтня 2013 р.

20. Поширеними вступними фразами в ділових листах є посилання на попередню домовленість, що оформлюють так:

- а) відповідно нашої домовленості;
- б) згідно з нашою домовленістю;
- в) у відповідності з нашою домовленістю;
- г) відповідно з нашою домовленістю.

21. Виберіть правильну послідовність оформлення реквізиту “Підпис” у документі:

- а) Ректор університету; прізвище та ініціали; підпис;
- б) Ректор університету; підпис; прізвище та ініціали;
- в) Ректор університету; ініціали та прізвище; підпис;
- г) Ректор університету; підпис; ініціали та прізвище.

22. Визначте правильний варіант оформлення внутрішньої заяви:

- а) Ректору Чорноморського Державного Університету імені Петра Могили
проф. Клименко Л. П.
студента 134 групи
Новака Сергія Івановича

- б) Ректорові Чорноморського Державного Університету
імені Петра Могили
проф. Клименку Л. П.
студента 134 групи
Новак Сергія Івановича
- в) Ректору Чорноморського державного університету
імені Петра Могили
проф. Клименко Леоніду Павловичу
студента 134 групи
Новак Сергія Івановича
- г) Ректорові Чорноморського державного університету
імені Петра Могили
проф. Клименку Л. П.
студента 134 групи
Новака Сергія Івановича

23. Визначте правильний варіант оформлення зовнішньої заяви:

- а) Директорові Миколаївської спеціалізованої школи № 2
Чайці Л. П.
Іващенко Вадима Григоровича,
який мешкає за адресою:
вул. Космонавтів, 12, кв. 34,
м. Миколаїв, 54031; тел.: (0512) 555555
- б) Директору Миколаївської спеціалізованої школи № 2
Чайки Л. П.
Іващенко В. С.,
який проживає за адресою:
м. Миколаїв, вул. Космонавтів,
12, кв. 34, 54031; тел.: (0512) 555555
- в) Директорові Миколаївської Спеціалізованої школи № 2
Чайкі Л. П.
Іващенко Вадима Сергійовича,
який проживає за адресою:
м. Миколаїв, вул. Космонавтів
12, кв. 34, 54031; тел.: (0512) 555555

- г) Директорові Миколаївської спеціалізованої школи № 2 Чайці Л. П.
Іващенко Вадима Сергієвича,
який мешкає за адресом:
вул. Космонавтів, 12, кв. 34,
м. Миколаїв, 54031; тел.: (0512) 555555

24. Правильно оформлено початок автобіографії в рядку:

- а) Я, Кравчук Марія Анатоліївна, народилась 24 січні 1998 році міста Миколаєва;
б) Я, Кравчук Марія Анатоліївна, народилася 24 січня 1998 року в м. Миколаєві;
в) Я, Марія Анатоліївна Кравчук, народилася 24 січня в 1998 році в м. Миколаєві;
г) Я, Марія Анатоліївна Кравчук, народилася 24 січня 1998 року в м. Миколаїв.

25. Визначте, яка із запропонованих форм давального відмінка відповідає вимогам офіційно-ділового стилю:

- а) надіслати запрошення директорові Ткачуку Василеві Андрійовичу;
б) надіслати запрошення директору Ткачук Василю Андрійовичу;
в) надіслати запрошення директорові Ткачукові Василеві Андрійовичові;
г) надіслати запрошення директору Ткачуку Василеві Андрієвичу.

26. З'ясуйте, у якому варіанті правильно розставлено розділові знаки в реченні з пояснювальної записки:

- а) Я, Бондарчук Наталія Сергіївна, студентка 134 групи, вчасно не з'явилася на модульну контрольну роботу з української мови, через хворобу, медичну довідку додаю.
б) Я, Бондарчук Наталія Сергіївна студентка 134 групи, вчасно не з'явилася на модульну контрольну роботу з української мови через хворобу, медичну довідку додаю.
в) Я, Бондарчук Наталія Сергіївна, студентка 134 групи вчасно не з'явилася на модульну контрольну роботу з української мови через хворобу, медичну довідку додаю.
г) Я, Бондарчук Наталія Сергіївна, студентка 134 групи, вчасно не з'явилася на модульну контрольну роботу з української мови через хворобу (медичну довідку додаю).

27. Визначте, у якому рядку порушено правила вживання слів та словосполучень у документах:

- а) брати участь, академічна відпустка;
- б) відповідно до правил, виконувати план;
- в) пояснююча записка, приймати міри;
- г) підписати договір, відділ постачання.

28. Укажіть речення, що не відповідає вимогам офіційно-ділового стилю:

- а) Відповідно до плану роботу буде завершено наступного тижня.
- б) На рахунок цього я маю свою власну думку.
- в) По наказу ректора його відчислили з університету.
- г) Моя мама на даний час тимчасово не працююча.

29. За свободою вибору партнера спілкування поділяється на такі види:

- а) офіційне, неофіційне;
- б) ініціативне, вимушене;
- в) особистісно зорієнтоване, соціально зорієнтоване;
- г) нормативне, ненормативне.

30. До вербальних засобів спілкування належить:

- а) міміка;
- б) письмова мова;
- в) тембр голосу;
- г) сміх.

31. З'ясуйте, що вивчає проксеміка:

- а) відстань між співрозмовниками й конфігурацію, яку вони утворюють;
- б) жести, міміку, експресивно виразні рухи;
- в) гучність, тембр голосу, інтонацію;
- г) почерк.

32. Соціальна дистанція (зона) між учасниками комунікативного акту передбачає відстань:

- а) від 400 до 750 см;
- б) від 120 до 400 см
- в) від 0 до 45 см;
- г) від 45 до 120 см.

33. Нерефлексивне (пасивне) слухання характеризується тим, що:

- а) поки один говорить, інший уважно його слухає;
- б) реципієнт формально сприймає передану інформацію (імітація уваги до співрозмовника);
- в) реципієнт активно підтримує зв'язок, використовуючи резюмування;
- г) слухач прагне якомога швидше висловити власні погляди та судження, незважаючи на позицію партнера.

34. Визначте, про яку техніку рефлексивного (активного) слухання йдеться: “... полягає у зверненні до співрозмовника за уточненнями та в постановці перед ним відкритих запитань”:

- а) резюмування;
- б) дослівне повторювання;
- в) перефразовування;
- г) з'ясування.

35. Укажіть вид наведеного запитання: “Яка Ваша думка щодо порушеної проблеми?”:

- а) альтернативне;
- б) відкрите;
- в) риторичне;
- г) закрите.

36. Ораторська діяльність науковця, який доповідає про результати дослідження або популяризує досягнення науки, – це:

- а) юридичне (судове) красномовство;
- б) академічне красномовство;
- в) політичне красномовство;
- г) соціально-побутове красномовство.

37. Експозиція як структурний компонент презентації передбачає:

- а) виклад лаконічних зауважень щодо теми презентації, огляд основних етапів презентації;
- б) висловлення подяки за увагу, фінальна спроба переконати аудиторію;
- в) установлення миттєвого контакту з аудиторією, створення атмосфери доброзичливості, спонукання інтересу до теми презентації;
- г) виклад ключових положень презентації.

38. Зазначте варіант, у якому порушено правильність мовного етикету під час телефонної розмови:

- а) На жаль, Іван Петрович вийшов, повернеться о 14 годині ...
- б) Перепрошую за турботу, чи не могли б Ви запросити до телефону ...
- в) Покличте, будь-ласка, до телефону ...
- г) Вибачте, з ким я розмовляю?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 10. Науковий стиль і його засоби в професійному спілкуванні

ПЛАН

1. Наукова мова як комунікативний феномен. Загальна характеристика наукового стилю української мови: ознаки, мовні особливості, функція, типи мовлення.
2. Основні підстили наукового стилю та їх жанрові різновиди.
3. Особливості наукового тексту та професійного наукового викладу думки.
4. Становлення й розвиток наукового стилю української мови.
5. Оформлювання результатів наукової діяльності.
 - план, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці;
 - анотування й реферування наукових текстів;
 - основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання посилань;
 - реферат як жанр академічного письма. Складові реферату.

Список рекомендованої літератури

1. Баженова Е. А. Научный текст в аспекте политекстуальности / Е. А. Баженова. – Пермь : Изд-во Пермского ун-та, 2001. – 272 с.
2. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови : навч. посібник / Н. В. Ботвина. – К. : Артек, 1998. – 190 с.
3. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / Г. Волкотруб. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 256 с.
4. Данкіна Л. С. Сучасна українська літературна мова (науковий стиль) : навч. посіб. / Л. С. Данкіна. – Х. : ХДЕУ, 2002. – 124 с.
5. Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності : навч. посіб. / В. В. Жайворонок. – К. : Вища школа, 2006. – 431 с.
6. Кловак Г. Т. Педагогіка наукової школи : навч.-метод. посіб. / Г. Т. Кловак. – Чернігів : Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2004. – 208 с.
7. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации / И. М. Колегаева. – Одесса : Изд-во ОГУ им. И. И. Мечникова, 1991. – 124 с.

8. Мацько Л. І. Культура української фахової мови / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 360 с.
9. Михайлова О. Г. Українське наукове мовлення. Лексичні та граматичні особливості : навч. посіб. / О. Г. Михайлова, А. А. Сидоренко, В. Ф. Сухопар – Х., 2000. – 97 с.
10. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
11. Основи культури наукового мовлення : навч.-метод. посіб. / уклад. : І. М. Плотницька, О. П. Левченко, З. Ф. Кудрявцева та ін. ; за заг. ред. І. М. Плотницької. – К. : НАДУ, 2011. – 80 с.
12. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2006. – 416 с.
13. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семеног. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 216 с.
14. Семеног О. М. Наукова мова як комунікативний феномен [Електронний ресурс]. / О. М. Семеног. – Режим доступу : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Semenog.php>.
15. Сербенська О. Культура усного мовлення : практикум : навч. посібник / О. Сербенська. – К. : Центр навч. літератури, 2004. – 216 с.
16. Чернявская В. Е. Научный текст и его филологическая интерпретация / В. Е. Чернявская. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2002. – 88 с.
17. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алеута, 2010. – 696 с.

Контрольні питання

1. Дайте визначення мовного функціонального стилю.
2. Визначте мету, функції, особливості наукового стилю.
3. Поясніть, у чому та як виявляються особливості наукового стилю мови. Проілюструйте свою відповідь переконливими прикладами.
4. Схарактеризуйте основні стильові ознаки наукового стилю.
5. Назвіть жанри, що репрезентують підстили наукового стилю.
6. Які жанри належать до первинних, які – до вторинних?
7. Які підстили наукового стилю вам відомі?
8. Які види наголосів потрібно враховувати в усному науковому мовленні?
9. Які чинники зумовлюють лексичні запозичення?
10. З’ясуйте, який відмінок іменника й чому переважає в науковому тексті, доведіть.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуйте повідомлення на тему “Становлення й розвиток наукового стилю української мови”.

Завдання 2.

2.1. Із фахової літератури доберіть тексти (4–5 речень) різних підстилів наукового стилю. Визначте підстиль цього тексту, відповідь обґрунтуйте.

2.2. В одному з текстів прокоментуйте вияв ознак наукового стилю (абстрагованість, логічність, точність та ін.).

Завдання 3. Доберіть зразки прикладів наукових текстів опису, розповіді, міркування.

Завдання 4. Доберіть науковий текст за фахом (власне науковий підстиль) обсягом 120–150 слів. Проаналізуйте його морфологічні та синтаксичні особливості за схемою:

Морфологічний склад висловлювання (заповніть таблицю)

Іменник	Дієслово	Прикметник	Прислівник

У таблиці покажіть у відсотках наявність зазначених частин мови (наприклад, у тексті 120 слів, із них іменників – 48, тобто 120 слів – 100 %, 48 іменників – 40 %. На підставі статистичних даних таблиці зробіть висновок про частотність уживання частин мови в науковому висловлюванні.

- Наявність віддієслівних іменників. Наведіть приклади.
- Наявність похідних сполучників і прийменників. Наведіть приклади.

Синтаксична будова висловлювання (заповніть таблицю)

Кількісна характеристика синтаксичних конструкцій

Прості неускладнені речення	Прості ускладнені речення	Складні речення

На підставі статистичних даних таблиці зробіть висновок про перевагу синтаксичних конструкцій у науковому висловлюванні.

- З’ясуйте тип підрядних частин у складнопідрядних реченнях (якщо вони є в тексті).

– Визначте порядок слів у реченнях. Наведіть приклади речень із прямим і зворотним порядком слів.

Завдання 5. Оформіть список використаної літератури (п'ять джерел: книжка одного автора, трьох авторів, стаття з періодичного видання, словник, електронне видання) за вашим фахом (уявіть, що ви є автором цих джерел). Зразок оформлення див. http://yrobul.files.wordpress.com/2011/05/vak_pro_zminy_biblio_01-2008.pdf.

Завдання 6. Складіть план (простий, складний; питальний, тезовий, номінативний) статті “Поняття, суть і форма Конституції” (див. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови : [навч. посіб.] / Г. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С. 72–76) або фахової статті за вашим вибором.

Завдання 7. Зредагуйте анотацію. Виправлення обґрунтуйте.

Ломакович С. В., Панченков А. О., Лук'яненко В. О. Українська мова і література – 2013. 308 с.

Навчальний посібник складається з матеріалів, які допоможуть випускникам загальноосвітніх навчальних закладів на високому рівні підготуватися до зовнішнього незалежного оцінювання знань з української мови і літератури. Надано опорні конспекти, що містять основні відомості з розділів, що входять до Програмових вимог ЗНО-2013, приклади тестових завдань із відповідями й коментарями, демонстративний варіант тесту.

Призначається для випускників загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, які готуються вступати до вищих навчальних закладів.

Посібник містить опорні конспекти, тестові завдання по темам і зразок тесту у форматі 2013 року. Структура посібника дозволяє повторити весь теоретичний курс, закріпити навички, виконати тестові задачі, потренуватися заповнювати бланк відповідей, ефективно підготуватися до ЗНО.

Завдання 8. Напишіть анотацію до фахової наукової статті, складіть тези цієї статті.

Завдання 9. Із наукового часопису доберіть статтю з вашого фаху. Визначте в ній такі структурні елементи: постановка проблеми, її зв'язок із науковими та практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій; визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми; формулювання мети статті (постановка

завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Випишіть мовні конструкції, властиві тому чи іншому структурному елементу.

Доберіть статтю, яка не відповідає зазначеним вимогам (обґрунтуйте).

Завдання 10. Ознайомтеся з міркуванням учених стосовно цитування. Чи погоджуєтесь ви з ними? Відповідь обґрунтуйте. Знайдіть приклади статей, у яких було б відображено висловлені думки.

Основним аргументом більшості робіт сучасних молодих дослідників є цитата. Про факт фіксованого в сучасних наукових текстах збільшення обсягу цитування, ймовірно, можна говорити *pro et contra*. З одного боку, вставлене в потрібне місце авторитетне висловлювання набуває статусу знайденого доказу. Високий ступінь довіри до цитування пояснюється культурологічно важливим фактом континуальності наукового пізнання, яке за визначенням ремінісцентне, і кожне окреме дослідження – від тез до монографії – “своєрідний інтелектуальний гніт” (Ю. Хабермас).

Особливо небезпечно, якщо такий створений по волі цитуючих авторитаризм ґрунтується на маловиразних, хрестоматійних, що переходять з роботи в роботу цитатах. Звичка до копіювання чужих думок – найбільша небезпека для наукової етики і для самої науки. У творчому плані копіювання принизливе і безперспективне (Л. Синельников).

... джерела в науковій роботі повинні бути лише первинними. Що категорично забороняється – це цитувати основного автора за текстом, процитованим іншими. Узагалі в серйозній роботі ніщо не цитується за цитатами (У. Еко).

Вправа 1. Визначте правильну дієслівну форму та обґрунтуйте ваш вибір: *полють – полять, борються – боряться, порять – порють, хотять – хочуть, курличуть – курличать, клеять – клеють.*

Вправа 2. Випишіть дієслова, що належать:

а) до I дієвідміни: мазати, клеїти, поїти, біліти, білити, кидати, кричати, розповідати, бачити, віяти, бити, просити, радити, спати, бігти, хотіти, булькотати;

б) до **II** дієвідміни: писати, кричати, жати, слати, бурмотіти, свистати, свистіти, чекати, везти, жити, радити, мостити, відповісти, вити, сипати, шити.

Вправа 3. Поставте дієслова в другій і третій особі однини та множини теперішнього або майбутнього часу дійсного способу. Визначте дієвідміну кожного слова.

Боротися, зупинитися, клеїти, колоти, повірити, вручити, мати, виходити, цікавитися, кликати, зумовити, підвищити, знаходити, забезпечити, перемогти, перемагати, міститися, розширюватися, розширитися, розв'язати, визволити, визволяти, знайти, об'єднати, досягти, досягати, їздити, виїжджати, нагромадити, нагромаджувати, відбутися, відбуватися, вирости, виростити, визнати, являтися, явитися, відвернути, показати, роззброїти, роззброювати, відзначитися, дихати, зневажати, наполягати, наполягти, домагатися, долати, зоріти, зорити.

Вправа 4. Утворіть від поданих інфінітивів усі особові форми дієслів і визначте дієвідміну.

Зупинятися, зупинитися, полоти, виполоти, сконцентрувати, запізнитися, боротися, клеїти, хотіти, купити, вивершити, видужати, видужувати, простежити, тесати, гриміти, воркотіти, воркотати, насидітися, зідити, зсувати, зсунути, джеркотати, джеркотіти, догоріти, догоряти, грубити, грубіянити, молоти, озеленити, бурмотіти, вечоріти.

Вправа 5. Від поданих дієслів утворіть форми першої та другої особи однини, першої, другої та третьої особи множини. Простежте чергування приголосних, підкресливши їх.

Водити, возити, розграфити, припекти, скакати, полоскати, захотіти, наздогнати, переходити, викосити, натрапити, їздити, ненавидіти, нагородити, приладити, потекти, випросити, голубити, мазати, лазити, скотити, скочити, трусити, закупити, дихати, смикати, косити, лепетати.

Вправа 6. Перекладіть дієслова українською мовою та утворіть від них, де можливо, похідні слова (іменники, дієприкметники).

Копировать, иллюстрировать, игнорировать, маскировать, агитировать, конкретизировать, констатировать, конструировать, телеграфировать, комментировать, регистрировать, третировать, планировать (от планер и от план), полировать, тренировать, корректировать, суммировать, санкционировать, бойкотировать, бронировать, контролировать, дозировать, апробировать, теоретизировать, специализировать, травмировать.

Вправа 7. Виберіть із дужок потрібну форму присудка. Поясніть форму узгодження присудка з підметом.

1. Більшість виборців (добиралося, добиралася, добиралися) сюди самотужки. 2. Решта квитків на денну виставу (щезло, щезла, щезли) з каси. 3. За такого навантаження ці три місяці (промайнуло, промайнули) як один день. 4. Кращі п'ять робіт (було відзначено, були відзначені) преміями. 5. Із півдесятка мешканців будинку (товпилися, товпилося) біля представника районної адміністрації. 6. П'ятдесят один працівник підприємства (отримали, отримав) премію з нагоди свята. 7. Знову кілька осіб (відійшли, відійшло). 8. Я лікувався в санаторії, де одночасно (лікувалися, лікувалася, лікувалося) п'ять тисяч робітників. 9. У Китаї вже (діє, діють) 5 великих економічних зон і 14 інвестиційно відкритих міст. 10. На сьогодні в Києві (працює, працюють) 71 ринок і 42 торговельні майданчики. 11. Більшість картин, представлених на виставці, (демонструються, демонструється) вперше. 12. Нині в Україні (діє, діють) кілька законів, пов'язаних із працевлаштуванням випускників.

Вправа 8. Поставте наголоси в поданих словах. Складіть із ними речення в науковому стилі.

Магістерська робота, пізнання, апостроф, алфавіт, різновид, помилки, рукописний варіант, визнання, асиметрія, показник, вимога, фаховий довідник, позачерговий, одноразовий, український отаман, бюлетень, навчання, вчення, псевдонім, видання, феномен, переобрання.

Вправа 9. Визначте граматично правильно побудоване речення.

А) Політологи вони вивчають багатоманітність проблем сучасної політики.

Б) Секретарка надрукувала звіт директора, який був готовий для публікації.

В) Має почесну відзнаку Президента України і двох дітей.

Г) У службових справах я часто буваю в Одесі.

Вправа 10. Знайдіть речення, що не потребує редакторського втручання.

А) Кожний громадянин України може прийняти участь у політичному житті країни.

Б) Довідку видано для подання в Ленінський воєнкомат м. Миколаєва.

В) В українській політичній думці періоду колоніальної залежності самою важливою умовою пробудження народу була державницька ідея.

Г) Згідно з наказом Президента він очолив уряд.

ТЕМА 11. Українська термінологія в професійному спілкуванні

ПЛАН

1. Українська термінологія. Термінологія як система. Основні напрями термінознавства.
2. Термін як одиниця терміносистеми. Види та способи творення термінів. Основні етапи термінотворчого процесу.
3. Професіоналізми й номенклатурні назви.
4. Роль Інституту української мови НАН України в розбудові української сучасної термінології.

Список рекомендованої літератури

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад : [навч. посіб. для студентів філологічного напряму підготовки] / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Д'яков А. С. Основи термінотворення / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк. – К. : КМ Academia, 2000. – 216 с.
3. Іващенко В. Соціологічний і соціокогнітивний напрями досліджень у сучасному зарубіжному термінознавстві [Електронний ресурс] / В. Іващенко. – Режим доступу : http://www.term-in.org/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=19&lang=uk.
4. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : [підручник] / М. С. Зарицький. – К. : ІВЦ “Видавництво “Політехніка” ; ТОВ “Періодика”, 2004. – 128 с.
5. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне “я” / С. Караванський. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2001. – 204 с.
6. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики / С. Караванський. – К. : Видавничий центр “Академія”, 1998. – 124 с.
7. Караванський С. Секрети української мови / С. Караванський. – 2-ге вид., розширене. – Львів : БАК, 2009. – 344 с.
8. Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах : [монографія] / Л. О. Симоненко, С. О. Соколова та ін. – К. : Наук. думка, 1993. – 238 с.
9. Панько Т. І. Українське термінознавство : [підручник] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
10. Симоненко Л. Термінологічні студії в Україні [Електронний ресурс] / Л. Симоненко – Режим доступу : <http://www.term->

in.org/index.php?option=com_content&view=article&id=109&Itemid=19&lang=uk.

11. Стрішенець Н. В. Сучасні напрями розвитку зарубіжного Термінознавства // Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту імені Миколи Гоголя. Філологічні науки : науковий журнал / Відп. ред. Г. В. Самойленко. – Ніжин. – 2009. – Кн. 1. – С. 57–60.

12. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.

13. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алеута, 2010. – С. 511–524.

Контрольні питання

1. Розкрийте співвідношення понять *термінологія*, *термінознавство*, *терміносистема*.

2. Який із підходів до впорядкування української термінології ви вважаєте найбільш ефективним й актуальним на сьогоднішньому етапі?

3. Які основні проблеми стоять перед українськими термінознавцями сьогодні? Доведіть свою думку, спираючись на новітні дослідження.

4. Назвіть основні ознаки термінів.

5. Охарактеризуйте структуру терміна (що входить до складу дефінієнсу).

6. Чим дефініція відрізняється від загальнономовного визначення? Наведіть власні приклади.

7. Чому потрібно здійснювати екстралінгвістичну та інтралінгвістичну експертизу термінів?

8. Назвіть основні види термінів.

9. Який спосіб творення термінів є найбільш продуктивним?

10. Чи потрібно відрізняти від термінів номенклатурні назви?

11. Схарактеризуйте відношення між термінами й професіоналізмами. Наведіть приклади професіоналізмів у межах обраного вами фаху. Які терміни їм відповідають?

12. Чи може термін мати кілька значень? Чому синонімія та багатозначність у термінології є виявом її неупорядкованості?

Практичні завдання

Завдання 1. Розкрийте значення таких понять: *термін*, *професіоналізм*, *дефініція*, *кодифікація*, *термінологія*, *терміносистема*, *план*, *конспект*, *тези*, *реферат*, *виписки*, *покликання*, *прототермін*, *номен*, *терміноід*, *професіоналізм*, *номенклатурна назва*.

Завдання 2. Проаналізуйте історію розвитку термінознавства в Україні, висловіть свою думку щодо ролі інших мов у цьому процесі.

Завдання 3. Перекладіть подані терміни українською мовою. Проаналізуйте їх за планом: 1) дефініція; 2) ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний); походження (власний, запозичений (з якої мови)). Визначте основні правила правопису слів іншомовного походження.

Резолюція, гедонизм, екзит-пол, саммит, локальний, антагонизм, генерація, легитимність, конформизм, окупація, геноцид, теософія, криптографія, ренесанс, пацифізм, гильдія.

Завдання 4. Доберіть українські відповідники до поданих термінів. Визначте спосіб творення власне українських термінів.

Атеїст, реєстр, домінування, толерантність, саркофаг, білл, аннали, асоціація, пакт, уніфікація.

Завдання 5. Доберіть терміни до запропонованих дефініцій. Із визначеними термінами складіть речення.

Напрямок підготовки “Політологія”, “Міжнародні відносини”:

1. Політична концепція, що вбачає в політиці засадничу, визначальну роль географічних факторів. 2. Дії державних органів у сфері політики, спрямовані на нарощування військової потуги в державі. 3. Ідеологія та політика в царині національних відносин, що проповідує зверхність національних інтересів над загальнолюдськими. 4. Політичний лад, за якого влада належить найбагатшим представникам панівного класу. 5. Форма державного правління, за якої верховні органи державної влади обираються на певний строк з окресленими законом повноваженнями. 6. Політика нарощування озброєнь і зміцнення військової могутності країн для підготовки та здійснення загарбницької чи оборонної війни. 7. Згода між суб’єктами політики з певних питань на основі базових цінностей і норм, спільних для всіх основних соціальних та політичних груп суспільства.

Для довідок: узурпація, мілітаризм, плутократія, консенсус, геополітика, республіка, націоналізм, ексclave (одне слово зайве).

Напрямок підготовки “Історія”: 1. Об’єднання кількох кочових племен під владою одного хана в тюркських і монгольських народів. 2. Дорогоцінна металева нагрудна прикраса, що її носили як ознаку влади фараони, єврейські первосвященники, римські сановники. 3. Припинення збройного опору та здача переможцеві на певних

умовах, запропонованих ним. 4. Знаряддя для обробки кераміки. 5. Тонкий шар високоякісної глини на поверхні посудини. 6. Теорія про походження людини сучасного типу й людських рас в одній області земної кулі від однієї форми людиноподібних мавп. 7. Політична течія, прихильники якої засуджують будь-які війни, незалежно від їхнього характеру.

Для довідок: пектораль, ангоб, орда, моноцентризм, лощило, капітуляція, пацифізм, ар'єргард (одне слово зайве).

Завдання 6. Проаналізуйте п'ять фахових термінів щодо дотримання основних вимог (ознак), що висуваються до цих мовних одиниць. Спробуйте визначити фахові терміни, у яких порушиться одна (або більше) ознак.

Завдання 7. Назвіть основні способи творення термінів. Наведіть приклади різних способів творення термінів вашого фаху.

Завдання 8. Серед запропонованих термінів виділіть ті, що належать до вашої фахової термінології. Визначте сферу використання інших термінів. Поясніть значення.

Субкультура, алогамія, волонтаризм, люмпен, байт, б'єф, консенсус, валідність, дебітор, деїзм, девальвація, пацифізм, інтеграл, аташе, референтна група, комунізм, комюніке, лізинг, міграція, плуралізм, девіантна поведінка, моніторинг, нація, субкультура, консенсус, гендер, прогресія, протрація, речник, тезаурус.

Завдання 9. Із фахової літератури (монографій, статей, навчальних видань) доберіть і запишіть текст (5–6 речень). Визначте стиль цього тексту, відповідь обґрунтуйте. Випишіть три терміни, схарактеризуйте їх за планом: 1) дефініція; 2) ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний); походження (власний, запозичений – з якої мови); 4) спосіб творення (для власне українських термінів).

Завдання 10. Випишіть із фахової літератури десять номенклатурних назв. Поясніть, яка відмінність між цими словами й термінами.

Завдання 11. Укладіть словник термінів вашої майбутньої професії (зразок див. у Додатку). Оформіть титульну сторінку, анотацію, рецензію, бібліографічний опис словника.

Завдання 12. Розставте наголоси в словах-термінах. Скористайтесь словником наголосів, орфографічним словником української мови та ін. Запам'ятайте правильне наголошення поданих слів.

1. Аналоговий, атиповий, багаторазовий, багатоскладовий, безрозмірний, безстроковий, бюлетень, вибірний, видання, визвольний, виливаний, вичерпний, відобразити, відсікти, усередині, громадянин, каталог, мережа, найважливіший, перепад, пізнання, пільговий, пластований, поблизу, позачасовий, позначка, показник, порядковий, послання, утруднити, феномен, форзац.

2. Бородавка, ветеринарія, видихальний, виснага, віддих, галява, горобина, граблі, грейпфрут, камка (морська трава), кишковий, кістковий, клітковий, клітковина, коліно, лососина, надкус, надлишок, пагінець, печінковий, підсліпуватий, поперековий, ріпчастий, розкупорити, слина, спина, філантропія, фотометр, фотометрія, хроматоліз, хроматометрія.

3. Асиметрія, багатоциліндровий, багат шаровий, бездротовий, видатковий, вирахування, добуток, одноразовий, одноциліндровий, перехрест, поділка, пусковий, симетрія, текстовий, тришаровий, файловий, факторинг, фольга, хронографія, хронометр, хронометрія, центнер, шрифтовий, штриховий.

Завдання 13. Прочитайте, запишіть правильні форми виділених автором слів і словосполучень.

Четверте покоління українства послуговується накинутими кліше на зразок *насос, тилосос, гайка, паяльник, міроприємства, раковина, громовідвід; перекачувати керосин, сплавляти метал, рішати задачі, приймати участь; учбовий план, торговий зал, коричневий колір, багаточисленний, магнітний, заземляти, марширувати; на протязі суток, довжиною в...* і под. Між наведеними вище прикладами й мовою сучасних “сердечок” різниця ілюзорна. Нація, яка попри сторіччя лінгвоциду спромоглася зберегти мовну неповторність, має право на власну наукову мову, узявши за взірць Чехію, Францію, Латвію, Литву, Естонію, Ізраїль, які з попелу, з небуття підняли свої мови і трепетно оберігають їх від чужинських впливів (М. Зубков).

Завдання 14. Підготуйтеся до участі в груповій грі “Мозковий штурм” із теми “Становлення української фахової мови: історія й перспективи”.

Орієнтовні питання для обговорення:

1. Проблеми фахового мовлення та шляхи їх розв’язання на сучасному етапі.

2. Особливості функціонування професійного жаргону в усному мовленні фахівців.

3. Витоки термінології вашої галузі.
4. Роль термінологічних словників (знати основні словники свого фаху).
5. Поєднання запозичених і питомих елементів у сучасній українській термінології.
6. Перспективи розвитку фахової мови вашої галузі.

Вправа 1. Утворіть можливі форми дієприкметників від наведених дієслів.

1. Активні дієприкметники теперішнього часу: співати, зітхати, квітнути, навчати, виконувати, лежати.

2. Активні дієприкметники минулого часу: опастися, засохнути, змарніти, промокнути, спочити, почорніти.

3. Пасивні дієприкметники: писати, читати, узгодити, змусити, запрягти, пекти, вразити, вертїти, пустити, загоїти, вловити, купити, зробити, зломити, розпиляти, зігнати, оспівувати, роздрукувати, реконструювати, сформулювати, запрограмувати, пороти, стиснути, колоти, замкнути, зігнути, кинути, збудувати, бити, розвинути, скосити.

Вправа 2. Перекладіть слова та словосполучення українською мовою.

1. Желаяющий, заведующий, красящий, ведущий, окружающий, служащий, соответствующий, курящий, учащийся, начинающий, соединяющий, решающий, движущийся, договаривающиеся стороны, купающиеся, отсутствующий в течение месяца, нуждающийся в помощи, исполняющий обязанности директора, моющие средства, выступающий по радио, скользящий график, действующее законодательство, вступающий в университет юноша, входящие документы.

2. В следующий раз, установлены нижеследующие факты, следующий подъезд, следующие эксперименты, скажу вам следующее, на следующий день, следующим выступает, вызываются следующие лица, следующим образом, следующий через станцию поезд, следующие из сказанного выводы, следующий советам врача пациент.

3. Дозревший, победивший, почерневший, поседевший, пожелтевший, окончивший, наболевший вопрос, вспыхнувший, помогший, засохший, извещавший звонок, разомлевший, пострадавшая сторона.

4. Анализируемый документ, обвиняемый приобретаемые навыки, применяемый в промышленности, принимаемый регулярно,

поставляемая вовремя продукция, занимаемая должность, освещаемый в прессе, употребляемый всеми, желаемый результат, несгораемый шкаф, неконвертируемая валюта.

Вправа 3. Від дієслів утворіть дієприслівники недоконаного та доконаного видів. *Зразок: читати – читаючи, прочитавши.*

Полоти, бачити, пустувати, боротись, виробляти, брати, ходити, возити, белькотати, белькотіти, нести, боятися, лазити, возити, жати, копіювати, коментувати, дивитися, везти, носити.

Вправа 4. Перекладіть активні дієприкметники українською мовою. У разі вагань звертайтеся до “Російсько-українського словника складної лексики” С. Караванського.

Сбежавший, адаптировавшийся, славящийся, меняющийся, плачущий, продавшийся, обогатившийся, возвращающийся, возвращающийся в свете, возмещающий, сражающийся, мечущийся, кажущийся.

Вправа 5. Перекладіть дієприслівникові звороти українською мовою.

Читая лёжа, внезапно выздоровев, взлетая ввысь, простясь с гостями, вернувшись домой, увидя знакомых, внимательно изучая, позаботившись об ограничениях, приветствовать стоя, фотографируя прохожих, расписавшись в журнале, учитывая обстоятельства, покупая билеты в театр, обсуждая документы, несмотря на плохую погоду, не глядя по сторонам.

Вправа 6. Виправте помилки в словах та словосполученнях.

Запитующий, подорожуючий, грающий, рахующий прибутки, головующий зборами, пануюча думка, перемігший, ріжучий інструмент, кажучий промову, захоплюющий краєвид, хвилюючі враження, початкуючий поет, ведучий архітектор, не дивлячись на об’єктивні причини, лікуючі властивості, стоя, лежа.

Вправа 7. Позначте рядок, у якому є помилка в утворенні дієприкметників:

- а) пануюча думка, висунута гіпотеза;
- б) накопичений досвід, розталий сніг;
- в) адресований парламенту запит, забутий усіма вчинок;
- г) одержана відповідь, проаналізований документ.

Вправа 8. Визначте речення, де правильно вжито дієприслівниковий зворот. Поясніть помилки.

а) Наголосивши на важливості проблеми, політологами було розроблено декілька альтернативних шляхів її вирішення.

б) Скориставшись технологією “мозкового штурму”, дайте можливість визначити якнайбільше шляхів вирішення суспільно важливої проблеми.

в) Виходячи з обов’язків судді, голови парламенту, усі ролі були розподілені між учасниками семінару.

г) Починаючи засідання секції, у мене спочатку була невпевненість у його необхідності.

Тема 12. Переклад наукових текстів фахового спрямування

ПЛАН

1. Переклад і перекладання. Суть і види перекладу.
2. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою.
3. Основні прийоми перекладу термінів. Передача власних імен і назв під час перекладу.
4. Найпоширеніші синтаксичні помилки в наукових текстах та шляхи їх усунення.

Список рекомендованої літератури

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад : [навч. посіб. для студентів філологічного напряму підготовки] / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька – Вінниця : НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Л. А. Власенко, В. В. Дубічинський, О. М. Кривець – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 101–118.
3. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения терминологии / Д. С. Лотте. – М. : Наука, 1982. – 149 с.
4. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
5. Радченко О. І. Мовна норма і варіантність в українській науковій термінології : автореф. дисер. – Х. : Харківський національний університет, 2000. – 27 с.

Контрольні питання

1. Назвіть етапи процесу перекладу тексту.
2. Чим переклад відрізняється від перекладання?
3. Схарактеризуйте основні види перекладу.
4. Що таке калька? Які існують шляхи уникнення калькування?
5. У чому полягає редагування перекладу?

Практичні завдання

Завдання 1. Перекладіть текст українською мовою.

Наука – это непрерывный поиск, столкновение мнений, научных идей. Важно, чтобы это не превращалось в столкновение личностей, а

тем более – научных коллективов. Иначе под видом развития науки, принципиальной борьбы мнений начинается утонченное сведение личных счетов, ориентация исследователей не на истину, а на межличностные отношения. Все это разъедает науку как ржавчина железо, снижает эффективность научного потенциала, создает конфликтные ситуации, негативно сказывающиеся на научной деятельности, психическом здоровье людей. Причем развитый в интеллектуальном отношении человек оперирует и более утонченными средствами, приемами нарушения профессиональной этики. Поэтому требовательность к самому себе, к коллегам, профессиональная этика в научно-педагогических коллективах должны быть самого высокого уровня (*В. Давыдов, П. Образцов*).

Завдання 2. Запишіть десять власне українських термінів вашого фаху, що не збігаються з російськими відповідниками.

Завдання 3. Випишіть терміни, рід яких під час перекладу українською мовою змінюється.

Завдання 4. Випишіть невідмінювані в українській мові фахові терміни.

Завдання 5. Запишіть переклад текстів українською мовою. Доповніть їх власними міркуваннями про переваги й недоліки машинного перекладу. Наведіть приклади.

Текст 1. Перевод – деятельность, заключающаяся в передаче содержания текста на одном языке средствами другого языка, а также результат такой деятельности. Ее теоретическим осмыслением и оптимизацией занимается дисциплина, называемая наукой о переводе и включающая в себя несколько направлений, среди которых выделяются теория перевода, анализ перевода, методика обучения переводу. Особое место занимает машинный перевод – научная и одновременно технологическая дисциплина, связанная и с наукой о переводе, и с компьютерной лингвистикой. Как и многие другие разделы прикладной лингвистики, перевод по существу междисциплинарен – он связан не только с наукой о языке, но и с литературоведением, когнитивными науками, культурной антропологией, страноведением.

Текст 2. Переводом называется процесс преобразования речевого произведения на одном языке в речевое произведение на другом языке при сохранении неизменного плана содержания, то есть значения.

Термин “план содержания” или “значение” следует понимать максимально широко, имея в виду все виды отношений, в которых находится знаковая (в данном случае языковая) единица.

О “сохранении неизменного плана содержания” можно говорить только в относительном, но не в абсолютном смысле. При межъязыковом преобразовании (как и при всяком другом виде преобразований) неизбежны потери, то есть имеет место неполная передача значений, выражаемых текстом подлинника. Стало быть, текст перевода никогда не может быть полным и абсолютным эквивалентом текста подлинника; задача переводчика заключается в том, чтобы сделать эту эквивалентность как можно более полной, то есть добиваться сведения потерь до минимума, но требовать “стоцентного” совпадения значений, выражаемых в тексте подлинника и тексте перевода, было бы абсолютно нереальным.

Завдання 6. Перекладіть тексти (за вибором) українською мовою двома способами: а) власний переклад із використанням словника; б) машинний переклад. Порівняйте обидва варіанти. Зробіть висновки.

Текст 1. Самостоятельную внешнюю политику Украина начала проводить с момента провозглашения своей независимости, то есть после принятия Верховной Радой 16 июля 1990 г. Декларации о государственном суверенитете Украины и одобрения 24 августа 1991 г. Акта провозглашения независимости Украины. В частности, в Декларации записано, что Украина как субъект международного права осуществляет непосредственные сношения с другими государствами; заключает с ними договоры; обменивается дипломатическими, консульскими, торговыми представительствами, участвует в деятельности международных организаций в объеме, необходимом для эффективного обеспечения своих национальных интересов в политической, экономической, экологической, информационной, научной, технической, культурной, спортивной сферах.

Согласно Декларации Украина выступает равноправным участником международного общения, активно содействует укреплению общего мира и международной безопасности, непосредственно участвует в общем неоевропейском процессе и европейских структурах. Она признает превосходство общечеловеческих ценностей над другими, приоритет общепризнанных норм международного права перед нормами внутригосударственного права. Как полноправный субъект международного права Украина на сегодня официально признана подавляющим большинством стран мира, отношения с которыми строятся на основе двух- и многосторонних договоров.

Данной статьей на конституционном уровне закрепляется положение о том, что, выполняя внешнеполитические функции, государство преследует цель оберегать национальные интересы и безопасность. При этом следует отметить, что Украина провозгласила еще в 1990 г. свое намерение стать нейтральным государством, которое не участвует в военных блоках и придерживается трех неядерных принципов: не принимать, не производить и не приобретать ядерное оружие.

Какой смысл вкладывается в такие понятия, как национальные интересы и безопасность государства? Национальные интересы относятся к факторам, которые обуславливают поведение и деятельность всех участников общественных отношений. Посягательство на национальные интересы покушением на основы жизнедеятельности государства и общества. Важно то, что в современных условиях основной задачей политики нашего государства, его структур является сочетание национальных интересов с сохранением мира на земле, соблюдением основных прав и свобод человека.

Текст 2. Владимир Великий (980–1015), сосредоточив в своих руках единоличную власть, начал новую эру в истории Киевской Руси. Он внедрил более конструктивную систему управления государством. В отличие от предшественников, в центр внимания он поставил не захват земель и сбор дани, а благополучие своих владений. В годы его правления Русь начала подниматься как целостное общество и государство. И в то же время, в начале правления Владимир, казалось, мало чем отличался от предшественников. Он одаривал и всячески поощрял свою многочисленную дружину, поддерживал традиционные языческие культы, ходил на непослушных вятичей и распространял свою власть на радимичей. Как и отец, Владимир назначил собственных сыновей наместниками больших городов и земель в своих владениях. То есть он устранил от власти местных князей и сосредоточил ее исключительно в руках своей династии. Владимиром была проведена военная реформа, в результате которой “племенные” военные формирования заменялись наёмными, которые набирались в южных, пограничных со степью районах.

Вместо далеких походов Владимир сосредоточился на защите собственных границ. Чтобы противостоять угрозе со стороны печенегов, он построил разветвленную сеть укреплений и ряд новых городов южнее Киева. Нарушая традицию предшественников, он обратил внимание на запад и присоединил к своим владениям земли современной Западной Украины, положив тем самым начало длительному соперничеству Руси с Польшей за этот регион. В целом Владимир установил дружественные отношения с поляками, венграми и

чехами. В основе этой новой западной ориентации лежало его стремление подчинить себе основные торговые пути. В результате этих приобретений владения Владимира значительно расширились. Площадь государства достигала 800 тыс. кв. км.

Владимир был заметной политической фигурой и на международной арене. Его брак с сестрой византийского императора принцессой Анной, заключённый под давлением Владимира (военный поход на Корсунь), сделал его равным императору.

Однако самым большим достижением в деятельности Владимира Великого было принятие христианства в 988 г. В “Повести временных лет” рассказывается, как посланники русичей, прибывшие из Константинополя, отбросили ислам за то, что он запрещал употребление алкогольных напитков и остановили свой выбор на христианстве из Византии, которое своими богатыми обрядами вызывало всеобщий восторг. У Владимира была альтернатива – христианство и ислам – две высокоразвитые на то время системы религий. Он выбирал и выбрал христианскую религию, которая по сравнению с исламом имела более утонченные способы выражения духовной, общественной и политической жизни славянского народа. С помощью христианской идеологии Владимир предполагал достичь новых, более значительных результатов в политическом и социально-экономическом развитии Киевской Руси. Поэтому он спешил с принятием христианства, о чем свидетельствует сам факт крещения. В 988 г., стремясь побыстрее окрестить свой народ, Владимир приказал загнать толпы киевлян в приток Днепра реку Почайну и там всех одновременно окрестить. Вопреки сопротивлению части людей старой веры, разрушались языческие идолы, быстро строились христианские церкви. Христианской церкви предоставлялись широкие привилегии, на ее потребности направлялась часть княжеской прибыли. В результате значительно возрос престиж династии князя Владимира среди государств, исповедующих христианскую религию. В самом Киевском государстве нововведения оказывали огромное влияние на дальнейшее развитие культурной и экономической жизни страны. Христианство способствовало развитию образования, обогащению русской культуры лучшими достижениями христианского мира. Оно способствовало появлению новых обычаев и более гуманных моральных норм в отношениях между людьми, укреплению семейных ценностей. Трудно переоценить и то, что христианство пришло в Киев не из Рима, а из Византии. Со временем, когда произошел раскол между этими двумя центрами, Киев стал на сторону Константинополя, полностью отбросив католицизм.

Текст 3. Политическая наука занимает видное место в ряду других общественных наук. Ее высокая значимость определяется важной ролью политики в жизни общества. Элементы политических знаний зародились еще в Древнем мире. Своеобразным было понимание политических процессов в Древнем Египте, Индии, Китае. Дошедшие до нас “Законы Хаммурапи” (середина XVIII в. до н. э.) свидетельствуют о том, что политическая жизнь уже в тот период была относительно развитой: имелось соответствующее административное деление общества, государственность, законодательство.

Наиболее глубокое в Древнем мире теоретическое понимание политики принадлежит греческим философам и политологам. Само слово “политика” древнегреческого происхождения (“поли” – город, государство). Греческий ученый Платон (IV в. до н. э.) в своем труде “Государство” предпринял попытку сконструировать идеальное общественное устройство. Он считал, что если закон не будет иметь силы и находиться под чьей-то властью, то государство погибнет. Его ученик Аристотель предпринял попытку разработки следующих политических категорий – государства, власти, частной собственности. Развивая идеи Аристотеля, историк и политический деятель Полибий (ок. 200–120 до н. э.) выдвинул идею разделения властей – власти царя, власти народа и власти старейшин.

Деятель эпохи Возрождения Николо Макиавелли (1469–1527) освободил политическую науку от религиозно-этической формы, уподобил политические процессы природным фактам, поставил в центр политических исследований проблему государственной власти и подчинил политическую мысль решению реальных практических задач.

В XVII в. в политику была привнесена идея “естественных прав”: свобода в убеждениях и действиях, обладание собственностью, равенство, гарантии от произвола. Концепция “общественного договора” провозглашала первоэлементом всего социального мироздания автономно существующего индивида. Совокупность индивидов, вошедшая в процессе эволюции в гражданское состояние, ради избежания неудобств и опасностей существования заключила внутри себя договор и таким путем создала государство.

Выразителями концепции “естественного права” и “общественного договора” были представители нескольких европейских стран: Б. Спиноза, Т. Гоббс, Дж. Локк, Г. Лейбниц, Ф. Прокопович, Д. Дидро и др.

В XIX в. крупный вклад в развитие политической теории внесли представители либеральной политической теории А. Токвиль и Дж. Милль. Современный облик политология приобрела во второй

половине XIX в. в связи с прогрессом социологических знаний. Научному исследованию присущи аргументированность, системность и доказательность. Политическая наука складывалась как относительно самостоятельная область общественнознания, призванная всесторонне исследовать политику, политическую жизнь, политическую сферу общества и мирового сообщества на теоретическом и на эмпирическом (прикладном) уровне. В начале XX в. процесс выделения политологии в самостоятельную академическую дисциплину в основном завершился.

Завдання 7. Дайте переклад багатозначних російських слів “область”, “граница” українською мовою. Складіть з українськими відповідниками речення.

Завдання 8. Напишіть українські відповідники російських конструкцій.

По всем правилам; по всему видно; по выполнении задания; по данным; по диагонали; по докладу; по жалобе; по закону; по идее; по количеству опытов; по имеющимся сведениям; по имени; по определенным периодам; по отношению к; по принадлежности; судить по публикациям; по размеру; по следующему графику; по результатам видно; по теме дискутировать; различаться по теме; по целым дням; при всех моих усилиях; при анализе событий; не при каких условиях; при аварии; при нажатии; при обсуждении; при подписании договора; при температуре 100 °С; ящик для писем; сосуд для воды; клавиатура для компьютера.

Завдання 9. Перекладіть українською мовою прийменникові конструкції.

Надлежащее исполнение, подвести итоги, немедленно известить, является неотъемлемой частью, повестка дня, нанести удар, по этому договору, занять первое место, как можно быстрее, сбиваться с толку, приобрести известность, сойти на нет, надлежащее исполнение, отпуск по болезни, по выходным дням, несвоевременное выполнение, смеяться над ним, по семейным обстоятельствам, называть по имени, получить в рассрочку, в девять часов, агент по снабжению, вызвать по делам службы, мероприятия по улучшению быта, звонить по телефону, высылать по адресу, при участии, в знак благодарности, принимать во внимание.

ТЕМА 13. Особливості редагування наукових текстів

ПЛАН

1. Сутність редагування. Літературне редагування як наукова дисципліна: історія та сучасність.
2. Методологічні основи редагування. Структура об'єкта редагування.
3. Помилки, види помилок.
4. Методи редагування (методи контролю й виправлення).
5. Нормативна база редагування.

Список рекомендованої літератури

1. Базанова А. Е. Литературное редактирование : учеб. пособие / А. Е. Базанова. – Ч. 1. – М. : Изд-во РУДН, 2006. – 105 с.
2. Голуб И. Б. Конспект лекций по литературному редактированию / И. Б. Голуб. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 432 с.
3. Иванченко Р. Г. Літературне редагування / Р. Г. Иванченко. – 2-ге вид. – К. : Вища школа, 1983. – 368 с.
4. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2005. – 304 с.
5. Мильчин А. Э. Методика редактирования текста / А. Э. Мильчин. – М. : Логос, 2005. – 524 с.
6. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2006. – 416 с.
7. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.
8. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования / Н. М. Сикорский. – М. : Высшая школа, 1980. – 328 с.
9. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практичний посібник / М. Тимошик. – К. : НВЦ НКМ, 2006. – 559 с.

Контрольні питання

1. Що є основною метою процесу редагування?
2. Що таке едитологія? Що сприяло виникненню цього поняття?
3. Які є види редагування?
4. Як ви розумієте нормативне й творче редагування? Оволодіння яким, на вашу думку, є більш важливим?
5. Які тексти не підлягають редагуванню? Чому?
6. Назвіть основні види помилок.

7. Які норми редагування потрібно враховувати під час роботи з текстом?

8. Як ви розумієте поняття “компенсаційне” й “некомпенсаційне виправлення”?

9. Назвіть основні порушення фактологічної системи тексту.

10. Які причини фактичних неточностей та недостовірності фактологічного матеріалу?

11. Окресліть основні прийоми перевірки фактичних неточностей та недостовірності фактологічного матеріалу.

12. Які є винятки щодо правил цитування?

13. Чи дотримуються в Україні юридичних норм редагування?

14. Із чого складається структура текстової та нетекстової частини оригіналу?

15. Яка структура таблиці?

16. Окресліть основні види редакторського аналізу тексту.

Практичні завдання

Завдання 1. Зредагуйте речення, визначте вид помилки.

1. В Україні вчора відбулися мітинги в Житомирі, Харкові та Донецьку. Туди прибули Президент України та прем'єр-міністр.

2. В аварії загинули польський президент Лех Качиньський і ще 87 пасажирів і 8 членів екіпажу, які прямували на пам'ятні заходи до Катині.

3. Найдовша річка світу – Ніл.

4. На дверях газетного кіоску висить об'ява: “Зачинено на 1 годину”.

5. Вбити не можна помилувати.

6. На футбольному матчі між командами Арсенал та Баварія одержав перемогу останній клуб із рахунком 3:1.

7. Столиця Голландії – Амстердам. У Нідерландах помірний клімат.

8. Євгеній Гордієнко обійняв перше місце в конкурсі читців.

Завдання 2. Зредагуйте тексти. Визначте методи контролю, завдяки яким виявлено помилки, типи цих помилок та методи виправлення. За потреби зредагуйте оригінал.

Оригінал	Текст для редагування
1. http://ru.wikipedia.org/wiki/Перевод Перевод – деятельность по интерпретации смысла текста на одном языке (исходном	1. Переклад – діяльність з інтерпретації сенсу тексту на одній мові (вихідному мові

<p>языке [ИЯ]) и созданию нового, эквивалентного текста на другом языке (переводящем языке [ПЯ]).</p> <p>Изначально перевод выполнялся исключительно человеком, но были попытки автоматизировать и компьютеризировать перевод текстов на естественных языках (машинный перевод (англ. MT – Machine Translation)) или использовать компьютеры в качестве вспомогательных средств при переводе (автоматизированный перевод (англ. CAT – computer aided translation)).</p> <p>Целью перевода является установление отношений эквивалентности между исходным и переводным текстом (для того, чтобы оба текста несли в себе одинаковый смысл). Эти ограничения включают контекст, правила грамматики исходного языка, традиции письма, его идиомы и т. п.</p>	<p>[ИЯ]) і створенню нового, еквівалентного тексту іншою мовою (переводящем мові [ПЯ]).</p> <p>Спочатку переклад виконувався винятково людиною, але були спроби автоматизувати і комп'ютеризувати переклад текстів на природних мовах (машинний переклад (англ. MT – Machine Translation)) або використовувати комп'ютери в якості допоміжних засобів при перекладі (автоматизований переклад (англ. CAT – computer aided translation)).</p> <p>Метою перекладу є встановлення відносин еквівалентності між вихідним і перекладним текстом (для того, щоб обидва тексти несли в собі однаковий зміст). Ці обмеження включають контекст, правила граматики вихідного мови, традиції письма, його ідіоми і т. п.</p>
<p>2. http://library.durov.com/Komissarov-089.htm</p> <p>Несмотря на то, что наука о переводе сравнительно молода, теоретические работы в области перевода весьма многочисленны и трудно обозримы. Особенно обширна литература, в которой переводческая проблематика рассматривается с позиций современного языкознания. Результаты лингвопереводческих исследований создают научную основу для разработки программы</p>	<p>2. Незважаючи на те, що наука про переведення порівняно молода, теоретичні роботи в галузі перекладу дуже численні і важко доступні для огляду. Особливо обширна література, в якій перекладацька проблематика розглядається з позицій сучасного мовознавства. Результати лінгвопереводческіх досліджень створюють наукову основу для розробки програми підготовки майбутніх</p>

<p>подготовки будущих переводчиков, а изучение лингвистической теории перевода составляет важную часть этой подготовки.</p> <p>Овладение теоретическим богатством современной науки о переводе предполагает предварительное знакомство с ее лингвистическими основами и главными разделами. Эту цель и преследует цикл лекций, о котором шла речь. Следует учитывать, что лекции цикла – это своего рода введение в лингвистическое переводоведение, и они не могут претендовать на сколько-нибудь подробное изложение рассматриваемых языковедческих и переводоведческих концепций.</p>	<p>перекладачів, а вивчення лінгвістичної теорії перекладу складає важливу частину цієї підготовки.</p> <p>Оволодіння теоретичним багатством сучасної науки про перекладання передбачає попереднє знайомство з її лінгвістичними основами та головними розділами. Цю мету і переслідує цикл лекцій, про який йшла мова. Слід враховувати, що лекції циклу – це свого роду введення в лінгвістичне перекладознавство, і вони не можуть претендувати на скільки докладний виклад розглянутих мовознавчих і перекладознавчих концепцій.</p>
<p>3. http://do-you-speak.ru/lost-love</p> <p>These things happened to me nearly ten years ago. I lived in a city, but the city was hot in summer. I wanted to see the country. I wanted to walk in the woods and see green trees.</p> <p>I had a little red car and I had a map, too. I drove all night out into the country. I was happy in my car. We had a very good summer that year. The country was very pretty in the early morning. The sun was hot, and the sky was blue. I heard the birds in the trees.</p>	<p>Все це відбувалося з мене майже десять років тому. Я жив у місті, але місто було жарко влітку. Я хотів побачити країну. Я хотів ходити в ліс і побачити зелені дерева.</p> <p>У мене був маленький червоний автомобіль, і я була карта, теж. Я їхав всю ніч за місто. Я був щасливий у моїй машині. У нас був дуже хороший влітку того ж року. Країна була дуже красива рано вранці. Сонце припикало, і небо було синім. Я чув птахів на деревах.</p>

<p>And then my car stopped suddenly.</p> <p>‘What’s wrong?’ I thought. ‘Oh dear, I haven’t got any petrol. Now I’ll have to walk. I’ll have to find a town and buy some petrol. But where am I?’</p> <p>I looked at the map. I wasn’t near a town. I was lost in the country.</p> <p>And then I saw the girl. She walked down the road, with flowers in her hand. She wore a long dress, and her hair was long, too. It was long and black, and it shone in the sun. She was very pretty. I wanted to speak to her, so I got out of the car.</p>	<p>А потім моя машина раптом зупинилася.</p> <p>“Що сталося?” Подумав я. “Боже мій, у мене немає ніяких бензин. Тепер мені доведеться ходити. Я повинен буду знайти місто і купити трохи бензину. Але де я?”</p> <p>Я подивився на карту. Я не був поруч з містом. Я був втрачений в країні.</p> <p>А потім я побачив дівчину. Вона йшла по дорозі, з квітами в руках. Вона була одягнена в довгу сукню, а її волосся було довге, теж. Це було довго і чорний, і це світило сонце. Вона була дуже хороша. Я хотів поговорити з нею, так що я вийшов з машини.</p>
--	---

Завдання 3. З’ясуйте види помилок у текстах, виправте. Визначте метод виправлення.

“Книга рекордів Гіннеса”

Не рахуючи книг, які не підпадають під закон про авторське право (Біблія і Коран), світовим бестселлером являється "Книга рекордів Гіннеса", вперше надрукована кампанією "Гінес Супер-лативз" у жовтні 1855 р. Книга виходила на 370 мовах, і до червня 1998 р. було продано більше 81 млрд. примірників. В 1759 році Артур Гінесс заснував пивоварний завод у Сент-Джеймсі (Гейт, Дублін), який до 1833 року став найкрупнішим в Ісландії. В 1886 р. фірма "Артур Гіннес Сан енд К" перебралася в Лондон, а до 30-х років нашого століття володіла вже двома пивовареними заводами в Британії і виробляла свій особливий сорт темного міцного пива - портер стаут. Скрізь висіли рекламні плакати "Гіннес корисний для вас", "Гіннес - ваша сила", "Висока якість - це Гіннес". Гіннес був єдиним сортом пива, який був в кожній пивній, але в дійсності кампанії не належав жоден цей паб, за винятком Касл Інн на фермі в Бодіемі (Сассекс), де вирощувався хміль. Тому компанія завжди була в пошуку нових рекламних ідей. Після

року напруженої праці 27 серпня 1955 року вийшов перший примірник 100-сторінкової книги. Успіх був миттєвим, і до Різдва книга стала бестселером.

Наймолодший міністр.

2010 року Міністерство у справах сім'ї та молоді України очолив 29-річний Ю.О.Павленко. Чи був він наймолодшим міністром в історії сучасної України? У 1968 р. міністром будівництва і експлуатації автомобільних доріг став М.П.Шульгін (1930–1995), тобто на той час йому виповнилося 38 років. У такому ж віці в 1999 р. міністром економіки був призначений В. М. Пинзенік (нар. 1964 р.). В 1998 р. міністром зовнішніх економічних зв'язків було призначено С.Г.Осику (нар. 1944 р.), тобто у віці 29 років. (За матеріалами періодики та Книгою рекордів України)

Завдання 4. Зредагуйте речення. Визначте, які норми сучасної української літературної мови порушуються.

1. Політика – саме цікаве мистецтво, що містить в собі наступні суб'єкти, як особистість, організація та соціальна група.

2. Політика охоплює зараз слідуючі елементи, як сукупність органів законодавчої, виконавської та судової гілки влади.

3. Існування профспілкового комітета забезпечує охорону прав любой діяльності.

4. Кожний громадянин України може прийняти участь у політичному житті країни.

5. У минулому році на Україні виборча компанія пройшла на вищому рівні.

6. Зігмунд Фрейд рахує, що у політиці завжди треба діяти правильно та виважено, не полагаючись на інтуїцію.

7. Голова зборів сказав, що сьогодні на повісті денній слідуючі питання.

8. Директор приймає по службових справах з трьох годин.

9. Директор прийде пів другої.

10. Вибачаюсь, я хотів поговорити на рахунок пенсії.

11. До характеристики прикладається атестат та справка з місця роботи.

12. Попередня продаж акцій АТ “Приватбанк” розпочнеться на слідуючій неділі.

13. Моя думка співпала з висновками журі.

14. У нашому магазині ви можете купити товари у розстрочку.

15. Засідання профспілкового комітета відбудеться на слідуючій неділі.

16. Підписка на газети і журнали вже розпочалася.

17. Великий об'єм матеріалу треба вивчити, щоб здати залік.

18. У прошлому році виборча компанія пройшла організовано.

19. Мій адресат помилився і надіслав листа за старим адресом.

20. Я і мої колеги рахуємо, що розклад треба скласти по-другому.

Завдання 5. Зредагуйте словосполучення (там, де треба).

<ul style="list-style-type: none">– прийняти участь– повістка дня слідуюча– проводити міроприємства– згідно Закону “Про освіту”– вільна вакансія– підняти питання– прийняти міри– вірна відповідь– замісник директора по кадровій роботі– співпадає з відпусткою– заказний лист– документ включає важливі відомості– жильці будинку– виключити світло– відповідно з постановою– моя автобіографія– діюче законодавство– нанести збитки– чотири місяця– сказано на мій адрес– чужа біль– на протязі двох тижнів– по цій причині– акціонерські внески	<ul style="list-style-type: none">– інформативні бюлетні– кваліфіковане журі– зворотний зв’язок– випусувати газети і журнали– напрямок діяльності– тактичні зауваження– займає посаду бухгалтера– пробачте мене– прийти до згоди– грошові засоби– Міністерство Фінансів України– Міністр фінансів України– купити у розстрочку– завідувач відділом– святкова відкритка– весела ярмарка– відкрити вікно– за відсутністю доказів– враження про зустріч– самий кращий– углова кімната– про п’ятидесяти учасників– наказати Клименкові Леоніду– шановний Іллю Григоровиче– робочий телефон– ведуча фірма
--	---

Завдання 6. Прочитайте речення, визначте помилки. Усно запропонуйте правильний варіант.

1. Верховна Рада України – виконавчий орган державної влади України, який складається з чотирьохста п'ятидесяти народних депутатів, вибраних строком на п'ять років.

2. Закон вступив в силу з моменту його підписання на минулому тижні.

3. Я вибачаюсь за те, що в моєму виступі зустрічаються помилки, та розраховую, що Ви згідно діючого законодавства підтримаєте мою пропозицію.

4. В цьому році два кандидата на пост мера Миколаєва не подали своїх заявок і не змогли прийняти участь у виборній кампанії.

5. Після виступу самого видатного історика м. Херсону Валентина Забудько, куди були запрошені всі бажаючі, було задано багато питань.

Завдання 7. Зредагуйте тексти.

Текст 1. Наша держава, як транзитна країна, не є виключенням зпоміж решти пост-соціалістичних країн щодо політичної участі. Однією з найбільш поширеніших форм політичної участі на Україні є участь у діяльності політичних партій, яка регулюється Конституцією України та законом “Про політичні партії”. Згідно вище вказаних діючих законодавчих актів України, на грудень 2006 р. було зареєстровано 135 політичних партій, які діяли згідно уставів та програм. В уставах політичних партій закріплені наступні положення: порядок вступу в партію та зупинення членства у них; порядок проведення зборів, механізми забезпечення участі партії у виборній кампанії та керівництва депутатами-партійцями, вибраними до Верховної ради України; визначення основних принципів партійної діяльності та норми внутрішньо-партійної демократії.

Аналіз статутів політичних партій свідчать про домінування у структурній побудові наступної низки елементів: первинні осередки (організації) партії; райони, райони в містах, міські осередки партії; обласні, Кримська республіканська, Київська та Севастопільська міські організації партії (регіональні); керуючі та центральні органи партії.

Всі структурні утворення, що передбачені уставом партії, використовують назву політичної партії з доповненнями які визначають їхнє місце в організаційній структурі політичної партії, а також символіку та атрибутику партії. У статутах політичних партій

визначені функції любого органу структури: організаційна, ідеологічна, забезпечення.

Текст 2. Після зруйнування підґрунтя воєнно-козацького устрою на Україні у II половині 18 ст. російський царат був змушений погодитись на існування уламків Українського козатства з огляду на військово-стратегічні потреби кінця 18 – першої половини 19 ст. Причому помічаємо не лише збереження козацьких військ в прикордонній імперії, але й короткочасне оновлення козацьких формувань в надніпрянській Україні – на землях минувшої Гетьманщини. Тимчаслвіть існування козацьких формувань в надніпрянській Україні зумовлювалась, як цілеспрямованим наступом на “примару” українського сепаратизма та послідовною уніфікацією у межах Російської імперії, так і потребами централізації українського життя.

У історіографії для дослідження любого явища козатства джерельним підґрунтям стають матеріали дореволюційних збірок і нормативних актів, окремі положення та устави козацьких військ. На сьогоднішній день в Україні та поза її межами наявна джерельна база забезпечує достатню ймовірність виводів про засади воєнно-адміністративного устрою козаків.

У працях науковців, що досліджували історію українських козацьких формувань 19 ст. помічаємо змістовний аналіз функціонування окремого козацького війська з врахуванням суспільно-політичної ситуації. Не дивлячись на хронологічну ширину, дослідники обмежуються історією окремого угруповання лише на протязі короткого етапу зокрема тим, що діяли на протязі 16–18 ст.

Завдання 8. Вимовте наведені слова з правильним наголосом. Якщо можливі два наголоси, поясніть їхні функції.

Навчання, запитання, видання, засідання, зобов’язання, покликання, прийняття, покаяння, знання, вчення, дециметр, кілометр, барометр, анонім, паронім, прошу, український, колос, типовий, орган, громадянин, римлянин, атлас, мабуть, років, помилка, рукопис, рукописний, жалоба, філантропія, громадський, заняття, отаман, медикамент, визвольний.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 3

1. Терміном називається:

- а) розділ лексики, що охоплює терміни різних галузей науки, техніки, мистецтва;
- б) слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини;
- в) слово та словосполучення, властиве мовленню певної професійної групи людей;
- г) лексика, що перебуває на межі літературного вжитку й часто виходить за межі літературної мови.

2. Позначте варіант, у якому всі слова належать до термінів:

- а) аорта, аналіз, дискурс;
- б) генератор, учитель, синус;
- в) простір, полум'я, іменник;
- г) сум, евфонія, кислота.

3. Позначте варіант, у якому вжито професіоналізм:

- а) плюралізм;
- б) конфіденційний;
- в) задебетувати;
- г) лімітувати.

4. Укажіть варіант, у якому вжито номенклатурну назву:

- а) півострів;
- б) важіль;
- в) валюта;
- г) Чорноморський державний університет імені Петра Могили.

5. Зазначте варіант, у якому подано жанрові різновиди науково-інформативного підстилю наукового стилю:

- а) інструкції, патенти, авторські свідоцтва;
- б) наукові звіти, угоди про наукову співпрацю, довідки про впровадження результатів наукового дослідження;
- в) статті, дисертації, монографії;
- г) реферати, анотації, рецензії.

6. Сукупність термінів певної галузі науки називають:

- а) терміносистемою;
- б) термінознавством;
- в) кодифікацією;
- г) стандартизацією.

7. Зазначте варіант, у якому всі терміни належать до загальнонаукових:

- а) мовознавство, система, правка;
- б) приватна власність, синтез, мовна система;
- в) резолюція, імпорт, асиміляція;
- г) теорія, тенденція, закон.

8. Правильно оформлено бібліографічний опис джерела в рядку:

- а) Петренко Н. Політико-правові системи: світ і Україна / Наталія Петренко // Український соціум. – 2014. – № 3. – С. 127–133.
- б) Петренко Н. Політико-правові системи : світ і Україна. // Український соціум. – № 3. – 2014. – С. 127–133.
- в) Петренко Н. Політико-правові системи: світ і Україна. / Наталія Петренко // Український соціум – 2014. – № 3. – с. 127–133.
- г) Петренко Н. Політико-правові системи: світ і Україна / Н. Петренко // Український соціум – 2014 р. – № 3. – С. 127–133.

9. Правильно оформлено бібліографічний опис джерела в рядку:

- а) Дзюбо І. С. Молодіжна політика: проблеми і перспективи / І. С. Дзюбо, К. М. Левківський. – Київ: “Вища школа”, 2013. – 315 С.
- б) Дзюбо І. С., Левківський К. М. Молодіжна політика: проблеми і перспективи. – Київ : Вища школа”, 2013. – 315 с.
- в) Дзюбо І. С. Молодіжна політика: проблеми і перспективи / І. С. Дзюбо, К. М. Левківський. – Київ : “Вища школа”, 2013. – 315 С.
- г) Дзюбо І. С. Молодіжна політика: проблеми і перспективи / І. С. Дзюбо, К. М. Левківський. – Київ : Вища школа, 2013. – 315 с.

10. Правильно оформлено бібліографічний опис джерела в рядку:

- а) Європейський союз: словник-довідник / [ред.-упоряд. Марченко М.]. – 2-ге вид., оновл. – Київ : “Наукова думка”, 2006. – 138 С.
- б) Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид., оновл. – К. : Наукова думка, 2006. – 138 с.
- в) Європейський союз: Словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – друге вид., оновл. – К. : Наукова думка. – 2006. – с. 138.
- г) Європейський Союз : Словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид., оновл. – К.: “Наукова думка”, 2006, 138 С.

11. Основними ознаками тексту є:

- а) цілісність, зв'язність, інформативність, завершеність, членованість;
- б) монологічність, послідовність, комунікативність, алогічність;
- в) експресивність, правильність, упорядкованість, інтертекстуальність;
- г) стандартизація, темпоральність, комунікативна цілісність, кодифікація.

12. Визначте спосіб творення терміна “капіталодефіцитні країни”:

- а) вторинна номінація;
- б) запозичення;
- в) синтаксичний;
- г) словотвірний.

13. Систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовців на правильне їх використання, називається:

- а) стандартизацією;
- б) термінологізацією;
- в) кодифікацією;
- г) візуванням.

14. Вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни або в межах групи країн, що є обов'язковим для вживання в офіційних, наукових, ділових, виробничих текстах, називається:

- а) стандартизацією;
- б) термінологічністю;
- в) кодифікацією;
- г) візуванням.

15. Укажіть термін, який відповідає визначенню: “Стереотипне сполучення слів, що використовується в стандартних мовних ситуаціях”:

- а) дефініція;
- б) кліше;
- в) калька;
- г) варваризм.

16. Позначте рядок, у якому всі слова мають наголос на другому складі:

- а) довідник, показник;
- б) разом, центнер;

- в) каталог, учення;
- г) сантиметр, грошей.

17. Визначте, у якому варіанті слово має подвійний наголос:

- а) черговий;
- б) ознака;
- в) квартал;
- г) вахтер.

18. Визначте, у якому слові порушено акцентуаційну норму:

- а) бюлетень;
- б) сільськогосподарський;
- в) недоторканність;
- г) листопад.

19. З'ясуйте, з яким іменником може сполучатися прикметник “воєнний(-а)”:

- а) комісаріат;
- б) стратегія;
- в) квиток;
- г) одяг.

20. Визначте іменник, з яким може сполучатися прикметник “музикальний”:

- а) магазин;
- б) конкурс;
- в) слух;
- г) інструмент.

21. Виберіть рядок, у якому обидва слова можна поєднати за змістом зі словом *відношення*?

- а) ринкові, диктаторські;
- б) міждержавні, особисті;
- в) службові, правові;
- г) геометричні, математичні.

22. Визначте, яке словосполучення не відповідає нормам сучасної української літературної мови:

- а) зворотний зв'язок;
- б) кваліфіковане журі;
- в) чинне законодавство;
- г) інструмент.

23. З'ясуйте, у якому варіанті не порушено лексичних норм сучасної української літературної мови:

- а) відкрити підручник на другій сторінці;
- б) відкрити очі;
- в) відкрити нове підприємство;
- г) відкрити квартиру.

24. З'ясуйте, у якому варіанті не порушено лексичних норм сучасної української літературної мови:

- а) перевести статтю;
- б) перевести гроші поштою;
- в) перевести англійською мовою;
- г) перевести через дорогу.

25. З'ясуйте, у якому рядку в усіх словах порушено орфографічні норми сучасної української літературної мови:

- а) м'юзик-хол, транс-європейський, різьб'яр.
- б) Мін'юст, пів-Європи, трьохетапний;
- в) п'єдестал, зв'ялити, торф'яний;
- г) адью, ад'ютант, рантьє.

26. Зазначте варіант, у якому в перекладі українською мовою в усіх словах залишається подвоєння (подовження):

- а) колектив, манна, прогресс;
- б) суффикс, вилла, целлюлоза;
- в) Голландия, юннат, тонна;
- г) ванна, нетто, аттестат.

27. Позначте рядок, у якому в усіх словах іношомовного походження відбувається подвоєння:

- а) Рус...о, мул...а, пен...і, барок...о;
- б) Кас...андра, мадон...а, антен...а, ван...а;
- в) Марок...о, ан...али, Калькут...а, гол...андський;
- г) Брюс...ель, Одіс...ей, контр...еволюція, трас...а.

28. Укажіть варіант, у якому правильно написано складні прикметники:

- а) електросиловий, суспільнокорисний, сільськогосподарський, електронно-обчислювальний, м'ясо-молочний;
- б) північно-західний, одноразовий, вище зазначений, загальнодержавний, м'ясо-заготівельний;

- в) агропромисловий, військово-спортивний, матеріально-технічний, матеріальновідповідальний;
- г) загальноосвітній, машинобудівний, нижчепідписаний, молочно-білий, діаметрально протилежний.

29. Виберіть рядок, у якому всі складні слова написано правильно:

- а) багатопартійність, загально-національний, фінансово-валютний;
- б) південноукраїнський, міні-дослідження, низькорентабельний;
- в) екс-віце-прем'єр-міністр, діаметрально-протилежний, жовто-блакитний;
- г) іконографія, лейб-гвардія, гео-політика.

30. Позначте рядок, у якому під час творення прикметників в усіх словах буде відбуватися спрощення на письмі:

- а) користь, проїзд, совість;
- б) область, якість, злість;
- в) честь, пестити, президент;
- г) радість, турист, швидкість.

31. З'ясуйте, у якому рядку в написанні власних назв допущено помилку:

- а) Чорноморський Державний Університет імені Петра Могили, Майдан Незалежності;
- б) Золоті ворота, Комуністична партія України;
- в) Президент України, президент ПП "Прогрес";
- г) Друга світова війна, міністр освіти і науки України.

32. Виберіть рядок, у якому в написанні власних назв не допущено помилок:

- а) Бароко, Новий Рік;
- б) Свято Перемоги, Республіка Білорусь;
- в) Празька конференція, Національний Банк України;
- г) Організація об'єднаних націй, Орден дружби народів.

33. Позначте рядок, у якому порушено правила вживання великої літери:

- а) Китайська Народна Республіка, Тимчасовий уряд;
- б) Конституційний суд України, депутат Верховної Ради України;
- в) лауреат Національної премії України, вулиця Адмірала Макарова;
- г) вулиця Ярославів Вал, День науки.

34. Визначте варіант, у якому всі імена по батькові утворено правильно:

- а) Андрійович, Вікторович, Петрівна;
- б) Віталієвич, Михайлівна, Сергієвич;
- в) Романович, Ігорович, Анатолієвна;
- г) Дмитрівна, Якович, Григорієвич.

35. З'ясуйте, у якому варіанті імена по батькові написані неправильно:

- а) Андріївна, Савич, Миколович;
- б) Іллїч, Миколайович, Кузьмівна;
- в) Данилівна, Сергієвна, Олександрович;
- г) Лукич, Григорович, Ігорівна.

36. Зазначте, у якому рядку немає помилок під час утворення імен по батькові:

- а) Мирославович, Андрійович, Альбертівна;
- б) Максимівна, Віталієвич, Степанович;
- в) Олексієвич, Михайлівна, Вікторович;
- г) Юрієвич, Ігорович, Віталіївна.

37. З'ясуйте, у якій групі слів чи в скількох групах усі іменники належать до одного граматичного роду:

- а) тюль, Дніпро, шимпанзе;
- б) рандеву, ківі (фрукт), Ай-Петрі;
- в) манто, бра, Сибір;
- г) Ріо-де-Жанейро, меню, путь.

38. Визначте рядок, у якому правильно узгоджено прикметники з іменниками у формі роду:

- а) математична степінь, відоме амплуа;
- б) новорічна розпродажа, величезний какаду;
- в) сильний нежить, маленький поні;
- г) головна біль, сучасний Токіо.

39. Визначте речення, у якому правильно узгоджено аббревіатури з дієсловами минулого часу:

- а) МВФ повідомило про подальші надходження інвестицій.
- б) ООН не ухвалили рішення щодо миротворців у Сирії.
- в) Миколаївська ДПС полегшила правила проходження техогляду.
- г) Учора ЗМІ повідомило про результати виборів Президента України.

40. Позначте рядок, у якому допущено помилки у вживанні іменників у родовому відмінку однини:

- а) метра, Донбаса, паспорту;
- б) болю, принтера, комплекту;
- в) капіталу, брелока, компаса;
- г) світогляду, диплома, внеску.

41. Укажіть рядок, у якому всі слова в родовому відмінку однини мають закінчення -у, -ю:

- а) конус, університет, футбол;
- б) Буг, спирт, квадрат;
- в) Крим, азот, шампунь;
- г) граніт, гуртожиток, тролейбус.

42. Визначте варіант, у якому закінчення іменників у родовому відмінку вжито не за правилами українського правопису:

- а) опису, комп'ютера, трикутника;
- б) Парижу, Кіпра, четверга;
- в) долара, радіуса, хору;
- г) мільйона, анархізму, синтезу.

43. Визначте, у якому варіанті правильно утворено звертання:

- а) шановний Анатолію Анатолійовичу;
- б) шановний Анатолію Анатолійовиче;
- в) шановний Анатолій Анатолійович;
- г) шановний Анатоліє Анатолійовичу.

44. Виберіть рядок, у якому варіанті неправильно утворено кличний відмінок іменників:

- а) Максиме Івановичу, Сергію, тату;
- б) товаришу Віталію, добродію бригадире;
- в) пане голово, шановний учителю;
- г) Іллю Володимировичу, Василю Васильовичу.

45. З'ясуйте, у якому рядку в усіх словах подано правильні форми кличного відмінка іменників:

- а) Ігорє Петрович, пане директор, пані директорє;
- б) Зоряно Йосипівно, пане викладачу, Андрію;
- в) Геннадію Леонідовичє, Володю, Настю;
- г) Колего Іванишин, Ігор Петрович, пан профєсор.

46. Укажіть, у якому реченні не допущено помилок під час відмінювання власних назв:

- а) Гнатюка Оксани Євгенівни не було в кабінеті.
- б) Поїхати у відрядження з Максимчуком Сергієм Віталійовичом.
- в) Відбулася зустріч Іванчук Валерія з Венгерак Євгенією.
- г) Переказати гроші Панібудьласці Ірині Василівні.

47. Визначте, у якому варіанті допущено помилку під час відмінювання власних назв:

- а) напишіть Ганні Іллівні Щербак;
- б) документи Ірини Віталіївни Черненко;
- в) подарували Юрію Опанасовичу Іваньо;
- г) зустрілися з Анатолієм Павловичем Коломійцем.

48. З'ясуйте, у якому рядку вжито правильні форми власних назв:

- а) зустріч Курило Юрія Васильовича з Пилипчуком Іваном Петровичем;
- б) виступ Тимошенко Юлії Володимирівної;
- в) написати запрошення Чайки Віктору Андрієвичу;
- г) переказати вітання Столярчук Світлані Сергіївні.

49. Виберіть рядок, у якому правильно утворено всі прикметникові форми:

- а) самий креативний викладач, найбільш цікава лекція-експеримент;
- б) більш відверті висловлювання, більш відповідальніший лаборант;
- в) найбільш ефективні результати пошуку, найперспективніший студент;
- г) найвищий рівень розвитку, прибуток більший витрат.

50. Визначте речення, у якому неправильно вжито форму прикметника:

- а) Цьогорічний бюджет менш реальний від минулорічного.
- б) Із кожним роком студенти надають перевагу більш сучасним методам навчання.
- в) Тут працювали найкращі фахівці підприємства.
- г) Нова інформація вірогідніше за попередню.

51. Укажіть рядок, у якому подано правильний варіант родового відмінка числівника 678:

- а) шестиста сімдесяти восьми;
- б) шестиста семидесятьох восьмих;

- в) шестисот сімдесятьох вісьмох;
- г) шестисот семи десяти восьми.

52. Визначте речення, у якому правильно вжито числівник:

- а) Текст складається з восьми тисяч семиста п'ятдесяти знаків.
- б) Допомогти ста дев'яносто трьом ветеранам.
- в) Урожай зібрано на восьмиста восьмидесяти шести гектарах.
- г) Привітання розіслано вісімдесятьом чотирьом особам.

53. Визначте речення, у якому правильно вжито числівник:

- а) Із сімастами шістдесятма чотирьма студентами відбулася зустріч представників місцевої влади.
- б) На шестиста вісімдесяти п'яти гектарах заповідника жили рідкісні тварини.
- в) Двомстам сімдесятьом вісьмом студентам вручили дипломи.
- г) Менше семидесяти шістьох днів залишилося до кінця навчального року.

54. Зазначте, у якому варіанті числівник з іменником узгоджено правильно:

- а) чотири корпуси, двадцять сім кілограмів, тридцять три номери;
- б) три дослідника, два з половиною сантиметра, півтори гривні;
- в) сорок два долара, три з половиною мільйони, два комп'ютера;
- г) одна третя кілометра, три гаманця, два з половиною років.

55. Визначте рядок, у якому під час узгодження числівника з іменником допущено помилки:

- а) чотири громадянина, сто сімдесят чотири дні;
- б) двадцять два з половиною відсотка, двадцять двоє друзів;
- в) три президенти, два фахівці;
- г) чотири модулі, вісімнадцять монографій.

ПІДСУМКОВІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1

1. Словами або словосполученнями, що позначають поняття певної галузі знань чи діяльності людини та мають такі ознаки, як системність, точність, нейтральність, відсутність синонімів, наявність дефініції, є:

- а) книжні слова;
- б) терміни;
- в) професіоналізми;
- г) плеоназми.

2. Друкована стандартна форма документа з реквізитами, що містять постійну інформацію – це:

- а) документ;
- б) бланк;
- в) формуляр-зразок;
- г) реквізит.

3. Документи, які закріплюють функції, обов'язки та права організації, закладу або установи протягом тривалого терміну, називаються:

- а) розпорядчими;
- б) кадровими;
- в) організаційними;
- г) особовими.

4. Установіть, що називають змінним реквізитом, який містить інформацію про подальшу роботу з документом:

- а) гриф погодження;
- б) резолюцію;
- в) візу;
- г) гриф затвердження.

5. Документи, що містять інформацію про особовий склад організації, закладу чи установи, називаються:

- а) організаційними;
- б) інформаційно-довідковими;
- в) розпорядчими;
- г) документами з кадрово-контракткових питань.

6. Визначте, які є види заяв за походженням:

- а) прості й складні;
- б) внутрішні й зовнішні;
- в) службові й особисті;
- г) періодичні й разові.

7. Зазначте, як називаються конкретні мовленнєві дії під час спілкування, спрямовані на реалізацію стратегії й досягнення комунікативної мети:

- а) тактика спілкування;
- б) інтерактивна презентація;
- в) перемовини;
- г) риторичні дії.

8. Мовний стиль – це:

- а) різновид національної мови, що є засобом спілкування в географічно обмежених колективах;
- б) сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і метою висловлювання;
- в) властивий художникові слова чи іншому носієві мови стиль, що є об'єктом дослідження лінгвістів;
- г) правильність написання слів відповідно до останнього видання “Українського правопису”.

9. Доповніть речення: “Об’єктивність, логічна послідовність, переконливість, доказовість, ясність викладу й точність опису, уніфікація та стандартизація є ознаками ... стилю”:

- а) офіційно-ділового;
- б) публіцистичного;
- в) наукового;
- г) художнього.

10. До мовних особливостей конфесійного стилю належить:

- а) синтез елементів наукового, офіційно-ділового, художнього та розмовного стилів;
- б) наявність стилістично нейтральної лексики;
- в) насиченість суспільно-політичними та соціально-економічними термінами, гаслами, закликами;
- г) суто церковна термінологія, наявність архаїзмів, застосування непрямого порядку слів.

11. Правильне вживання слів у властивому їм значенні регулює ... норма:

- а) акцентуаційна;
- б) орфографічна;
- в) лексична;
- г) стилістична.

12. Доповніть речення: "... функція мови полягає в тому, що мова є своєрідним засобом пізнання навколишнього світу й накопичення досвіду суспільства":

- а) ідентифікаційна;
- б) комунікативна;
- в) гносеологічна;
- г) номінативна.

13. Мовна політика – це:

- а) ситуація взаємодії різних мов чи різних форм існування однієї мови в певній державі з огляду на їхню функціональну специфіку й ареал поширення;
- б) система засадничих нормативних постанов, які ґрунтуються на компетентному оцінюванні мовної ситуації в країні;
- в) система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин у державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі;
- г) галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи.

14. Особливий вид тексту, створений у результаті аналітико-синтетичної обробки першоджерела, тобто скорочений запис певної інформації, що дозволяє його авторові через деякий час відновити інформацію, – це:

- а) анотація;
- б) конспект;
- в) резюме;
- г) план.

15. Дистанція між учасниками спілкувального акту, яка дорівнює 45–120 см називається:

- а) особиста, або індивідуальна;
- б) інтимна;
- в) товариська, або соціальна;
- г) громадська, або публічна.

16. Зазначте варіант, у якому наголос не змінює значення слова:

- а) вигода;
- б) хаос;
- в) лікарський;
- г) первісний.

17. Зазначте варіант, у якому порушено акцентуаційну норму:

- а) каталог, різом, бюлетень;
- б) факховий, довідник, завдання;
- в) отаман, помилка, ознака;
- г) завжди, квартал, листопад.

18. Зазначте рядок, у якому всі назви спеціальностей утворено правильно:

- а) апаратник, підрядчик, швея;
- б) муляр, кулеметник, рибак;
- в) рільник, копіювальник, конюх;
- г) різьбяр, сигнальщик, нафтовик.

19. Визначте варіант, у якому назви людей за національністю чи місцем проживання утворено неправильно, або вкажіть, що помилок немає:

- а) туркєня;
- б) кіпріотка;
- в) грєчанка;
- г) помилок немає.

20. Зазначте рядок, де всі пари слів є синонімами:

- а) юрист – правник, інцидент – випадок, демократія – монархія;
- б) ватажок – отаман, тактовний – тактичний, відсоток – процент;
- в) в'язень – невольник, імовірний – вірогідний, говорити – ректи;
- г) недолік – дефект, грєчний – чемний, дружний – спільний.

21. Значення “надумане мірило упередженої людини, яка підганяє під нього факти дійсності” має фразеологізм:

- а) піррова перемога;
- б) геростратова слава;
- в) дамоклів меч;
- г) прокрустове ложе.

22. Правильно оформлено бібліографічний опис джерела в рядку:

- а) Ганжуров Ю. Парламентська риторика: досвід комунікативної структуризації / Юрій Ганжуров // Людина і політика. – 2004. – № 5(35). – С. 127–133.
- б) Ганжуров Ю. Парламентська риторика: досвід комунікативної структуризації // Людина і політика. – 2004 – № 5(35). – с. 127–133.
- в) Ганжуров Ю. Парламентська риторика: досвід комунікативної структуризації / Юрій Ганжуров // Людина і політика – № 5(35). – 2004. – С. 127–133.
- г) Ганжуров Юрій. Парламентська риторика: досвід комунікативної структуризації // Людина і політика. – 2004. – № 5(35). – с. 127-133.

23. Апостроф треба писати на місці пропусків у рядку:

- а) п...ть відсотків, б...юджетний кодекс;
- б) розпочинати кар...еру, транс...європейське шосе;
- в) військовий ад...юнкт, поширити на пів...Європи;
- г) забезпечений рант...є, духм...яний хліб.

24. Подвоєні букви треба писати на місці всіх пропусків у рядку:

- а) записати до щоден...ика, прочитати кілька стат...ей, воз...єднання українського народу;
- б) скасувати депутатську недоторкан...ість, накласти вет...о на закон, ем...іграція населен...я;
- в) записати вихідні дан...і, ан...али історії, написати ан...отацію до стат...і;
- г) запроваджувати економічні ін...овації, біл...ь про права людини, почалися ім...іграційні процеси.

25. Визначте варіант, у якому неправильно утворено прикметники від географічних назв:

- а) лейпцизький (Лейпциг), ла-маншський (Ла-Манш);
- б) лепетиський (Лепетиха), золотоніський (Золотоноша);
- в) ростовський-на-Дону (Ростов-на-Дону), дамаскський (Дамаск);
- г) ніцький (Ніцца), поліський (Полісся).

26. З'ясуйте, у якому варіанті допущено помилку в написанні слів іншомовного походження:

- а) абсентеїзм, Ватикан, утилітарний;
- б) Єрусалим, католицизм, староіндійський;

- в) Сідней, Вашингтон, кипарис;
- г) сертифікат, конвеєр, нацист.

27. Виберіть рядок, у якому всі складні слова написано відповідно до норм українського правопису:

- а) суспільно корисний, зовнішньополітичний, військово-повітряний;
- б) волелюбний, англо-сакський, жовтоблакитний;
- в) мінімаркет, унтер-офіцерський, водно-спортивний;
- г) південно-слов'янський, висококваліфікований, політично-зрілий.

28. З великої букви пишуться всі слова в рядку:

- а) (ч)орноморський (д)ержавний (у)ніверситет; (м)аршал (а)віації, (с)енат;
- б) (в)ерховна (р)ада (у)країни, (к)арлові (в)ари, (з)апорозька (с)іч;
- в) (ш)арль (д)е (г)олюль, (м)іністр (ф)інансів, (м)айдан (н)езалежності;
- г) (в)еликдень, (б)алканський (п)івострів, (о)рден (я)рослава (м)удрого.

29. Визначте рядок, у якому подано неправильний переклад прізвищ:

- а) Голіков, Каменев, Андрєєв;
- б) Кузьмич, Державін, Крутиков;
- в) Соловійов, Єршов, Семенов;
- г) Лук'янов, Озеров, Чичиков.

30. Визначте варіант, у якому допущено помилку під час утворення імен по батькові:

- а) Тимофіївна, Карповна;
- б) Василівна, Тимофійович;
- в) Лукович, Святославівна;
- г) Григорович, Миронівна.

31. До жіночого роду належать усі іменники рядка:

- а) ООН, Чилі, ДАІ;
- б) СНД, візаві, комюніке;
- в) метро, какаду, Міссісіпі;
- г) КПУ, Тріполі, торнадо.

32. Закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку:

- а) консенсус, актив, мітинг;

- б) хабар, переворот, диктатор;
- в) Ліван, дизель, мільярд;
- г) фунт стерлінгів, інсайдер, перебіг.

33. Визначте варіант, у якому допущено помилку під час утворення кличного відмінка:

- а) Сергію Петровиче, Валентино Іванівно;
- б) Ілле Костянтиновичу, Анастасіє Вадимівно;
- в) депутате Іванцьо, Генріху Ярославовичу;
- г) Флорію Федоровичу, Інесо Іллівно.

34. За яким правилом утворюється форма кличного відмінка у звертанні *пан міністр*?

- а) якщо звертання складається з двох іменників, то у форму кличного відмінка необхідно ставити перше слово;
- б) якщо звертання складається з двох загальних іменників, то у форму кличного відмінка необхідно ставити обидва слова;
- в) якщо звертання складається з двох загальних іменників, то у форму кличного відмінка необхідно ставити обидва слова або тільки перше слово;
- г) якщо звертання складається з двох загальних іменників, то у форму кличного відмінка необхідно ставити тільки перше слово.

35. Визначте варіант, у якому не допущено помилок під час відмінювання чоловічих прізвищ:

- а) Заведією (Заведія), Кузьом (Кузьо);
- б) Панібудьласці (Панібудьласка), Ухачові (Ухач);
- в) Шульзі (Шульга), Маневі (Маньо);
- г) Грицевим (Гриців), Чайкі (Чайка).

36. Визначте варіант, у якому немає помилок в оформленні фрагментів заяви:

- а) Ректорові Чорноморського державного університету ім. Петра Могили проф. Клименку Л. П. Арушенка Іллі Васильовича, який мешкає за адресою: вул. Космонавтів, 23, кв. 51, м. Миколаїв, 54031; тел. (0512) 34-32-31

- б) Ректорові Чорноморського державного університету ім. Петра Могили
проф. Клименко Л. П.
Арушенка І.В., який проживає за адресою:
вул. Космонавтів, 23, кв. 51, м. Миколаїв, 54031;
тел. (0512) 34-32-31
- в) Ректору Чорноморського Державного
Університету ім. Петра Могили
проф. Клименку Л. П.
Арушенку Іллі Васильовича,
який мешкає за адресою:
54031, м. Миколаїв, вул. Космонавтів, 23, кв. 51;
тел. (0512) 34-32-31.
- г) Ректорові Чорноморського
Державного Університету ім. Петра Могили
проф. Клименко Леоніду Павловичу
Арушенка Іллі Васильовича,
який мешкає за адресою:
вул. Космонавтів, 23, кв. 51, м. Миколаїв, 54031;
тел. (0512) 34-32-31.

37. Укажіть рядок, у якому правильно утворено ступені порівняння прикметників:

- а) самий відповідальний, найважчий, м'якший;
б) кращий, більш веселіший, самий товстіший;
в) найсліпіший, більш глибокий, найсерйозніший;
г) найлегший, якнайшвидший, найменш приємне.

38. Яким із чотирьох наведених варіантів можна заповнити позначене крапками місце в реченні?

Ця історична пам'ятка ... на 100 років.

- а) давніше тієї;
б) давніша від тієї;
в) давніше чим та;
г) давніше за ту.

39. Визначте речення, у якому числівник стоїть у правильній формі:

- а) Проведено зустріч із п'ятистами сорока шести виборцями.

- б) Надіслати запрошення чотирьомстам сімдесятьом учасникам конференції.
- в) На сьогодні підписано більше двох тисяч міжнародних договорів України міждержавного, міждержавного й міжвідомчого характеру.
- г) Перша згадка про Запорозьку Січ з'являється тисячу п'ятсот п'ятдесят першого року.

40. Визначте речення, у якому іменник із числівником узгоджено правильно.

- а) Сорок три виборці організували страйк.
- б) Проголосувало триста двадцять два депутата.
- в) Сто сорок два студента історичного факультету підтримали пропозицію декана.
- г) У прес-конференції взяло участь троє професорів і двоє генералів.

41. Виберіть один із п'яти варіантів, за якого відповідь у діалозі буде правильною.

– Скажіть, будь ласка, котра година?

– Звичайно, зараз ... (11:10).

- а) десять (хвилин) по дванадцятій;
- б) за десять (хвилин) одинадцята;
- в) десять хвилин дванадцять;
- г) десять (хвилин) по одинадцятій.

42. Позначте рядок, у якому допущено помилку під час утворення дієприкметників:

- а) контрольований захід, потемнілий від часу;
- б) бажачучі взяти участь, анульований документ;
- в) застарілі відомості, напружений графік роботи;
- г) інтегроване заняття, відпрацьований.

43. Визначте речення, де правильно вжито дієприслівниковий зворот:

- а) Замовляючи проспекти у видавництві “Ленвіт”, вони вам коштуватимуть на 30 % дешевше.
- б) Узагальнюючи довідкові матеріали, нашу увагу привернув минулорічний акт інвентаризації.
- в) Задовольняючи численні прохання й пропозиції, закон нарешті було ухвалено.

- г) Усвідомлюючи переваги механізму управління господарською системою, представники влади повинні знайти раціональні та ефективні засоби реалізації нової програми.

44. Визначте, у якому рядку між словами треба вживати прийменник *в*:

- а) мовна політика (у, в) Україні, читала (у, в) каталозі, винахід (у, в) історії людства;
б) (у, в) процесі консолідації української нації, (у, в) умовах капіталізму, погляд (у, в) майбутнє;
в) жити (у, в) Миколаєві, працювати (у, в) парламенті, (у, в) таких ситуаціях виникає потреба;
г) революційно-демократичний рух (у, в) Східній Галичині, служити (у, в) армії, заперечення (у, в) формі запитання.

45. Граматично правильно побудовано речення:

- а) Оглядаючись назад, у пам'яті зринають незабутні події Другої світової війни.
б) Вивчаючи всесвітню історію, у нас не було ніяких проблем.
в) Пропозиції по поліпшенню роботи ухвалені одностайно.
г) З 1999 року ООН почала розробляти стратегію розвитку людства.

46. Знайдіть речення, що не потребує редакторського втручання:

- а) Думки з цього приводу були наступні.
б) Випускники повинні більш відповідальніше ставитися до навчання.
в) 24 серпня на майдані Незалежності ви почуєте привітання Віталія Кличко.
г) Студенти висловлюються за необхідність демократизації суспільства.

47. Зазначте рядок, у якому неправильно дібрано український відповідник:

- а) підписка на журнали – передплата на журнали, підписка о невыезде – підписка про невіїзд,
б) по делам службы – по службовим справам, отстраниться от дел – відійти від справ, под открытым небом – просто неба;
в) основания для прекращения – підстави для припинення, личное дело (документ) – особова справа, комиссия по вопросам – комісія з питань;

- г) оказувать сопротивление – чинити опір, привлечение партнера – залучення партнера, определиться в следующих вопросах – визначитися з таких питань.

48. Визначте речення, у якому розділові знаки поставлено правильно:

- а) Шлюбний договір як зовсім новий для сімейного законодавства України правовий інститут уже кілька років привертає до себе значну увагу, хоча й він досі ще не набув характеру масового застосування, як у західних країнах.
- б) Шлюбний договір, як зовсім новий для сімейного законодавства України правовий інститут, уже кілька років привертає до себе значну увагу, хоча й він досі ще не набув характеру масового застосування, як у західних країнах.
- в) Шлюбний договір як зовсім новий для сімейного законодавства України правовий інститут уже кілька років привертає до себе значну увагу, хоча й він досі ще не набув характеру масового застосування як у західних країнах.
- г) Шлюбний договір як зовсім новий для сімейного законодавства України правовий інститут, уже кілька років привертає до себе значну увагу, хоча й він досі ще не набув характеру масового застосування, як у західних країнах.

49. У якому реченні правильно відокремлено звертання:

- а) Необхідно, вам панове депутати, нарешті ухвалити ці зміни до закону.
- б) Звертаючись до Вас, високоповажний міністре, хочемо ще раз подякувати за надану допомогу у вирішенні цього складного питання.
- в) Будемо вдячні шановний, опоненте, за висловлення слухних зауважень.
- г) Просимо Вас пані Олено Миколаївно, уважно вивчити наші пропозиції й дати остаточну відповідь протягом трьох днів.

Варіант 2

1. Систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовця на правильне їх використання, – це:

- а) кодифікація
- б) дефініція;
- в) рецепція;
- г) сугестивність.

2. Модель побудови форми документа, що встановлює сфери використання, формати, розміри берегів, вимоги до побудови конструкційної сітки та основні реквізити документа, – це:

- а) носій;
- б) бланк;
- в) формуляр-зразок;
- г) реквізит.

3. Реквізит, що дозволяє забезпечити оперативний довідково-інформаційний пошук та обробку документа, його збереження й контроль виконання, – це:

- а) дата;
- б) гриф затвердження;
- в) індекс;
- г) віза.

4. Документ, що інформує адресата про раніше надіслані документи, товари чи інші матеріальні цінності, називається:

- а) лист-відповідь;
- б) лист-прохання;
- в) гарантійний лист;
- г) супровідний лист.

5. Зазначте, які види документів виділяють за призначенням:

- а) для службового користування, несекретні (звичайні), секретні (таємні), цілком таємні;
- б) довідково-інформаційні, щодо особового складу, організаційно-розпорядчі, обліково-фінансові;
- в) внутрішні та зовнішні;
- г) загальні та спеціалізовані.

6. Основними реквізитами заяви є:

- а) адресат, адресант, назва виду документа, текст, додаток, дата, підпис;
- б) адресат, адресант, назва виду документа, заголовок, текст, віза, дата, підпис;
- в) адресат, назва виду документа, текст, додаток, гриф затвердження, підпис;
- г) адресат, адресант, код форми документа, текст, додаток, дата, підпис, печатка.

7. Просторові стосунки людей у процесі спілкування називаються:

- а) кінетикою;
- б) проксемікою;
- в) хронемікою;
- г) графемікою.

8. Мовні норми – це:

- а) сукупність традиційних реалізацій мовної системи, повторюваних, відібраних і закріплених у процесі спільної комунікації;
- б) використання мовних засобів для вираження однієї й тієї ж думки;
- в) система стійких мовних формул для встановлення мовленнєвого контакту між співрозмовниками;
- г) сукупність знань і вмінь, способів і навичок комунікативної взаємодії.

9. Правильний відбір мовних засобів відповідно до умов спілкування регулює ... норма:

- а) пунктуаційна;
- б) стилістична;
- в) орфографічна;
- г) лексична.

10. Доповніть речення: “Логічність викладу та емоційне забарвлення є ознаками ... стилю”:

- а) публіцистичного;
- б) художнього;
- в) розмовного;
- г) офіційно-ділового.

11. Основним призначенням епістолярного стилю є:

- а) обслуговувати заочне, у формі листів, спілкування людей у всіх сферах їхнього життя;
- б) регулювати ділові відносини в державно-політичному, громадському й економічному житті, законодавстві, у сфері управління адміністративно-господарською діяльністю;
- в) обслуговувати релігійні потреби як окремої людини, так і всього суспільства;
- г) бути засобом впливу й невимушеного спілкування, обміну думками, судженнями, оцінками, почуттями, з'ясування виробничих і побутових стосунків.

12. За генеалогічною класифікацією українська мова належить до:

- а) індоєвропейської сім'ї, слов'янської групи, східнослов'янської підгрупи;
- б) тюркської сім'ї, слов'янської групи, південнослов'янської підгрупи;
- в) індоєвропейської сім'ї, слов'янської групи, західнослов'янської підгрупи;
- г) тюркської сім'ї, слов'янської групи, східнослов'янської підгрупи.

13. Короткий перелік проблем, досліджуваних у науковому тексті, – це:

- а) резюме;
- б) конспект;
- в) виписки;
- г) план.

14. Дистанція між учасниками спілкувального акту, яка дорівнює 0–45 см, називається:

- а) особиста, або індивідуальна;
- б) інтимна;
- в) товариська, або соціальна;
- г) громадська, або публічна.

15. Зазначте варіант, у якому наголос не змінює значення слова:

- а) видання;
- б) кредит;
- в) коледж;
- г) тамбур.

16. Зазначте варіант, у якому порушено акцентуаційну норму:

- а) недотóрканність, громадський, разóм;
- б) приклáд, цéнтнер, зáвжди;
- в) бажáний, рéчник, рукóпис;
- г) сільськогосподáрський, генéзис, порядкóвий.

17. Зазначте рядок, у якому всі назви спеціальностей утворено правильно:

- а) ліфтер, кравець, лісничиха;
- б) коняр, штампувальник, друкарка;
- в) штукатур, зв'язківець, манікюрщиця;
- г) пожежний, валяльщик, газовщик.

18. Визначте варіант, у якому назви людей за національністю чи місцем проживання утворено неправильно, або вкажіть, що помилок немає:

- а) датчанка;
- б) корейка;
- в) грекиня;
- г) помилок немає.

19. Зазначте рядок, де всі пари є паронімами:

- а) комунікативний – комунікабельний, недолік – дефект, веселий – сумний;
- б) дипломант – дипломат, тактовний – тактичний, виборний – виборчий;
- в) людний – людяний, лінгвістика – мовознавство, ефективний – ефектний;
- г) задача – завдання, юрист – правник, засвоювати – освоювати.

20. Визначте, яка пара фразеологізмів не є антонімічною:

- а) ударити лихом об землю – опустити вуха;
- б) збити пиху – підвести під монастир;
- в) дерти кирпу – ламати шапку;
- г) як Пилип з конопель – як в око вліпив.

21. Правильно оформлено бібліографічний опис джерела в рядку:

- а) Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. П. Нагорна. – Київ, Світогляд, 2005. – 315 С.

- б) Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. – К., Світогляд, 2005. – 315 с.
- в) Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. – К. : “Світогляд”, 2005. – 315 с.
- г) Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. П. Нагорна. – К. : Світогляд, 2005. – 315 с.

22. Апостроф треба писати на місці всіх пропусків у рядку:

- а) портативний комп...ютер, затвердити б...юджет на 2011 рік;
- б) чемний порт...є, взаємозв...язані питання;
- в) зібрати дос...є, трьох...етапне голосування;
- г) економічна кон...юнктура, возз...єднання нації.

23. Подвоєні букви треба писати на місці всіх пропусків у рядку:

- а) буд...изм, ір...аціональний, Брюс...ель;
- б) барок...о, ас...амблея, конгрес...мен;
- в) ір...аціональний, ім...обілізація, шас...і;
- г) груп...а, ас...иміляція, ат...естат.

24. Визначте варіант, у якому неправильно утворено прикметники від географічних назв:

- а) новосілки-на-дніпровський (Новосілки-на-Дніпрі), пуща-водицький (Пуща-Водиця);
- б) золотоніський (Золотоноша), нью-йоркський (Нью-Йорк);
- в) словацький (Словакія), меккський (Мекка);
- г) криворізький (Кривий Ріг), ріо-де-жанейрівський (Ріо-де-Жанейро).

25. З'ясуйте, у якому варіанті допущено помилку в написанні слів іншомовного походження:

- а) Таджикистан, колоквіум, емпіріокритицизм;
- б) ажитація, Мадрид, жюрі;
- в) букініст, сепаратизм, цивілізація;
- г) митрополит, інцидент, Чикаго.

26. Виберіть рядок, у якому всі складні слова написано відповідно до норм українського правопису:

- а) вище зазначений, геополітика, соціально-культурний;
- б) східно-європейський, загально-демократичний, внутрікласовий;

- в) экс-віце-прем'єр-міністр, всесвітньо-історичний, воєнно-стратегічний;
- г) старо-церковно-слов'янський, соцреалізм, політико-правовий.

27. З великої букви пишуться всі слова в рядку:

- а) (з)олоті (в)орота, (л)ейтенант (ш)мідт, (л)ьодовиковий (п)еріод;
- б) (п)резидент, (п)артія (з)елених, (о)рден (д)ружби (н)ародів;
- в) (р)ада (є)вропи, (р)еспубліка (м)олдова, (б)іблія;
- г) (д)ень (н)езалежності (у)країни, (н)аціональний (б)анк (у)країни, (п)разька (к)онференція.

28. Визначте рядок, у якому подано неправильний переклад прізвищ:

- а) Зверев, Морев, Дворніков;
- б) Левітан, Бакшев, Третьяков;
- в) Грачов, Нікітін, Лихачов;
- г) Песков, Черних, Мироник.

29. Визначте варіант, у якому допущено помилку під час утворення імен по батькові:

- а) Віталівна, Карпович;
- б) Васильович, Тадейович;
- в) Панкратівна, Лукич;
- г) Максимович, Терентійович.

30. До чоловічого роду належать усі іменники рядка:

- а) путь, конферансьє, альма-матер;
- б) суддя, шампунь, бра;
- в) ступінь, Сибір, аташе;
- г) карт-бланш, папа раці, Арагві.

31. Закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини мають усі іменники в рядку:

- а) радіус, мандат, ступінь;
- б) буддизм, комунізм, Сталінград;
- в) президент, комітет, маркетинг;
- г) імпічмент, вексель, блок.

32. Визначте варіант, у якому не допущено помилок під час утворення кличного відмінка:

- а) Інго Альбертівно, пане президенте;
- б) Маріє Володимирівно, шановний лікаре;
- в) Милице Василівно, Петре Петрович;
- г) ректор Іваненку, Маріє Юрївна.

33. За яким правилом утворюється форма кличного відмінка у звертанні *пан Юрій*?

- а) у звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, обидва слова мають форму кличного відмінка;
- б) у звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форму кличного відмінка має загальна назва, а ім'я має форму називного відмінка;
- в) у звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форму називного відмінка має загальна назва, а ім'я має форму кличного відмінка;
- г) у звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, обидва мають форму називного відмінка.

34. Визначте варіант, у якому немає помилок у відмінюванні імен і прізвищ:

- а) Ганною Петренко, Іллею Шевченком;
- б) Марії Кризі, Олені Засць;
- в) Сергію Денищич, Ігореві Кузьо;
- г) Леоніда Кучми, Марини Стріхі.

35. Визначте варіант, у якому немає помилок в оформленні фрагментів заяви:

- а) Декану факультету політичних наук
Чайці Олександр Петровичу
від студента IV курсу
Клименко Сергія Сергійовича
- б) Деканові факультету політичних наук
проф. Чайці О. П.
студента 431 групи
Клименка Сергія Петровича
- в) Декану факультету політичних наук
Чайкі Олександр Петровичу
студента 431 групи
Клименко С. П.

- г) Деканові факультету політичних наук
Чайці Олександр Петровичу
студента 431 групи
Клименко С. П.

36. Укажіть рядок, у якому правильно утворено ступені порівняння прикметників:

- а) переважчий, більш порожній, бездарніший;
- б) білявіший, найсмачніший, дешевший;
- в) найсвітліший, старший, старіший;
- г) найбільш вдаліший, наймокріший, кислуватіший.

37. Яким із чотирьох наведених варіантів можна заповнити позначене крапками місце в реченні?

Олег Петрович ... Віталія Сергійовича на 12 років.

- а) старше;
- б) старше ніж;
- в) старший від;
- г) старший чим.

38. Визначте речення, у якому числівник стоїть у правильній формі:

- а) Сертифікати видали двумстам п'ятидесяти чотирьом учасникам семінару.
- б) На початку грудня тисячу вісімсот дев'яностого року була створена соціал-демократична партія Угорщини.
- в) Допомогти ста дев'яносто трьом ветеранам.
- г) Не вистачало трьохсот п'ятдесяти чотирьох бюлетенів.

39. Визначте речення, у якому іменник із числівником узгоджено правильно:

- а) У залі засідання ради знаходилось двадцять три міністра.
- б) Чотири спікери зустрілись у Варшаві.
- в) П'ять десятих відсотків мешканців нашого будинку систематично не сплачують за опалення.
- г) Чотири селянини висловили письмову незгоду щодо ухвалення нового закону.

40. Виберіть один із п'яти варіантів, за якого відповідь у діалозі буде правильною.

– Скажіть, будь ласка, котра година?

Звичайно, зараз ... (07:50).

- а) за десять (хвилин) восьма;
- б) без десяти восьма;
- в) без десяти вісім;
- г) десять по восьмій.

41. Позначте рядок, у якому допущено помилку під час утворення дієприкметників:

- а) пануюча думка, висунута гіпотеза;
- б) накопичений досвід, розталий сніг;
- в) адресований парламенту запит, забутий усіма вчинок;
- г) одержана відповідь, проаналізований документ.

42. Визначте речення, де правильно вжито дієприслівниковий зворот:

- а) Наголосивши на важливості проблеми, ученими було розроблено декілька альтернативних шляхів.
- б) Скориставшись технологією “мозкового штурму”, дайте можливість визначити якнайбільше шляхів вирішення суспільно важливої проблеми.
- в) Виходячи з обов’язків судді, голови парламенту, усі ролі були розподілені між учасниками семінару.
- г) Починаючи засідання, у мене спочатку була невпевненість у його необхідності.

43. Визначте, у якому рядку між словами треба вживати прийменник у:

- а) вищий орган (у, в) системі виконавчої влади; (у, в) зв’язку з тенденцією до демократизації; дивитися (у, в) очі співрозмовників;
- б) (у, в) повоєнний період; (у, в) Україні; (у, в) разі потреби можу подати рекомендації;
- в) (у, в) середині 70-х рр.; навчатися (у, в) львівському національному університеті ім. І. Франка; (у, в) радянській період;
- г) багато мов існує (у, в) світі; просимо (у, в) найкоротший термін надіслати відповідь; позитивні зрушення (у, в) ставленні до національних меншин.

44. Граматично правильно побудовано речення:

- а) Політологи вони вивчають багатоманітність проблем сучасної політики.
- б) Секретарка надрукувала звіт директора, який був готовий для публікації.
- в) Має почесну відзнаку Президента України і двох дітей.
- г) У службових справах я часто буваю в Одесі.

45. Знайдіть речення, що не потребує редакторського втручання:

- а) Кожний громадянин України може прийняти участь у політичному житті країни.
- б) Довідку видано для подання в Ленінський воєнкомат м. Миколаєва.
- в) В українській політичній думці періоду колоніальної залежності самою важливою умовою пробудження народу була державницька ідея.
- г) Згідно з наказом Президента він очолив уряд.

46. Зазначте рядок, у якому неправильно дібрано український відповідник:

- а) веское основание – вагома підстава, производит впечатление – справляти враження, железная дорога – залізниця;
- б) заказное письмо – заказний лист, органы самоуправления – органи самоврядування, возглавляют совет – очолювати раду;
- в) дело в том – річ у тім, государственная пошлина – державне мито, затягивается возможность – зволікається можливість;
- г) уставной фонд – статутний фонд, наверстать упущенное – надолужити згаяне, подведение итогов – підбиття підсумків.

47. Визначте речення, у якому розділові знаки поставлено правильно:

- а) Ці положення, висунуті М. Грушевським ще на початку ХХ ст. стали особливо актуальними за радянських часів, коли т. зв. марксистська історіографія, фальсифікуючи історичний процес в Україні, починала свою історію українського народу з ХІV ст.
- б) Ці положення, висунуті М. Грушевським ще на початку ХХ ст. стали особливо актуальними за радянських часів: коли т. зв. марксистська історіографія, фальсифікуючи історичний процес в Україні починала свою історію українського народу з ХІV ст.
- в) Ці положення, висунуті М. Грушевським ще на початку ХХ ст., стали особливо актуальними за радянських часів, коли т. зв. марксистська історіографія, фальсифікуючи історичний процес в Україні, починала свою історію українського народу з ХІV ст.
- г) Ці положення, висунуті М. Грушевським ще на початку ХХ ст., стали особливо актуальними за радянських часів, коли т. зв. марксистська історіографія фальсифікуючи історичний процес в Україні починала свою історію українського народу з ХІV ст.

48. Кому перед як потрібно ставити в реченні (розділові знаки пропущено):

- а) Для конспектування як і реферування використовуються такі способи викладу матеріалу опис оповідь міркування.

- б) На сьогодні зростає роль словника як путівника в різних галузях знання, вагомої складової мовної культури особистості.
- в) Нарешті завдяки передовим соціальним реформам стали проявлятися реальні мотиви Уго Чавеса як президента.
- г) Проблема вивчення електорального процесу як окремого зрізу політичної динаміки є досить актуальним для сучасної теорії та практики.

МОДУЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Реферат як жанр академічного письма. Написання реферату

Нормативні документи до оформлення реферату

ДСТУ 3008-95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення.

ГОСТ 7.1.-84 Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления.

ДСТУ 3582-97 Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила.

Реферат – це стислий виклад змісту первинного наукового документа з основними фактичними відомостями та висновками і без інтерпертації чи критики.

Функції реферату. Реферат – це багатофункціональний вторинний документ. Він виконує такі функції: інформативну, індикативну, пошукову, адресну, науково-комунікативну, сигнальну, прогностичну й індексування. Особливу роль відіграє інформативна функція – реферат містить цілісну, узагальнену інформацію про зміст первинного документа.

Загальні вимоги до реферату:

- повне відображення змісту документа;
- не подавати зайвої інформації, загальновідомих положень;
- чіткість і логічна послідовність викладення фактів;
- переконливість аргументації;
- стислість і точність формулювань, які виключають можливість неоднозначного тлумачення, зрозумілість;
- конкретність;
- мова тексту має бути доступною, “читабельною”;
- обґрунтованість рекомендацій та пропозицій.

Структура реферату:

- титульний аркуш;
- план;
- текст реферату, у якому має бути вступ, основна частина, висновки;
- список використаної літератури;
- додатки (за необхідності).

Вимоги до змісту структурних частин

Титульний аркуш. Зразок титульного аркуша реферату:

Чорноморський державний університет імені Петра Могили
Інститут філології
Кафедра української філології, теорії та історії літератури

РЕФЕРАТ

на тему

Сучасні технології паблік рілейшнз

Виконала: студентка I курсу, групи 131,
напряму підготовки: 6.020302 “Історія”
Іваненко Олександра Юрївна

Перевірив: д-р філол. наук, професор
Пархоменко Іван Савович

Миколаїв – 2015 року

План реферату. План подають безпосередньо після титульного аркуша, починаючи з нової сторінки. До плану включають назви темпатичних частин тексту реферату.

Перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів. Перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів складають за умови повторення таких елементів більше ніж тричі в тексті та розміщують безпосередньо після плану, починаючи з нової сторінки. Інакше – їх розшифровку наводять у тексті під час першого згадування.

Перелік треба друкувати двома колонками, у яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку.

Текст реферату. Вступ. У вступі обґрунтовують актуальність, доцільність і новизну теми, ступінь розробленості проблеми, оформлюють мету, завдання й основні питання, які буде висвітлено в рефераті.

Необхідно також дати коротку характеристику розділів реферату.

Основна частина. Суть роботи – це викладення конкретних фактичних відомостей про предмет дослідження, послідовне, точне та глибоке розкриття теми, відображення найважливіших аспектів змісту

документа, підбір переконливих аргументів, передача позиції автора. Викладаючи суть роботи, особливу увагу слід приділити новизні в ній, висвітлювати власні думки, докази. Важливо мати на увазі, що, складаючи реферат, необхідно аналізувати весь текст документа.

Текст реферату слід подавати в абзацній формі, виділяючи в окремих абзацах різні аспекти змісту. Водночас текст має бути єдиним, цілим, у якому всі змістові аспекти узгоджені й підводять до головного – до результатів роботи.

Висновки. Ця частина містить висновки автора реферату стосовно суті проблеми, питань, що розглядались у роботі. Корисно застосувати такі слова та вислови, як *проаналізовано..., виявлено..., що дало змогу..., вважається за доцільне...*

Обсяг реферату певною мірою залежить від виду відповідного науково-технічного документа. Так, обсяг інформаційних рефератів коливається в межах до 12 друкованих сторінок формату А-4.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТУ

Загальні правила

Реферат має бути **друкованим** (*обов'язкова наявність електронного варіанта для перевірки на плагіат*).

Текст реферату оформлюють, дотримуючись таких розмірів берегів:

- верхній, лівий і нижній – 20 мм;
- правий – 10 мм.

Абзацний відступ має бути однаковим упродовж усього тексту роботи.

Нумерація сторінок роботи

Сторінки роботи необхідно нумерувати арабськими цифрами без знака №, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту роботи. Титульний аркуш (перша сторінка роботи) включають до загальної нумерації сторінок роботи, але на ньому номер сторінки не проставляють, на наступних сторінках номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Поради до написання реферату

1. Уважно прочитайте рекомендовану літературу:
 - доберіть у бібліотеці (у систематичному, алфавітному чи предметному каталозі) основну й додаткову літературу та опрацюйте її;

- під час читання робіть відповідні записи. Це може бути конспект, короткі записи, окремі цитати тощо;
 - проведіть карткування дібраного матеріалу.
- Після опрацювання літератури приступайте до написання реферату:
- складіть план роботи;
 - відберіть та підготуйте матеріали відповідно до складеного плану;
 - уточніть план викладу змісту;
 - класифікуйте зібраний матеріал, надаючи йому зручну для аналізу форму;
 - перевірте повноту й достовірність зібраних матеріалів;
 - критично оцініть матеріали, відберіть ті, що найповніше розкривають тему реферату;
 - приступайте до написання рукопису, дотримуючись основних його складових: вступ, основна частина, висновки;
 - відредагуйте текст рукопису;
 - пронумеруйте сторінки.
- Підготовка виступу:
- виділіть основні положення реферату;
 - уважно перечитайте текст реферату;
 - підготуйте звернення до аудиторії.

Тематика рефератів

1. Національна ідентичність України в умовах глобалізаційних викликів.
2. Засоби милозвучності української мови.
3. Соціопсихолінгвістичний аспект культури фахової мови.
4. Гендерні аспекти спілкування.
5. Невербальні засоби професійного спілкування.
6. Кінесика – один із найважливіших засобів невербальної комунікації.
7. Стратегія й тактика професійного спілкування.
8. Особливості нейролінгвістичного програмування.
9. Сучасні технології паблік рілейшенз.
10. Створення прес-релізу для інтернет-ЗМІ.
11. Прес-реліз у PR-акціях.
12. Становлення й розвиток наукового стилю української мови.
13. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.
14. Комунікативне призначення мови в професійній сфері.
15. Наукова комунікація як складова фахової діяльності.
16. Українська термінологія в професійному спілкуванні.

17. Історія та сучасні проблеми української термінології.
18. Термін і його ознаки. Термінологія як система.
19. Загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціальна термінологія.
20. Особливості наукового тексту та професійного наукового викладу думки.
21. Жанри наукових досліджень.
22. Особливості культури ділового мовлення.
23. Фразеологія ділової української мови.
24. Орфоепічна правильність українського професійного мовлення.
25. Морфологічні норми в професійному мовленні.
26. Мовний етикет у сфері ділового спілкування.
27. Антиетикет сучасного студента.
28. Дискусія, полеміка, диспут як різновиди суперечки.
29. Технологія проведення наради за методом “мозкової атаки”.
30. Етичні правила використання мобільних телефонів.

Критерії оцінювання реферату

1. Якість і повнота роботи:
 - обґрунтування актуальності теми;
 - формулювання мети та основних завдань;
 - докази, аргументи;
 - критична оцінка відомостей із першоджерел.
2. Дотримання вимог до змісту структурних частин.
3. Обсяг і глибина знань із теми.
4. Демонстрація вмінь узагальнювати, аналізувати, оцінювати інформацію, робити власні висновки.
5. Дотримання норм сучасної української мови.
6. Оформлення реферату.

Орієнтовні завдання для підсумкового контролю

Завдання 1. Напишіть автобіографію, зазначте її реквізити. Охарактеризуйте цей документ за такими ознаками: 1) найменуванням; 2) походженням; 3) місцем виникнення; 4) призначенням; 5) формою; 6) напрямом; 7) терміном виконання; 8) ступенем гласності; 9) стадіями створення.

Завдання 2. Визначте варіант, у якому немає помилок в оформленні фрагментів заяви. У контрольній роботі запишіть правильний варіант.

- а) Ректорові Чорноморського державного університету ім. Петра Могили проф. Клименку Л. П. Арушенка Іллі Васильовича, який мешкає за адресою: вул. Космонавтів, 23, кв. 51, м. Миколаїв, 54031; тел. (0512) 34-32-31
- б) Ректорові Чорноморського державного університету ім. Петра Могили проф. Клименко Л. П. Арушенка І.В., який проживає за адресою: вул. Космонавтів, 23, кв. 51, м. Миколаїв, 54031; тел. (0512) 34-32-31
- в) Ректору Чорноморського Державного Університету ім. Петра Могили проф. Клименку Л. П. Арушенко Іллі Васильовича, який мешкає за адресою: 54031, м. Миколаїв, вул. Космонавтів, 23, кв. 51; тел. (0512) 34-32-31.
- г) Ректорові Чорноморського Державного Університету ім. Петра Могили проф. Клименко Леоніду Павловичу Арушенка Іллі Васильовича, який мешкає за адресою: вул. Космонавтів, 23, кв. 51, м. Миколаїв, 54031; тел. (0512) 34-32-31.

Завдання 3. Поставте наголос у поданих словах (за орфоспічним або орфографічним словником).

Запитання, показник, живопис, корисний, вимоги, вигода, визнання, податковий, завжди, загальнодержавний, експерт, квартал, договір, мережа, пізнання, помилка.

Завдання 4. Розкрийте дужки, виберіть правильний варіант написання прикметників у/в.

Вищий орган (у, в) системі виконавчої влади; (у, в) зв'язку з тенденцією до демократизації; дивитися (у, в) очі співрозмовників; (у, в) повоєнний період (у, в) Україні; (у, в) разі потреби може подати рекомендації; (у, в) середині 70-х рр.; навчатися (у, в) Львівському національному університеті ім. І. Франка; (у, в) радянській період; багато мов існує (у, в) світі; просимо (у, в) найкоротший термін надіслати відповідь; позитивні зрушення (у, в) ставленні до національних меншин.

Завдання 5. Запишіть прізвища українською мовою.

Лазарев, Пресняков, Королев, Хрущев, Голиков, Мойсеев, Ситников, Серик, Рыбников, Писарев, Воробьев, Яковлев, Табачник, Бородино, Данилов, Тихонов, Никитин, Федосеев, Косарев, Татищев.

Завдання 6. Напишіть слова з великої чи малої літери.

(ч)орноморський (д)ержавний (у)ніверситет; (м)аршал (а)віації; (с)енат; (в)ерховна (р)ада (у)країни; (к)арлові (в)ари; (з)апорозька (с)іч; (ш)арль (д)е (г)олль; (м)іністр (ф)інансів; (м)айдан (н)езалежності; (в)еликдень; (б)алканський (п)івострів; (о)рден (я)рослава (м)удрого.

Завдання 7. Визначте рід поданих іменників. Доберіть означення (прикметники) до цих іменників.

Путь, тюль, конференсьє, поні, альма-матер, суддя, шампунь, бра, ступінь, Сибір, аташе, карт-бланш, папараці, Арагві.

Завдання 8. Поставте подані іменники в кличному відмінку.

Сергій Іванович, Леонід Павлович, пан ректор, Марія Сергіївна, пан суддя, господиня, товариш Іваненко, Любов Степанівна.

Завдання 9. Поставте подані іменники в родовому відмінку однини, поясніть правопис закінчень.

Лондон, імпульс, коридор, імпічмент, сміх, актив, блок, долар.

Завдання 10. Утворіть форму родового, давального, орудного відмінків однини належних чоловікам і жінкам прізвищ (імена й по батькові додайте самостійно).

Слабуха, Чухрай, Кузьо, Перебийніс, Косорога, Маринич.

Завдання 11. Утворіть, якщо можливо, ступені порівняння (вищий і найвищий) від наведених прикметників.

Поганий, товстий, високий, босий, вишневий, дужий.

Завдання 12. Перепишіть речення, поставивши числівник у потрібній формі.

Сертифікати видали 254 учасникам семінару. Допомогли 193 ветеранам. Не вистачало 354 бюлетенів. Ми зустрілися з 468 членами партії.

Завдання 13. Розкрийте дужки, поставивши іменник у потрібній формі.

4 (примірник), 53 (комп'ютер), 62 (боржник), 43 (стілець), 1/3 (кілометр), 3 (принтер), 244 (документ), 4 з половиною (метр), 5 і 1/10 (день), 142 (мешканець), 234 (американський долар), 2 (касовий апарат), 323 (слухач), 62 (будинок), 3 (сусід), 18 (місяць), 2 (місяць), 3 (директор), 202 (стілець), 34 (громадянин), півтора (зошит), 5,5 (кілограм), $8\frac{3}{4}$ (гектар), 173 (день, тиждень), 4 (наказ), 343 (селянин).

Завдання 14. Зредагуйте подані словосполучення.

Прийняти участь, повістка дня слідує, проводити міроприємства, згідно Закону "Про освіту", вільна вакансія, підняти питання, прийняти міри, вірна відповідь, замісник директора по кадровій роботі, співпадає з відпусткою, заказний лист, Міністерство Фінансів України, Міністр фінансів України, купити у розстрочку, завідувач відділом, святкова відкритка, весела ярмарка, відкрити вікно.

Завдання 15. Оформіть список використаної літератури (три джерела за фахом: книжка одного автора, трьох авторів, стаття з періодичного видання).

Завдання 16. Доберіть текст фахового спрямування російською мовою (8–10 рядків), перекладіть його.

ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Модульний контроль 1

1 – а; 2 – г; 3 – в; 4 – в; 5 – б; 6 – а; 7 – в; 8 – г; 9 – а; 10 – б; 11 – а;
12 – г; 13 – б; 14 – в; 15 – б; 16 – в; 17 – в; 18: 1 – д, 2 – г, 3 – б, 4 – а;
19 – г; 20 – в; 21 – а; 22 – б; 23 – в; 24 – а; 25 – б.

Модульний контроль 2

1 – г; 2 – б; 3 – б; 4 – б; 5 – а; 6 – в; 7 – б; 8 – в; 9 – а; 10 – а; 11 – г;
12 – а; 13 – в; 14 – в; 15 – б; 16 – г; 17 – г; 18 – в; 19 – в; 20 – б; 21 – г;
22 – г; 23 – а; 24 – б; 25 – а; 26 – г; 27 – в; 28 – а; 29 – б; 30 – б; 31 – а;
32 – б; 33 – а; 34 – г; 35 – б; 36 – б; 37 – в; 38 – в.

Модульний контроль 3

1 – б; 2 – а; 3 – в; 4 – г; 5 – г; 6 – а; 7 – г; 8 – а; 9 – г; 10 – б; 11 – а;
12 – в; 13 – в; 14 – а; 15 – б; 16 – а; 17 – г; 18 – г; 19 – б; 20 – в; 21 – г;
22 – б; 23 – в; 24 – г; 25 – а; 26 – в; 27 – в; 28 – г; 29 – б; 30 – б; 31 – а;
32 – б; 33 – б; 34 – а; 35 – в; 36 – а; 37 – а; 38 – в; 39 – в; 40 – а; 41 – в;
42 – б; 43 – а; 44 – г; 45 – б; 46 – г; 47 – в; 48 – г; 49 – в; 50 – б; 51 – в;
52 – в; 53 – в; 54 – а; 55 – б.

Підсумкові тестові завдання

Варіант 1

1 – б; 2 – б; 3 – в; 4 – б; 5 – г; 6 – в; 7 – а; 8 – б; 9 – а; 10 – г; 11 – в;
12 – в; 13 – в; 14 – б; 15 – а; 16 – г; 17 – б; 18 – в; 19 – в; 20 – г; 21 – г;
22 – а; 23 – б; 24 – г; 25 – в; 26 – а; 27 – а; 28 – б; 29 – а; 30 – а; 31 – а;
32 – а; 33 – а; 34 – в; 35 – в; 36 – а; 37 – г; 38 – б; 39 – б; 40 – а; 41 – г;
42 – б; 43 – г; 44 – а; 45 – г; 46 – б; 47 – а; 48 – б.

Варіант 2

1 – а; 2 – в; 3 – в; 4 – г; 5 – б; 6 – а; 7 – б; 8 – а; 9 – б; 10 – а; 11 – а;
12 – а; 13 – г; 14 – б; 15 – в; 16 – а; 17 – б; 18 – б; 19 – б; 20 – б; 21 – г;
22 – г; 23 – а; 24 – а; 25 – б; 26 – в; 27 – в; 28 – а; 29 – а; 30 – в; 31 – а;
32 – а; 33 – а; 34 – б; 35 – б; 36 – в; 37 – в; 38 – г; 39 – б; 40 – а; 41 – а;
42 – б; 43 – в; 44 – г; 45 – г; 46 – б; 47 – в; 48 – а.

Відповіді на кросворд

1. Текст. 2. Комунікація. 3. Розмовний. 4. Прагматична. 5. Референція.
6. Політолог. 7. Предметна. 8. Мовленнєва. 9. Компетенція. 10. Лінійність.
11. Аксиологічна. 12. Дискурс. 13. Акумулятивна. 14. Соціокультурна.

Ключове слово: Компетентність.

Фраза: “Справа не в дорогах, які ми обираємо, а в тому, що всередині нас змушує обирати наші дороги”.

ДОДАТОК

Зразки виконання творчих завдань

Завдання. Складіть власні приклади різних функціональних стилів, використовуючи для опису один об'єкт (фахова лексика). Назвіть основні ознаки та мовні особливості, які доводять належність до кожного стилю мовлення.

Влада

Науковий стиль

Влада – 1) специфічний інститут управління, що використовується для досягнення поставлених цілей. Цілі можуть бути груповими, класовими, колективними, особистими, державними; 2) здатність і можливість впливати на діяльність і поведінку індивіда, групи за допомогою певних засобів примусу та авторитету.

Офіційно-діловий стиль

Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до Законів України (*стаття 6 Конституції України*).

Розмовний стиль

– Софіє Іллівно, скажіть будь ласка, чи можемо ми утримати владу, особливо після вчорашніх подій?

– Знаєте, думаю, що ні. Мені здається, що ми втрачаємо сфери впливу через той інцидент.

– Це не дуже добре...

– Так, звісно. Нам необхідно вжити певних заходів, щоб не втратити можливість впливати на широкий загал.

– Дякую. Я про це теж уже думав.

Публіцистичний стиль

Шановні виборці!

Ще давні вчені зверталися до проблеми влади. Зокрема, Аристотель і Платон говорили, що влада повинна зосереджуватися в руках мудрих, здатних керувати народом і забезпечувати належний порядок та рівень життя суспільства. Платон, говорячи про владу, був завжди проти демократії – влади народу. Тому наша партія, яка є прихильницею постулатів Платона, хоче запропонувати вам свій шлях до найкращого майбутнього – вибір сильного керівника, який сам візьме на свої

широкі плечі всі проблеми, негаразди нашого сучасного суспільства, і тоді ви зрозумієте, що зробили правильний, а краще – вірний вибір, оскільки він, Петро Тумачов, є найкращим вашим служителем та представником сучасної влади.

Художній стиль

Ми всі прагнемо до влади	Отримавши у спадок владу,
І сліпо йдемо до мети.	Ти не танцюй і не радій
Ми на все готові заради,	Оскільки влада має ваду –
Хоч і ризикуємо її не досягти.	Усі чекають твоїх дій.

Епістолярний стиль

Любий!

Просто не знаю, як про це говорити...

Усе до чого я прагнула, все що вважала важливим, скотилось у прірву... Так, я зрозуміла, що влада – занадто небезпечно явище. Якщо ми її отримуємо – ризикуємо втратити свою людяність...

Вибач, але більше підтримувати зв'язок із тобою я не можу...! Я винна, але я прошу мене зрозуміти. Ми різні люди: ти маєш владу, а я лише підвладна...!

P. S. Влада розбещує, а абсолютна розбещує абсолютно.

Конфесійний стиль

І надав Бог владу. І надав два мечі управління Храму Божому.

І вирішила тоді духовна влада віддати один меч світській владі, а другий лишити собі, щоб мати змогу встановити справедливість, коли порушить влада світська настанови Божі.

Завдання. Напишіть оповідання (нарис, есе, вірш) фахового спрямування, у якому всі слова починалися б з однієї літери.

Текст 1. Політологія, політика – пам'ятаю постійно, паралельні, пов'язані поняття. Почуєш про політологію – почувеш про політику. Політологія присвячена проблемам політики, політика – практика. Політологія передбачає прагнення пізнати політичні процеси, пояснення, пригадування політичних подій, підсвідомий прогрес. Пізнати політологію, проте, – пройти півдороги.

Політолог-практик – політик. Підсвідомо політики прагнуть прийти, побачити, перемогти. Перемога політика передбачає популярність. Прагнення популярності позначається поняттям паблісіті. Проте проти політиків працюють представники прес-служб.

Практично преса постійно прагне побачити помилки політиків, потім – показати публіці. Провокація. Похитнути політичні платформи, підіграти політикам, примусити повірити публіку – постійні плани преси. Піддатись провокації просто. Проте політик повинен перемагати. Побачити підтекст, переосмислити, підіграти, підійти по-іншому.

Політика – покликання!

Текст 2

Давно-давно два друга депутати
Думали докінчити дрібні дебати,
Доречно докази дібрали,
Доктринами диспутів дивували.
Дізнались дорогу до доброї долі –
Дбайливого державця дістати доволі.

Текст 3. Самостійні спілки, систематизована сарана, сектор сконцентрованого свавілля – свідомістю сьогодні суспільство стриманно сприймає сепаратистів. Сепаратизм спричиняє сварки серед соціуму. Скупчення, самотужки створене самим суспільством.

Справді, сумно споглядати сутички співвітчизників, смертельне суперництво... Сепаратисти – світова смерть. Сім, сімдесят, сімсот синів свободи.

Смуток – скривджені сміливці, спалені споруди, стрілянина, солдати, снаряди, смерті... Слідом – страх...

Завдання. Прочитайте текст, запишіть свій варіант професійного кодексу політолога (історика).

На підприємствах, в організаціях розробляються кодекси спілкування та поведінки працівників. У науці найчастіше вживається поняття “етичні кодекси”. Серед основних типів етичних кодексів виокремлюють професійні кодекси, які визначають міжособистісні стосунки в організації. Професійні кодекси виходять із професійної етики і регулюють відносини у професійних спільнотах та ефективні для “вільних професій”. Професійна етика – це конкретно визначений набір моральних норм, який слугує керівництвом поведінки в тій чи іншій професійній діяльності. Кодекси регламентують поведінку спеціалістів у складних ситуаціях, характерних для певної професії, підвищують статус спільноти у суспільстві, посилюють її значущість.

Одним із перших професійних кодексів стала клятва Гіппократа – кодекс лікарів. Нині кодекси професійної етики розробляють спілки підприємців, об’єднання банкірів, асоціації рекламних агентств тощо (*Г. Л. Чайка*).

Клятва Маккіавеллі

Клянусь Аристотелем, Платоном, Кантом, Гегелем, беручи їх за свідків, чесно виконувати всі покладені на мене обов'язки.

Я клянусь:

- Бути гідним сином (дочкою) України, використовувати свої професійні навички задля її блага.
- Дотримуватися основних класичних положень політології, не супротивитися прогресу.
- Бути завзятим до знань, що є зерном політології.
- Пам'ятати, що науковець і наука не повинні бути оцінно-нейтральними.
- Підтримувати найвищий рівень компетентності у своїй роботі.
- Захоплюватися своєю працею, адже політологія – це покликання!
- Знати, але не втрачати зв'язок із реальністю!

Якщо я непохитно виконуватиму все, що засвідчено під присягою, нехай мені буде щастя в житті й політичній майстерності, а якщо – ні, то нехай всі, хто чув мої слова, покарають мене відповідно до закону.

Від сьогодні й назавжди, приймаючи звання “політолог”, я зобов'язуюсь жити, щоб учитись, а вчитись, щоб жити! Але жити та вчитись заради майбутнього!!!

Клятва Геродота

О, велика Клію, покровителько історії! Звертаюся до тебе, як твоя вірна дитина. Прошу благословення в моїй нелегкій праці. Прошу покровительства й помочі.

Я засвідчую присягою перед Геродотом, Ксенофонтом, Тацитом, беручи у свідки своїх викладачів і майбутніх колег, і відповідно до моїх здібностей, прагнення до навчання й розуміння, даю таку клятву:

- Вірно служити нашій матері Історії та батькові Геродотові. Ніколи не соромити їхнього чесного імені.
- Вивчати все, що не вивчено, і пам'ятати, що вже зроблено.
- Цінувати своє покликання й пам'ятати, що кожна праця буде винагороджена.
- Нести відповідальність за всіх інтелектуалів, адже наша історична роль – захищати гуманістичні цінності нації.
- Дотримуватися об'єктивності у вивченні подій минулого.
- Пам'ятати, що не всі пекторалі ще знайдено.
- Вірити в минуле, вивчати сучасне й будувати майбутнє.

Від цього моменту й навіки, переступивши поріг Історичного храму, я буду чесним воїном, великим мудрецем, істинним царем світу історії!

Завдання. Складіть зразки ділової розмови з використанням техніки активного слухання (з'ясування, дослівне повторювання, перефразування та резюмування).

Діалог між директором Центру дослідження проблем громадянського суспільства В. Куликом і старшим консультантом сектору економічної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень О. Молдаваном

– За рік прем'єрства Азарова уряду вдалися певні позитивні кроки в економічній сфері. У першу чергу йдеться про зростання прямих іноземних інвестицій, про довіру до фінансової системи.

З'ясувальне

– А в який спосіб відбувається зміцнення фінансової системи?

– Перш за все збільшилися внески громадян у вітчизняній валюті. Якщо раніше ми спостерігали зняття коштів із рахунків, то зараз навпаки – відбувається їх приріст.

Дослівне повторювання

– Збільшилися внески (вкладення) громадян у вітчизняній валюті? Тобто можна говорити про нормалізацію діалогу з МВФ?

– Безсумнівно. Хоча це досить складний діалог, оскільки він полягає в намаганні уряду захистити позиції соціальної сфери. Але МВФ є достатньо жорстким у своїх вимогах – питання підвищення ціни на газ для населення, збільшення тарифів на житлово-комунальні послуги та питання пенсійної реформи.

Перефразування

– Ви маєте на увазі, що для досягнення вагомих результатів у співробітництві з МВФ соціальна сфера може й далі зазнавати трансформації?

– Звичайно. Тому сьогодні, говорячи про недоліки цього уряду, ми звертаємо увагу на соціальну сферу.

Завдання. Складіть власні приклади порушення комунікативних ознак культури мовлення (із використанням професійної лексики).

1. Президент УБА прийняв участь у засіданні Комітету Верховної Ради України 21 квітня 2008 року. 2. Згідно до соціальної теорії Макса Вебера, класи – це групи, які засновуються на єдності, спільності,

рівності та способу життя, престижності. 3. Пріоритетними для ліберальної політичної еліти є принципи колективізму, соціальної рівності і справедливості. 4. Політика, яка спрямована на позбавлення будь-яких прав євреїв, – расизм. 5. Виступаючи на конференції, він не звертав уваги на вади своєї доповіді. 6. Документи, подані зранку, були несправжніми. 7. Основними симптомами держави є наявність території, народу, верховенства права, фінансової та правової систем, монопольного права на застосування примусу, суверенітету державної влади. 8. Залізний закон олігархії Роберта Міхельса, що став важливим джерелом формування політичних та ідеологічних ідей для інших учених, лежав в основі фашистського режиму. 9. Вербування – безпосереднє запрошення і набір за наймом населення, яке визначається злочином проти миру та людяності. 10. Права людини є невід’ємні від суспільних відносин. Саме так їх можна повністю охарактеризувати. 11. Проведення міських міроприємств з нагоди Дня сім’ї перенесено на 16 травня. 12. Якщо порівняти козацтво з лицарськими орденами Західної Європи, то можна побачити багато спільних рис.

Завдання. Напишіть та виголосіть промову на суспільно-політичну або академічну тему.

Найкращий ритор усіх часів і народів

Шановні друзі! Якщо б вас колись запитали, хто є найкращим ритором усіх часів і народів, що б ви сказали? Упевнена, що кожен із вас перед тим, як дати відповідь на запитання, задумався. Але... навіщо?! Невже студенти навчального закладу, який носить ім’я видатного діяча церкви, освіти й культури, з яким ми кожного ранку зустрічаємося, але не завжди помічаємо, забули про Петра Могилу? Звісно, що ні!

Його ім’я носить ціла історична епоха – епоха культурного й духовного відродження в Україні. День його народження відзначає весь світ! А ми?! Ще 1996 року цей день було внесено до календаря пам’ятних дат ЮНЕСКО. Петро Могила відкрив двері до країни науки й мистецтва, заснувавши 1632 року Києво-братський колегіум, який згодом перетворив на вищу школу університетського типу – відомий у всій Європі центр освіти, науки та культури. Саме тут уже вивчали риторику разом із богослов’ям, філософією та піїтикою.

Митрополит ще за життя зажив гучної слави. Його поважали сучасники як чудового оратора й управного полеміста. Володіючи одинадцятьма мовами, він вступав у полеміку з ученими, діячами культури того часу. Петро Могила брав участь у релігійній полеміці,

що розгорнулася після виходу у світ книжки Касіяна Саковича “Перспектива заблуджень...”.

Він був українським патріотом усе своє життя. Залучав до цього інших, плідно працював. Петро Могила рекомендував виголошувати промови лише українською мовою, проповіді – церковнослов’янською для народу. Митрополит був безжальним до ворогів, і це є цілком виправданим. Отож у ньому панували дві стихії.

То хто ж все-таки найкращий ритор усіх часів і народів? Звичайно, той, про кого знають в усьому світі. Могилу знають... і знають, який внесок він зробив у розвиток науки, культури та освіти. На цій основі зійшла ціла культурно-історична епоха, прозвана Могилянською добою. Тож проходячи щодня повз кам’яну статую, згадайте про цю людину, згадайте, що вона зробила для України. І обов’язково не забудьте привітатися!

Завдання. Складіть промову на суспільно-політичну тему з порушенням норм літературної мови.

Любі друзі! Шановний мій народ!

От і прийшов Новий Рік, і ми всі оглядаємось на рік, що вже пройшов: на тижневі побутові клопотання, на політичну ситуацію в країні, на свої сімейні відносини... Хочу сказати, що наша країна не на жарт розвивається, і цей розвиток показується нам як позитивним так і негативним. Але зараз я бажаю сказати пару слів про український парламент. Ми так і не відмінили депутатську недоторканість, наші депутати постійно позичають у сірка очей. Мені, як президенту України, хотілось, щоб економіка в країні була більш стабільнішою, щоб умови праці на донецьких копалинах не були ризиковими, щоб обличчя наших людей посміхались, а не були турботливими. Всі ці негаразди в Україні – це як здача з роботи влади, народ її вибрав, дав фактично роботу, а вона йому повертає таке. І взагалі, коли вже здача іспитів в учбових закладах буде проходити без хабарів, коли перестане виходити з ладу національний трубопровід, коли нарешті ми відчинимо вікно і почуємо смак свободи?

Дорогий український народ, дорогі співвітчизники!

Я дуже радий звернутися до вас по українській мові, яку я кропотливо вивчаю. Закінчуються вибори і перед нами стає дуже важливе запитання.

Це був важкий рік. Але ми пережили це і здібні працювати далі. В першу чергу потрібно направити свої зусилля на боротьбу з

корупцією. Проблему безнаказаності та правового свавілля деяких чиновників потрібно вирішувати як можна швидше.

На Україні ще багато невирішених проблем. Демократія померає у нас на виду. Незаконна діяльність Служби Безпеки України, яка здійснює рейдерські атаки на підприємства чесних платників податків і привласнюють їх долю активів. Відтік капітала з держави. Існуючі соціальні стандарти – це геноцид проти народу, адже неможливо прожити на 640 гривнів.

Чого тільки не варта недавня поїздка у Венгрію, де відбулася всесвітня конференція найвищих державних службовців. Саме на ній наш президент поступився національними інтересами, коли розпочав розмову щодо будівництва воєнних баз на території України.

Я знаю шляхи рішення цих проблем. Ми повинні інвестувати в наше село. Провести газифікацію у кожний приватний будинок. Надати бажаним займатися господарством по два гектара землі.

Ви знаєте, що під час виборної компанії багато хто мав намір забруднити моє ім'я. Багато чого було сказано в мій адрес. Прес-конференція, де заявили, що це не я писав докторську дисертацію по економіці, – це приклад брудних технологій моїх опонентів.

Але я впевнений, що ви читали мою автобіографію і здібні відрізнити брехню від правди.

У весь голос я заявляю, що зможу підвищити рівень життя громадян України! Зробіть вірний вибір!

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

№ з/п	Термін			Визначення	Приклад уживання
	Українською мовою	Російською мовою	Англійською мовою		
1	2	3	4	5	6
1	<i>Аболіціонізм</i>	<i>Аболиционизм</i>	<i>Abolition</i>	Суспільний рух, налаштований на припинення дії певного закону або скасування урядових рішень чи усунення урядовця з керівної посади.	У 20-ті рр. XIX ст. аболіціонізм проявився в США як рух за скасування рабства.
2	<i>Абсентеїзм</i>	<i>Абсентеизм</i>	<i>Absenteeism</i>	Ухилення виборців від участі в голосуванні на виборах парламенту, президента, місцевих органів влади тощо.	Абсентеїзм наявний у будь-якому суспільстві, розвиненому чи нерозвиненому.
3	<i>Абсолютизм</i>	<i>Абсолютизм</i>	<i>Absolutism</i>	Необмежена монархія, форма державного правління, за якої політична влада повністю належить одній особі – монархові та для якої характерний найвищий ступінь централізації державної влади.	Абсолютизм згодом став гальмом розвитку продуктивних сил.
4	<i>Автократія</i>	<i>Автократия</i>	<i>Autocracy</i>	Система правління, за якої необмежена верховна влада в державі належить одній особі й не контролюється представницькими органами.	“Автократія є плід демократії, яка існує виключно для багатих” (Л. Сухоруков).
5	<i>Авторитет</i>	<i>Авторитет</i>	<i>Authority</i>	Визнання суспільством, соціальною групою, державою, суспільно-політичною організацією особистих і суспільних рис певної особистості чи групи людей, що відображає їхній реальний, вагомий вплив на стан справ у суспільстві й державі.	В українській мові слово <i>авторитет</i> має зовсім інше значення, ніж англійське <i>authority</i> – влада.

Українська мова (за професійним спрямуванням)

Продовження табл.

6	<i>Агітація</i>	<i>Агитация</i>	<i>Aditation</i>	Поширення політичних ідей та гасел задля впливу на суспільну свідомість і настрої народних мас, спонукання їх до цілеспрямованої активності, політичних дій; один із поширених засобів політичної боротьби.	Агітація тісно пов'язана з пропагандою, агітацію деколи розглядають як форму пропаганди.
7	<i>Агресія</i>	<i>Агрессия</i>	<i>Aggression</i>	Пряме чи опосередковане застосування сили однією державою (чи групою держав) проти іншої.	Існує багато теорій пояснення агресії, але жодна теорія її не виправдовує.
8	<i>Анархія</i>	<i>Анархия</i>	<i>Anarchy</i>	Ідейно-теоретична й суспільно-політична теорія, в основу якої покладено заперечення інституціонального, насамперед державного, управління суспільством.	Слово <i>анархія</i> часто вживається в сенсі повного хаосу й безпорядку, хоча в теорії це не так.
9	<i>Апатриди</i>	<i>Апатриды</i>	<i>Stateless persons</i>	Особи, які не мають громадянства й підданства жодної держави, проте мусять дотримуватися законів тієї країни, у якій вони зараз перебувають.	Для надання апатридам можливості користуватися основними правами та свободами було прийнято Конвенцію про статут апатридів (1954).
10	<i>Аристократія</i>	<i>Аристократия</i>	<i>Aristocracy</i>	Форма правління, за якої державна влада належить привілейованій меншості; вищий, привілейований стан (група) певного суспільства, що володіє особливими правами чи можливостями.	Як форма правління аристократія протиставляється монархії та демократії.
11	<i>Біженці</i>	<i>Беженцы</i>	<i>Refugees</i>	Особи, які залишили країну, у якій вони постійно проживали, унаслідок переслідувань, бойвих дій чи інших надзвичайних обставин.	В українській історії поставала неодноразово проблема біженців.
12	<i>Біпатриди</i>	<i>Бипатриды</i>	<i>Dual nationals</i>	Особи, які одночасно мають громадянство двох або більше держав.	Перед судами постає проблема визнання критерію встановлення законного громадянства біпатридів із точки зору як національного, так і міжнародного права.

Продовження таб.

13	<i>Біхевіоризм</i>	<i>Бихевиоризм</i>	<i>Behaviorism</i>	Психологічний напрям у політології, що орієнтує на вивчення проблем політики й політичних відносин крізь призму поведінки особи на вплив навколишнього.	Як наука про поведінку біхевіоризм прийшов на зміну емпіричній психології у ХХ ст.
14	<i>Бюрократія</i>	<i>Бюрократия</i>	<i>Bureaucracy</i>	Ієрархічно організована система управління державою чи суспільством за допомогою особливого апарату, наділеного специфічними функціями та привілеями.	Ознаки бюрократії властиві будь-якому виду соціального управління.
15	<i>Вето</i>	<i>Вето</i>	<i>Veto</i>	Передбачений конституціями деяких країн акт, завдяки якому глава держави або верхня палата парламенту можуть призупинити впровадження законів або рішень, прийнятих парламентом чи його нижньою палатою.	У сучасних державах право вето, як правило, надається главі держави щодо законів, які ухвалює парламент.
16	<i>Вибори</i>	<i>Выборы</i>	<i>Election</i>	Процедура обрання або висунення певних осіб способом відкритого чи закритого голосування.	Громадяни беруть участь у виборах на основі виборчого права.
17	<i>Відокремлення</i>	<i>Обособление</i>	<i>Separation</i>	Форма реалізації права на самовизначення, яка передбачає вихід нації зі складу багатонаціонального утворення під впливом волевиявлення народу.	Відокремлення відомчих навчальних закладів недоцільне.
18	<i>Відповідальність політична</i>	<i>Ответственность политическая</i>	<i>Political resporsibility</i>	Різновид соціальної відповідальності, що означає морально-психологічну настанову суб'єктів політики, засновану на глибокому розумінні сенсу й наслідків політичної діяльності.	У сьогодишньому політичному дискурсі України невизначеним залишається таке поняття, як політична відповідальність.
19	<i>Віче</i>	<i>Вече</i>	<i>Assembly</i>	Народне зібрання, форма громадського волевиявлення часів Київської Русі. Існувала поряд із владою князя, коли всі члени роду брали участь у вирішенні спільних справ.	Віче збиралося на княжому чи церковному подвір'ї або на торговищі.

Українська мова (за професійним спрямуванням)

Продовження табл.

20	<i>Влада</i>	<i>Власть</i>	<i>Authority</i>	Здатність, право й можливість розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, а також чинити вирішальний вплив на долю, поведінку та діяльність людей за допомогою різноманітних засобів.	Влада А над Б є здатністю досягати того, щоб Б ніколи не зробив би без впливу А (<i>Д. Даль</i>).
21	<i>Возз'єднання</i>	<i>Воссоединение</i>	<i>Reunion</i>	Форма реалізації права на самовизначення, яка передбачає об'єднання народів.	У результаті возз'єднання на території колишньої НДР було створено п'ять нових земель.
22	<i>Волюнтаризм</i>	<i>Волюнтаризм</i>	<i>Voluntarism</i>	Позиція суб'єкта політики, згідно з якою головним чинником досягнення поставленої мети є воля, особисті устремління й політичні наміри.	Прихильником волюнтаризму був також німецький філософ і психолог В. Вундт.
23	<i>Геноцид</i>	<i>Геноцид</i>	<i>Genocide</i>	Здійснювані владою масові переслідування, гоніння й навіть знищення певної національної, етнічної, расової, соціальної, культурної, релігійної спільноти.	З 1948 року геноцид вважається міжнародним злочином, але в обмеженому розумінні.
24	<i>Герб державний</i>	<i>Герб государственный</i>	<i>State emblem</i>	Відмітний знак держави, офіційно прийнята емблема, виконана за законами геральдики й зображувана на прапорах, монетах, печатках, офіційних паперах тощо.	Державний Герб Замбії було прийнято 24 жовтня 1964 року, коли республіка здобула незалежність.
25	<i>Геронтократія</i>	<i>Геронтократия</i>	<i>Gerontocracy</i>	Правляча політична й управлінська еліта, яка складається з людей похилого віку.	Стабільність геронтократії для зовнішнього спостерігача сприймається як міцність.
26	<i>Гласність</i>	<i>Гласность</i>	<i>Publicity</i>	Один із найважливіших принципів демократизму, який полягає в праві кожного громадянина на отримання достовірної інформації з будь-якого питання громадського життя, що не становить державної таємниці.	Гласність у період перебудови отримала негативні прояви.
27	<i>Голосування</i>	<i>Голосование</i>	<i>Vote</i>	Безпосередній акт волевиявлення громадян під час виборів. Складається з ідентифікації виборця, отримання бюлетеня і власне голосування.	Щоб завершити голосування, у кінці сторінки потрібно натиснути кнопку "Проголосувати".

Продовження табл.

28	<i>Громадянське суспільство</i>	<i>Гражданское общество</i>	<i>Civil society</i>	Суспільство громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних рис, яке спільно з державою утворює розвинуті правові відносини; суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага.	Громадянське суспільство – це, насамперед, сукупність громадян одного суспільства, одного регіону, однієї країни чи регіонального об'єднання.
29	<i>Декларація</i>	<i>Декларация</i>	<i>Declaration</i>	Офіційне проголошення державою, політичною партією, міжнародними, міждержавними організаціями головних принципів їхньої діяльності, програмних позицій, повідомлення про певні зміни в їхньому статусі.	Усі люди мають право на рівний захист від будь-якої дискримінації, що порушує цю декларацію.
30	<i>Делегат</i>	<i>Делегат</i>	<i>Delegate</i>	Обраний або призначений представник спільноти, громадсько-політичної організації, наділений повноваженнями приймати авторитетні рішення, здійснювати, репрезентувати й захищати їхні інтереси на переговорах, нарадах, з'їздах тощо.	Бюро Делегата німецької економіки в Україні почало діяти з 10 червня 1993 року на підставі урядової угоди між Україною та Німеччиною.
31	<i>Демократія</i>	<i>Демократия</i>	<i>Democracy</i>	Форма політичного устрою держави й політичної системи, яка заснована на визнанні народу основним джерелом влади; тип держави, яка декларує й утілює принцип народовладдя.	Відповідно до марксистської доктрини, існують тільки класові демократії.
32	<i>Депортація</i>	<i>Депортация</i>	<i>Deportation</i>	Примусова висилка особи з держави. Депортація нерідко застосовується щодо іноземних громадян або осіб без громадянства, які незаконно в'їхали в ту чи іншу державу.	Термін “депортація” виник у кримінальному законодавстві Франції у XVIII–XIX ст. для позначення особливих видів заслання.
33	<i>Депутат</i>	<i>Депутат</i>	<i>Deputy</i>	Особа, уповноважена колективом для виконання якихось відповідальних завдань, доручень, виступів від його імені, для репрезентування інтересів.	Я пропоную обговорити механізм відкликання депутата міської ради.

Українська мова (за професійним спрямуванням)

34	<i>Держава</i>	<i>Государство</i>	<i>State</i>	Форма організації суспільства, носій публічної влади, сукупність взаємопов'язаних установ та організацій, які здійснюють управління суспільством від імені народу.	Два аспекти сутності держави визначилися з моменту її виникнення.
35	<i>Державний устрій</i>	<i>Государственное устройство</i>	<i>Polity</i>	Спосіб організації адміністративно-територіальної, національно-територіальної єдності держави, особливості відносин між її складовими.	За формою державного устрою держави поділяються на прості та складні.
36	<i>Диктатура</i>	<i>Диктатура</i>	<i>Dictatorship</i>	Нічим не обмежена влада особи, класу чи іншої соціальної групи в державі, регіоні, що спирається на силу, а також відповідний політичний режим.	Диктатура була поширена в Латинській Америці в XIX ст.
37	<i>Дискримінація</i>	<i>Дискриминация</i>	<i>Discrimination</i>	Свідоме обмеження свободи діяльності учасників політичного процесу; часткове чи повне, тимчасове чи постійне позбавлення тих чи інших учасників політичного життя їхніх конституційних та інших прав і свобод.	1948 року Загальна декларація прав людини заборонила всі форми расової й іншої дискримінації.
38	<i>Доктрина</i>	<i>Доктрина</i>	<i>Doctrine</i>	Систематизоване філософське, політичне чи ідеологічне вчення, сукупність принципів, концепцій.	Військова доктрина виробляється й визначається політичним керівництвом держави.
39	<i>Егалітаризм</i>	<i>Эгалитаризм</i>	<i>Egalitarianism</i>	Теорія, що обстоює пріоритет рівності як принцип організації суспільства.	У соціології сім'ї егалітаризм визнає за подружжям рівні права на самореалізацію.
40	<i>Еміграція</i>	<i>Эмиграция</i>	<i>Emigration</i>	Переселення з батьківщини в іншу країну, а також тривале перебування громадян за межами батьківщини внаслідок такого переселення.	Еміграцією називають і сукупність емігрантів за межами вітчизни.
41	<i>Заколот</i>	<i>Мятеж</i>	<i>Riot</i>	Таємна змова вузького кола осіб з метою здійснити збройне повалення існуючої влади або примусити її прийняти потрібне рішення.	Заколот також може бути у формі відкритої непокорн або опозиції будь-якому контролю.
42	<i>Закон</i>	<i>Закон</i>	<i>Law</i>	Нормативно-правовий акт, що приймається з ключових питань суспільного, державного життя та має вищу юридичну силу.	Є різні підходи до класифікації законів.

Продовження табл.

43	<i>Ідеал</i>	<i>Идеал</i>	<i>Ideal</i>	Зразок, вища кінцева мета певних прагнень діяльності.	Категорія ідеалу володіє глибоким соціальним значенням.
44	<i>Ідентичність</i>	<i>Идентичность</i>	<i>Identity</i>	Усвідомлення особистістю своєї приналежності до певної групи, свого статусу, ролі.	Місцеві ЗМІ впливають на формування національної ідентичності.
45	<i>Імпічмент</i>	<i>Импичмент</i>	<i>Impeachment</i>	Особливий порядок і встановлена законом процедура притягнення до відповідальності за грубі порушення закону вищих посадових осіб до завершення терміну одержаних ними внаслідок виборів повноважень.	Різні країни окремо визначають процедуру імпічменту згідно з власним законодавством.
46	<i>Інавгурація</i>	<i>Инавгурация</i>	<i>Inauguration</i>	Урочиста церемонія вступу на посаду глави держави.	Процедуру інавгурації Президента України будуть демонструвати національними каналами.
47	<i>Істеблішмент</i>	<i>Истеблишмент</i>	<i>Establishment</i>	Правляча еліта, керівні кола певної країни.	Сучасний український істеблішмент на 58 % походить із сіл і на 25–30 % – із малих містечок.
48	<i>Компроміс</i>	<i>Компромис</i>	<i>Compromise</i>	Згода, порозуміння з політичним супротивником, досягнуті шляхом взаємних поступок.	Компроміс слід відрізняти від безпринципності, непослідовності та непередбачуваності в політиці.
49	<i>Консенсус</i>	<i>Консенсус</i>	<i>Consensus</i>	Згода між суб'єктами політики з певних питань на основі базових цінностей і норм, спільних для всіх основних соціальних та політичних груп суспільства.	Консенсус інтересів означає взаємні зобов'язання всіх учасників ділових відносин не порушувати суверенітет своїх контрагентів.
50	<i>Конституція</i>	<i>Конституция</i>	<i>Constitution</i>	Основний закон держави, що закріплює суспільний і державний устрій, порядок утворення, принципи організації та діяльності державних органів, виборчу систему, основні права та обов'язки громадян.	У Стародавньому Римі конституціями називали окремі закони, які видавали імператори.
51	<i>Легітимність</i>	<i>Легитимность</i>	<i>Legitimacy</i>	Здатність політичного режиму досягати суспільного визнання й виправдання обраного політичного курсу, винесених ним політичних рішень, кадрових або функціональних змін у структурах влади.	Традиційні способи легітимності державної влади пов'язані з особливою роллю релігії.

Українська мова (за професійним спрямуванням)

Продовження табл.

52	<i>Менталітет</i>	<i>Менталитет</i>	<i>Mentality</i>	Своєрідний стан, рівень розвитку та спрямованості індивідуальної та групової свідомості, здатність до засвоєння норм, принципів, життєвих орієнтацій, суспільних цінностей та адаптації до умов соціального середовища, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь.	Менталітет формується протягом усього часу існування нації та виявляється в стереотипах поведінки, прийнятті рішень і традицій.
53	<i>Монархія</i>	<i>Монархия</i>	<i>Monarchy</i>	Форма правління, за якої верховна державна влада здійснюється одноосібно й переходить, як правило, у спадщину.	У сучасних умовах абсолютна монархія – надзвичайна рідкість.
54	<i>Нація</i>	<i>Нация</i>	<i>Nation</i>	Політично, державно організований народ.	Більшість націй частково визначається власною культурою.
55	<i>Номенклатура</i>	<i>Номенклатура</i>	<i>Nomenclature</i>	Коло посадових осіб, призначення та затвердження яких належить до компетенції вищестоящих органів.	Код муніципалітету за номенклатурою Інституту статистики Каталонії – 82687.
56	<i>Олігархія</i>	<i>Олигархия</i>	<i>Oligarchu</i>	Політичне та економічне панування, влада, правління невеликої групи людей, а також сама правляча група.	За Аристотелем, спотворення аристократії призводить до олігархії.
57	<i>Опозиція</i>	<i>Оппозиция</i>	<i>Opposition</i>	Протидія, опір певній політиці, політичній лінії, політичній дії, організація, партія, група, особа, які виступають проти панівної думки, уряду, системи влади, конституції, політичної системи в цілому.	Опозиція трималася на “трьох китах”: КПУ, СДПУ(о) та Партії регіонів.
58	<i>Політика</i>	<i>Политика</i>	<i>Politics</i>	Організаційна, регулятивна й контрольна сфера суспільства, у межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована переважно на досягнення, утримання й реалізацію влади індивідами й соціальними групами задля ствердження власних запитів і потреб.	У середні віки політику трактували як вияв волі й дії Бога (Фома Аквінський, Августин).

Продовження табл.

59	<i>Політична еліта</i>	<i>Политическая элита</i>	<i>Political elite</i>	Меншість суспільства, що являє собою достатньо самостійну, вищу, відносно привілейовану групу, наділену видатними психологічними, соціальними й політичними рисами, яка бере безпосередню участь у затвердженні та здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або здійсненням впливу на неї.	Інтерес до феноменів політичної еліти й політичного лідерства та первісні спроби їх тлумачення сягають глибокої давнини.
60	<i>Політичний лідер</i>	<i>Политический лидер</i>	<i>Politicale leader</i>	Глава, керівник держави, партії, громадсько-політичної організації, руху, якоїсь громади тощо; популярний і впливовий учасник суспільного життя, який визначально впливає на нього, консолідує зусилля людей для досягнення якоїсь спільної мети.	Військовий керівник і політичний лідер: аспекти взаємозв'язку та трансформації.
61	<i>Політологія</i>	<i>Политология</i>	<i>Politology</i>	Наука, об'єктом якої є політика та її взаємовідносини з людиною й суспільством; посідає одне з провідних місць у сучасному суспільствознавстві.	Упродовж ХХ ст. політологія безперервно розширювала діапазон досліджень.
62	<i>Популізм</i>	<i>Популизм</i>	<i>Populism</i>	Загравання певних політиків і політичних сил із масами, гра на їхніх труднощах та обіцянки надзвичайних успіхів у вирішенні соціально-економічних проблем у разі приходу до влади.	Прихильники популізму вважають його дійсною демократією, а супротивники – демагогією.
63	<i>Референдум</i>	<i>Референдум</i>	<i>Referendum</i>	Спосіб прийняття законів та інших рішень із найважливіших питань суспільного життя прямим волевиявленням громадян через усенародне голосування.	Референдум – один з елементів так званої прямої демократії (безпосередньої демократії).
64	<i>Сепаратизм</i>	<i>Сепаратизм</i>	<i>Separatism</i>	Рух за територіальне відокремлення тієї чи іншої частини держави з метою створення нового державного утворення або надання певній частині держави автономії за національними, релігійними чи мовними ознаками.	Поволі “справи про сепаратизм” стали справами про “так званий сепаратизм”.

Українська мова (за професійним спрямуванням)

Закінчення табл.

65	<i>Соціалізм</i>	<i>Социализм</i>	<i>Socialism</i>	Учення й теорії, які стверджують ідеал суспільного устрою, заснованого на справедливому розподілі матеріальних благ і духовних цінностей залежно від затраченої праці.	Темпи побудови соціалізму в Україні прискорилися.
66	<i>Суверенітет</i>	<i>Суверенитет</i>	<i>Sovereignty</i>	Незалежне від будь-яких сил, обставин та осіб верховенство; незалежність держави в зовнішніх і внутрішніх справах.	Частково обмежений суверенітет може бути добровільним і примусовим.
67	<i>Узурпація</i>	<i>Узурпация</i>	<i>Usurpation</i>	Насильницьке, протизаконне захоплення влади або присвоєння чужих прав на щось, чужих повноважень.	Узурпація може відбуватися збройним шляхом або в результаті змови.
68	<i>Фашизм</i>	<i>Фашизм</i>	<i>Fascism</i>	Ідейно-політична течія, що сформувалася на основі синтезу сутності нації як вічної та найвищої реальності й догматизованого принципу соціальної справедливості; екстремістський політичний рух, різновид тоталітаризму.	Фашизм у владі опирається на масову тоталітарну політичну партію.
69	<i>Шовінізм</i>	<i>Шевинизм</i>	<i>Chauvinism</i>	Агресивна форма націоналізму, проповідь національної винятковості, протиставлення інтересів однієї нації інтересам іншої нації; схильність до розпалювання національної ворожнечі й ненависті.	У вікторіанській Англії виник власний варіант шовінізму – “джингоїзм”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : [посібник] / за заг. ред. О. Сербенської. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – К. : Либідь, 2001. – 256 с.
3. Астахова В. І. Словник соціологічних та політичних термінів / В. Астахова, В. Даниленко, А. Панов (ред.). – К. : Вища школа, 1993. – 142 с.
4. Базильчук Г. К. Словник-довідник з історії / Г. К. Базильчук. – К. : МАУП, 2005. – 368 с.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.
6. Безгодова Н. С. Українська мова. Збірник вправ і завдань професійного спрямування (природничий профіль) : навч. вид. / Н. С. Безгодова. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 60 с.
7. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навч. посіб.] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 2000. – 208 с.
8. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови : [навч. посіб.] / Н. В. Ботвина. – К. : АртЕк, 1999. – 264 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – 602 с.
10. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови : [навч. посіб.] / Г. Волкотруб. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 256 с.
11. Волощак М. Неправильно – правильно : [довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації] / М. Волощак. – [2-ге вид., доповнене]. – К. : Видавничий центр “Просвіта”, 2003. – 160 с.
12. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. для вищих та серед. спец. навч. закл. / С. В. Глущик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – [3-тє вид., переробл. і доповн.]. – К. : А.С.К., 2002. – 400 с.
13. Гнаткевич Ю. Уникаймо русизмів в українській мові! / Ю. Гнаткевич. – К. : Видавничий центр “Просвіта”, 2000. – 56 с.
14. Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень / С. І. Головащук. – К. : Наукова думка, 2001. – 640 с.
15. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання / С. І. Головащук. – К. : Рідна мова, 2000. – 351 с.
16. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : [монографія] / Н. Б. Голуб. – Черкаси : Брама – Україна, 2008. – 400 с.

17. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : [навч. посіб.] / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 536 с.
18. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. проф. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
19. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ “БАО”, 2006. – 475 с.
20. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова / М. Г. Зубков. – [5-ге вид., випр.]. – Х. : Торсінг, 2004. – 448 с.
21. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник : [навч. посіб.] / [В. Литвин, В. Гусев, А. Слюсаренко та ін.]. – К. : Вища школа, 2002. – 430 с.
22. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне “Я” / С. Караванський. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2001. – 240 с.
23. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – 572 с.
24. Культура мови на щодень / [Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Ермоленко та ін.]. – К. : Довіра, 2000. – 169 с. – (Б-ка серії “Словники України”).
25. Куць О. Мовна політика в державотворчих працях України : [навч. посіб.] / О. Куць. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. – 275 с.
26. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії: проектування процесу навчання української мови у вищій школі / О. В. Любашенко. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – 296 с.
27. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2007. – 360 с.
28. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : підручник / [Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько] ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища школа, 2005. – 462 с.
29. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. Нагорна. – К. : Світогляд, 2005. – 315 с.
30. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови : [навч. посіб.] / Г. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
31. Пентиліук М. І. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. / М. І. Пентиліук, І. І. Маруніч, І. В. Гайдаєнко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 224 с.

32. Пентилюк М. Культура мови і стилістика : [пробний підручник для гімназій гуманітарного профілю] / М. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.

33. Півторак Г. Українці : Звідки ми і наша мова : [монографія] / Г. Півторак. – К. : Наукова думка, 1993. – 200 с.

34. Політологічний енциклопедичний словник : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.]. – К. : Генеза, 1997. – 400 с.

35. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради : [навч. посіб.] / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.

36. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : [навч. посіб.] / Я. Радевич-Винницький. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с.

37. Сагач Г. М. Риторика : [навч. посіб. для студентів серед і вищ. навч. закладів] / Г. М. Сагач. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2000. – 568 с.

38. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семенов. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 216 с.

39. Сербенська О. А. Актуальне інтерв’ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / О. А. Сербенська, М. Й. Волощак. – К. : Видавничий центр “Просвіта”, 2001. – 204 с.

40. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : [навч. посіб.] / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

41. Стахів М. Український мовленнєвий етикет : [навч.-метод. посіб.] / М. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.

42. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів / Л. В. Струганець. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.

43. Українська мова: Енциклопедія / [редкол.: С. В. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. Бажана, 2004. – 824 с.

44. Українська ділова й фахова мова : практичний посібник на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Девіна, І. М. Корніловський] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. – [2-ге вид, випр. і доп.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.

45. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / [Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко]. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 272 с.

46. Український правопис / НАН України : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наукова думка, 2007. – 288 с.

47. Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини [уклад. П. Зеленський, О. Зеленська]. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – 560 с.

48. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / [С. П. Бибик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сютя]. – К. : Довіра: УНВЦ “Рідна мова”, 1997. – 399 с.

49. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – 696 с.

ДЛЯ ПОДАТК

ДЛЯ ПОДАТК

Навчальне видання

Тетяна Альбертівна ДЕНИЩИЧ

**УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

**ПРАКТИКУМ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ:**

6.020302 “Історія”

6.030104 “Політологія”

6.030201 “Міжнародні відносини”

Редактор *С. С. Сидоренко*.

Технічний редактор, комп’ютерна верстка *О. М. Гончарова*.

Друк, фальцювально-палітурні роботи *С. Л. Волинець*.

Підп. до друку 17.06.2015.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.

Гарнітура “Times New Roman”. Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 10,92. Обл.-вид. арк. 7,70.

Тираж 100 пр. Зам. № 4512.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81,

e-mail: rector@chdu.edu.ua.

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.